

ACOLADA

7-8

REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Editori: Societatea Literară Acolada și Editura Pleiade Satu Mare
nr. 7-8 (80-81) iulie-august 2014 (anul VIII) 24 pagini preț: 4 lei

Director general: Radu Ulmeanu ~ Director: Gheorghe Grigurcu



Biserica Drăgănescu - Frescă pictată de Pr. Arsenie Boca

Gheorghe Grigurcu:
Multoriginalul Luca Pițu

Barbu Cioculescu:
Caragiale mereu

Alex. Ștefănescu: *O retorică a
inițierii fără nimic inițiativ*

Poezii de Viorica Răduță

Interviul Acoladei: Liliana Ursu

Dan Culcer: *Puterile și slăbiciunile
intelectualilor*

Miron Kiropol traduce din:
Gerard Manley Hopkins

Nicolae Prelipceanu: *Lumea lui
Eminescu*

Se pune de un război



Există o situație complicată și încordată pe plan mondial, cu trei focare de război, unul mai periculos decât celălalt, în Ucraina, în Israel și în Irak, pentru a nu mai vorbi de războiul din Siria, cel mai devastator, care se macină în sine însuși, strunit cât de cât, pare-se, de înțelegerile la care s-a ajuns în privința lui, între marile puteri.

De departe, cel mai periculos război, regional deocamdată, este în Ucraina, unde soldați ruși, funcționând, mulți dintre ei, pe bază de mercenariat, dar la fel de mulți, probabil, specialiști ai unei noi Armate Roșii, duc un război neconvențional, dar necruțător, pe teritoriul republicii cândva, încă, sovietice.

S-a discutat mult și pe toate vocile despre anumite „îndreptări” ale fostului imperiu de a-și revendica istoricele „posesiuni”, *id est* Crimeea, dintotdeauna aproape pământ rusesc, sau Ucraina cu al ei Kiev, loc de întemeiere a statului rus, într-un trecut nu foarte îndepărtat (socotind milenii pe care statalitatea, în general, le are la activ). Asta după ce noul Hitler, cum îl consideră unii pe Putin, și-a impus parțial punctul de vedere în Georgia, în urma unui „blitz krieg” cum scrie la carte, și în mod absolut în Cecenia sau, foarte recent, în Crimeea.

Ridicolul Nikita Hrușciiov, cel care fusese cât pe aci să detoneze flama unui război nuclear devastator în anii 60 ai secolului trecut, și-a găsit perechea în deloc amuzantul Vladimir Putin, om calculat, cu sânge reptilian în vine, având în vedere că acela rece, în cazul său, pare cu mult depășit, căzut în desuetudine. Nikita se aprindea repede dar se și calma brusc, confruntat cu decizia de neclintit a unui adversar greu de intimidat, cum s-a arătat J.F. Kennedy, la vremea sa. Putin, însă, fie că nu mai are acum un asemenea adversar, fie că știe să-și facă jocurile, recâștigă, bucată cu bucată, terenul pierdut în urma destrămării Uniunii Sovietice prin comedia democratizării, jucată de alcoolul Elțin, sucombat în alt amarnic război, purtat cu păhăruțul de vodcă.

În timpul acesta, un alt război se poartă la noi, pe plan intern, între vitejii competitori în lupta pentru succesiunea la tronul bășesc, chiar dacă nu sunt cu toții purtători de vestimentație masculină. Zăngănitul de arme și tropăitul deloc cadentat al oștirilor anunță însă o încleștare purtată cu arme mult mai redutabile decât cele de foc, clasice sau nucleare. Pe primele locuri se află, câtuși de puțin surprinzător, minciuna, calomnia, șantajul, dosarele care încep să fâlfăie din aripioare pe la diverse instituții ale statului de drept, cu mult înainte ca războiul să fi început în mod oficial, cu toate declarațiile de rigoare.

Sondajele de opinie printre viitorii alegători sunt catastrofal de antagonice, de nu chiar agonice pentru operatori, rezultatele lor fiind în deplină consonanță cu taberele pe care le reprezintă. Dacă Ponta zâmbește pe ecran lat în majoritatea acestora, la fel cum o face pe la tot mai multe televiziuni, Iohannis se opinteste și el în sondajele mai recente, după mistificarea celui intern prin care i-a luat pentru totdeauna fața lui Crin, ce n-a avut altă treabă decât să-și crească pușorul de șarpe la sân cu ceva vreme înainte, dacă e să ne luăm după însinuările la care s-a dat marele abdicant.

În fine, marea surpriză, pe care o bănuiam de altfel de la bun început, blonda platinată care, deși nesondată încă în mod special, pe sub corsete și sutien poartă cele mai ascuțite și mai lungi pumnale, pe care i le meșterește însuși marele farsor de din deal de Cotroceni. Nu degeaba, se pare, Ponta i-a adulmecat parfumurile desuurilor, astfel că împreună cu actualul prezident de Senat pun și ei de un război mult mai mare și mai zgomotos, care ar putea fi o nouă și ultimă suspendare a trogloditului.

Asta dacă nu ne aflăm încă tot în zona șantajului, atât de dragă unora dintre competitori.

Eheu, Eheu... mare e grădina lui Dumnezeu!

Radu ULMEANU

Redacția și administrația:

Str. Ioan Slavici nr. 27
Satu Mare
Cod Poștal 440042
Fax: 0361806597
Tel.: 0770061240

On-line: www.editurapleiade.eu
(Revista **Acolada** în format PDF)
E-mail: acolada@editurapleiade.eu

xxx

Revista **Acolada** se difuzează în București la librăria Muzeului Național al Literaturii Române (Bulevardul Dacia).

Abonamentele se pot face direct, prin mandat poștal, la adresa redacției, abonații trimițând obligatoriu, în plus, o înștiințare (carte poștală) cu numele lor, suma plătită și perioada acoperită de abonament. Numai pentru instituțiile bugetare, la Trezoreria Satu Mare, Cont RO34TREZ5465069XXX001050. Cod fiscal: RO 638425.

Costul unui abonament pe 3 luni este 17 lei (sau 34 pe 6 luni etc.), acesta incluzând și taxele de expediere.

Cititorii din străinătate pot plăti abonamentul în sumă de 48 euro pe an în contul RO05PIRB3200708229002000 deschis la Piraeus Bank Satu Mare.

xxx

În virtutea respectării dreptului la opinie, redacția **Acoladei** publică o diversitate de opinii ale colaboratorilor, fără a-și asuma responsabilitatea pentru acestea.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază. Sunt privilegiate textele în format electronic.

ISSN 1843 – 5645

Tipografia **SOMEȘUL**
Satu Mare

Cuprins:

- Radu Ulmeanu: *Se pune de un război* – p. 2
Gheorghe Grigurcu: *Multoriginalul Luca Pițu* – p. 3
Ștefan Lavu: *Comedia numelor* – p. 3
Barbu Cioculescu: *Caragiale mereu* – p. 4
Alex. Ștefănescu: *O retorică a inițierii fără nimic inițiativ* – p. 4
Viorica Răduță: *Poezii* – p. 5
C.D. Zeletin: *Noapte de iarnă în 1954* – p. 6
Paul Aretzu: *O lume salvată* – p. 6
Constantin Mateescu: *Moda în vremea holerei* – p. 7
Miron Kiropol traduce din: Gerard Manley Hopkins – p. 7
C. Trandafir: *Satira și umorul în tranziție* – p. 8
Constantin Călin: *Zigzaguri* – p. 9
Lucia Negoită: *Interviul Acoladei. Liliana Ursu* – p. 10
Radu Mareș: *Aurel Dragoș Munteanu* – p. 11
Șerban Foartă: *Lucarnă* – p. 11
Pavel Șușară: *Itinerarii plastice* – p. 12
Nicholas Catanoy: *Alambicul lui Ianus* – p. 12
Magda Ursache: *Aripa mea dreaptă* – p. 13
Dan Culcer: *Puterile și slăbiciunile intelectualilor* – p. 14
Claudia Moscovici: *„Religia pentru atei”* – p. 14
I. Vasiliu-Scraba: *Din culisele traducerii Filocaliei* – p. 15
George Terziu: *Proza de la gară* – p. 16
Luca Pițu: *Trei textele estivale* – p. 17
Tudorel Urian: *Farmecul discret al cotidianului* – p. 17
Oleg Carp: *Proze scurte* – p. 18
Cristina Onofre: *Poezii* – p. 19
Angela Furtună: *Când vechiul târg devine capitală* – p. 19
Șt. I. Ghilimescu: *Maimuța lui Voltaire și critica literară* – p. 20
Constantin M. Popa: *Aproape sinucidere* – p. 21
A.D. Rachieru: *Educație și management* – p. 21
Florica Bud: *Migdale dulci-amare* – p. 22
Olimpia Iacob: *Mozaic liric* – p. 23
Lucian Perța: *Parodii* – p. 23
Gheorghe Grigurcu: *Seniorul* – p. 24
N. Prelipceanu: *Lumea lui Eminescu* – p. 24



Multoriginalul Luca Pițu



Aparent, Luca Pițu se detașează de cursul comentariului critic curent. De ceea ce am putea socoti programatismul intelectual al acestuia, cu finalitatea unor judecăți de valoare ce n-ar putea fi decît tributare unui duh grav, unui protocol al „seriozității”.

D-sa optează pentru ludic, *id est* pentru un soi de gratuitate acolo unde ne-am obișnuit să domnească reculegerea sobră a unei incinte de tribunal. Face neașteptate grimase, tumble, scoate limba aidoma unui „măscărici”, cum a fost numit, umblă pe firul subțire al celor mai insolite asociații aidoma unui funambul versat. Nu se dă în lături de la aluziile și chiar precizările imediat erotice. Libertatea, nu o dată licențioasă a discursului, pe care o cultivă, fiind placată pe o structură stilistică ce s-ar putea

revendica de la un Pierre Louys, de la un Guillaume Apollinaire, de la un Alfred Jarry

și, mai departe, chiar de la al nostru Ion Creangă, cercetat amănunțit de d-sa. Jocul cuvîntului e suveran. Efectul: un limbaj cu totul personal, îngăduind o singură analogie în literele noastre de azi, cea cu Șerban Foarță.

Dar gratuitatea acestei neobișnuite înscenări e iluzorie. În realitate, Luca Pițu mînuiește un instrument critic performant, acoperit de măștile unei „științe vesele” doar din pura voluptate a creației defel incompatibile, ba chiar trebuitoare analizei în delicatul domeniu în cauză. Negată de reprezentanții unei posturi răuvoitoare, gen Adrian Marino, critica lui Luca Pițu e realmente una dintre cele mai penetrante. Travestiul ironico-parodic îi acordă o savoare în plus, cea a contrastelor. Părînd neserios, autorul se cuvine cu atît mai mult luat în serios. E la mijloc o coniecturală reducere a convenției sinelui pentru ca fascicolul de lumină proiectat asupra obiectului să fie mai convingător. Și încă un factor relevant. Ne-am aștepta ca persiflarea, hazul, burlescul cu sistem să antreneze la un moment dat o devalorizare obștească, să arunce totul în aer, așa cum bunăoară se întîmpla în cartea tînărului Eugen Ionescu așezată (in)comod sub sigla NU-ului total. Așa ceva însă nu se întîmplă sub condeiul lui Luca Pițu. Înainte de-a respinge cu virulență, d-sa elogiază. Vădește puterea de a prețui entuziast, revelîndu-și fața unei asumări morale complementare. Elementele negației dobîndesc un aer avantajos în raport cu cele ale afirmației. Trăsătură ce-l opune pe Luca Pițu cîte unui „polemist absolut”. Chiar la începutul volumului de care ne ocupăm, apare, drept un reper axiologic, o listă de „ași ai gîndirii autohtone aproape recente”: „La patru mi se pare că se ridică numărul gînditorilor (căci pe Mircea Vulcănescu, deocamdată, în calcul nu-l vom lua) ce vor fi marcat consistent ultima jumătate a veacului trecut în Valahia bolșevizată ori numai tranzientă, lăsînd în urma lor opere tari în idiom băștinaș, discipoli capaci să se înalțe pe propriile lor catalige pentru a avea maximum de vizibilitate în Cetatea parcursă-n lung și lat de cablurile televizuale, modele paideice, răsunset extrauniversitar ori biografeme admirabile. Ei se cheamă Constantin Noica, Alexandru Dragomir, Petre Țuțea și, *last but not least*, Mihai Șora, «Mai Știutorul». Urmează o motivație convingătoare a opțiunii. Toți aceștia s-au „școlit în interbelic, sub România Dodoloață, cînd or avut întîlniri mirabile cu Profesorul Nae Ionescu, și în Germania sau Franța, unde îi îmbogățea contactul cu marii universitari ai vremii, din clasa unor Martin Heidegger, Werner Sombart, Etienne Gilson”. La fel au în comun ratarea, din pricini politice, a unei cariere universitare, cunoscînd, „în periodul stalinian al destinului național”, interdicția dreptului la exprimare. Circumstanța ce nu i-a împiedicat a face școală, „fiecare în manieră inconfundabilă, *als Privatdenker*, în afara Universității Marxizate și Marxizante”. A unei universități departe de, și aici urmează o altă listă, a obediențelor regimului comunist, care au luat în chip abuziv locul ce li s-ar fi cuvenit de drept dascălilor din „careul de ași”: Călina Mare, Gogoneață, Pavel Apostol, Al. Boboc, Tudor Ghiddeanu, Dondroe, Dumitru Ghișe,

Henri Wald, Ionel Hagiu, Ion Ianoși, Moș Neculce, Mosc Herscoviciu + Elena Puha”. O atenție aparte i se arată, benefic, lui Petre Țuțea, vorbitorul socratic neostenit, a cărui gură n-a devenit „niciodată îmbotnițabilă sub regimurile infame ale terorii”. Țuțea cel supranumit „gînditorul golan”, fără o relaționare exclusivistă cu Piața Universității, care n-a fost, firește, străină de formidabilitate: „Zic eu «golan» cogitînd la statutul extrainstituțional ce-l dețineau anume filosofi eleni, nu obligatoriu cinici, dar așternuți drumului, trecînd ei din cetate în cetate, din agoră în agoră, trăind cu te miri ce, precar vestimentați și predicînd o doctrină, transmițînd o stare cogitațională, modelînd comportamente ori conștiințe sau numai stîrnind curiozitatea, veselia și mirarea contemporanilor dedulciți la cestiuni mai pragmatice. Zic eu «golan» și la Raymond Queneau mă gîndesc, la dumnealui, genitorele textulei titulate *Philosophes et voyoux*, dacă nu cumva și la Apostolul Pavel grăind Atenienilor cu spor minimal de pe Colina Areopagitică”. O altă serie de nume ale valorii se ivește în același aranjament pe două coloane, opozabile desigur, conform bunului simț: „Voi recurge iarăși la functorul *préferer n'est pas choisir*, motivînd eu rapsodic de ce între să zicem, Nicu Steinhardt,

Constantin Noica, Mircea Zăciu, Sandu Zub sau Mihai Șora, pe de o parte, și Zigu Ornea, Paul Cornea ori Adrian Marino, i-am preferat, fără a-i alege neapărat, pe cei dintii, deschiși întîlnirilor cu mai tinerii, generoși bibliograficamente, neînchistați în seriozitate mortiferă și gomă, intervenienți eficași în rețeaua omenescilor posibilități de afirmare intelectuală, culturală, profesională a celorlor apropiati ideaticamente”. Totuși aici ne-am îngădui o mică rezervă personală. Și anume față de cel care fiindu-ne profesor la Cluj, nu ne-a scutit, în pofida unor indeneabile merite recunoscute mereu de subsemnatul, de anume dezamăgiri, ce ar putea fi puse chiar într-o relație relativizantă cu înșirarea de mai sus a unor calități. M-am referit la Mircea Zăciu. Avînd suficientă încredere în opiniile lui Luca Pițu asupra universitarilor iașioți, nădăjduiesc că și d-sa îmi va acorda încredere în amintirile mele de ex-clujean, coroborate cu cele ale deceniilor post-estudiantine...

Și acum bolgia celor în care Luca Pițu a vizat chipurile demisiei morale apăsate, vajnici reprezentanți ai sistemului comunist. Avem a face cu portrete executate în apă tare, care ni le amintesc pe cele ale lui Paul Goma, natural, avînd parte acesta de caldă adeziune a eseistului. Cu atît mai îndreptățite atari execuții cu cît ele se contrapun unor repere axiologice, indicate fără înconjur, așa cum am văzut. În pofida alambicărilor jocular de limbaj, nu o dată tinzînd, la alți scriitori spre ambiguitate, apucînd-o spre evazionism, Luca Pițu distinge elementar, fundamental între bine și rău. Iată-l pe arhitrădătorul Păcepa: „unii îl eroizează pă Ghinărar – așa cum copiii din familii bune, cărora li s-a interzis scormonirea propriilor dejecții rahatiene, ajung, tocmai din această cauză, să sacralizeze excrementialul”. Și încă, preciziuni adecvate pentru a contura o opinie anevoie de clintit „Tov. Ghinărar. Îi spun tov pentru că a obținut, prin Americani recuperarea postloviluționară a gradului de securi înalt și pensia aferentă, nedeosebindu-se astfel, decît poate formal, de Pleșiță, fratele său heteroyigot. Iată, dară, observațiunile mele: Erou nu-l văd cituși de puțin. A trecut la adversari ca rața prin baltă, lăsîndu-și fata și ginerele zălog Ceaușescului, abandonîndu-i la discreția tiranozaurului (...) Lor le-aș putea la o adică acorda titlul de eroi ai chinului socialist, lui, care i-a lăsat amanet Căpcăunului din Scornicești, un șut în fund i-aș trage, bine țintit”. Nimic de zis, comparația cu Pleșiță e oportună. Dar nu s-ar putea adăuga și cea cu un alt „Ghinărar” arhitrădător și el, pe nume Victor Atanasie Stănculescu? Carele a ajuns la pîrmaie pe dreptate, însă, din păcate, nu și alături de complicele său, se vede mai norocos într-o aceeași crimă, Ion Iliescu. Pe plan literar îi întîlnim cu voie bună pe „Crohmal Niceanu, inginer la bază, care avea să facă studii de filologie la cursurile fără frecvență ale Universității Cuzane din Valea vijeliosului Bahluviu pe cînd, paralel, se afla profesor de istoria literaturii române, numit partinicește, la Universitatea din Bucale!”. Și această deschidere ipotetică de evantai spre postumitatea criticului ultraoportunist: „Ce bun ar fi Crohu, azi, la Antenele Văranului Felix, unde,

Comedia numelor (50)

Niscaiva ciobani ai noștri doresc să vîndă niște oi pe euroi.

x

Judecătorul Stan Mustăță, după cum susțin avocații d-sale, a fost acuzat chiar la mustăță.

x

Un cuplu poetic: Conița Lena și Marius Conu.

x

O poetă impunătoare precum un castel regal: Teda Peleş.

x

Am văzut pe un camion urarea „Banat bun!” Pesemne un soi de noroc bun!

x

Florin Cacarala: *no comment!*

x

Nimic nu e întîmplător pe lumea asta: fiul lui Bercea Mondial se cheamă Băsică.

x

Tot într-o veselie să citim paginile lui George Toma Veseliu.

x

Oare ce politică face actorul Marian Politic?

x

„Unde mergi, nene, cu duba?” „Păi unde decît în Dubai?”.

Ștefan LAVU

alături de Ileana Vulpescu, Gâdea, Ciuvică, Milică ori Badea, să acuze americanii că ne-au adus gîndacii de Colorado, asupresc negrii, sug sîngele popoarelor din lumea a treia”. În plus unul, mai puțin ilustru, Cangeopol: acesta „lua ore de meditații plătite de părinții săi nomenclaturisti cu sume fabuloase”, după care „va fi terminat în taină Școala de la Băneasa, cu grad de ofițer acoperit, menit infiltrării «Grupului din Iași» ori, după emigrarea cam lesnicioasă, însărcinat cu dezbinarea ori fecalizarea americanilor de obîrșie română”, deloc neverosimil „și cu merite colaterale în asasinarea lui Ioan Petru Culianu”. Pe un atare teren al dejecțiilor cu obraz uman, Luca Pițu își lasă în voie sarcasmul să se reverse în spontaneități ce iau instantaneu configurații remarcabile. Precum niște metafore ale mizeriei morale. Ceea ce numim injurie putînd constitui obiectul fie al unor seducătoare plasticizări, fie al unor exerciții de integrare speculativ-culturală, cu iz de abisal, un „comparatism injurătorial”, cum încearcă însuși Luca Pițu în savurosul eseu intitulat *Antropologia unor injurături*. Date fiind toate acestea mărturisim, firește, cu naivitate, mirarea față de faptul că Luca Pițu și-a putut duce pînă la fine cariera universitară în Dulcele Tîrg cel atît de încărcat de păcate inclusiv universitare precum le dezvăluie cu imbatabilă vervă și de data aceasta. Adică la ceea ce numește, excedat, și totodată jovial, „Universcumetrialitatea cuzană”. Și bineînțeles socotim nefirească circumstanța că unul dintre cei mai străluciți autori pe care îi avem în epocă nu are încă locul cuvenit în conștiința publică (las' că nici în conștiința literară oficializată!).

Gheorghe GRIGURCU

Luca Pițu: *Buchetul cajvanastatinierilor frecvente*, Ed. Opera Magna, 2013, 342 p.

Caragiale mereu



Ciocnești, nene Iancule, mai departe cu noi o halbă rece, cu un guler rezonabil de spumă, după ce ai fost contemporanul bunicilor, părinților noștri, după ce Vechiul Regat a devenit România Mare, iar mai pe urmă, prin vitregiile sorții, Republică Populară? Îl mai țin curelele, meșii, în limba

vremii? – ar fi întrebarea, și, cu ea odată, mai suntem noi, românașii mileniului trei, câți mai hălăduim prin țară, contemporanii săi? Îngăduit este ADN-ul nostru de acum să ne pretindem în excelente relații de societate și de familie cu personajele sale, Lache, Mache, Mitică, Trahanache, Cațavencu, Veta și Zița?

Nu cumva dăm dovadă de grandomanie, sau măcar de autosuficiență pretinzându-ne contemporanii tăi, deci și cu ei, spre a te putea revendica pe tine contemporanul nostru? Iată una din numeroasele întrebări pe care și le pune dl. Angelo Mitchievici în cartea sa „Caragiale după Caragiale”, cu subtitlul „Arcanele interpretării: exagerări, deformări, excese”, editura „Cartea Românească”, București, 2014, în seria Critică și Istorie Literară. Trei mari părți alcătuiesc eseul, dintre care două de hermeneutică, iar ultimul o cuprinzătoare analiză privind modul în care a receptat etosul caragialian Cercul literar de la Sibiu – Ardealul, cum s-ar zice. Cu trimitere la pelicula cea mai îndrăzneată până astăzi realizată după opere caragialiene, cea a regizorului Pintilie.

Așadar, cum înțelege, cum se pricepe nenea Iancu să fie contemporanul nostru, după ce, la vremea lui, a fost cel mai puțin contemporan – și a sfârșit în exil? Cel mai puțin contemporan cu epoca lui, de vreme ce, îndată ce a avut mijloace, s-a mutat la Berlin, în inima civilizației. Și aducându-și aminte că e neam de cupeți, punând pe perete fotografia sa în costumație de arnăut – Caragialeștii fiind, cum se știe, albanezi grecizați. Ce e drept, scriind mai departe capodopere de limbă românească. Ce înseamnă, însă, a fi contemporan în opinia autorului: „acela care reușește să se extragă din epoca sa pentru a-i privi obscuritatea.” Un barem care exclude, vai, pe cei mai mulți ambianțiali! Vei fi, prin urmare, contemporan în sau din clipa în care te vei extrage din tumultul epocii, cu lucidă contemplație. A fi contemporan mai pretinde „sesizarea întunericului, a obscurității în ceea ce secolul are luminos”, întunericul fiind asociat grotescului – și iată cum i se deschide o portiță lui nenea Iancu.

Într-o cuprinzătoare exegeză, formula magică deschizătoare de perspective devine cunoscuta frază din „Grand Hotel Victoria Română”, „Văd enorm și simt monstruos.” I se întâmplă asta nu numai povestitorului, dar și unora din personajele lui, în clipe extreme. Leiba Zibal, Poltronul, dar și Turmentatul care cere o tiranie ca-n Rusia. Pe numitul amănunt exoftalmic se bazează exegeza dlui Angelo Mitchievici, ochiul exoftalmic apare chiar pe coperta cărții deasupra unei cunoscute mustați. În fapt, întrebarea: „este Caragiale contemporanul nostru?” maschează o alta, esențială: „il mai înțelegem noi, astăzi, pe Caragiale?” În lumea de generalizată violență în care trăim? Opera lui I.L. Caragiale ni se înfățișează împrejmuțită de acel zid nesfârșit din celebra nuvelă a lui Kafka. Spre a pătrunde, trebuie să aflăm locul în zid unde se aud sunetele unui tumult, ale violenței. Modalitate în care autorul nu părăsește poteca lui Mircea Iorgulescu și a Ioanei Părvulescu, cu o splendidă ignorare a clasicilor problemei – dacă excludem din calcul cuplul Ion Negoieșcu – Ștefan Augustin Doinaș.

Sesamul după care autorul se conduce, acel „văd enorm, simt monstruos”, designând insul exasperat – de felul lui nervos și iritabil – aduce în prim plan o lume a violenței, a haosului. Acea în care suntem contemporani cu Ion Luca Caragiale. A căruia personalitate nu încetează a ne uimi. Mai aproape în timp de clasicul nostru, Victor Eftimiu se pama de marile deosebiri la Caragiale între om și operă, socotind opera rece și omul fierbinte. Paradox pe care cercetătorul de astăzi poate să-l elimine, scoțând în

Pe scurt

O retorică a inițierii fără nimic inițiativ



GEORGE BACOVIA. Ceea ce frapează înainte de toate la personajul liric din poezia lui Bacovia – alter-ego stilizat și expresiv al poetului – este desăvârșita lui inaderență la realitatea înconjurătoare. Pare venit de altundeva, un extraterestru cu înfățișare omenească. Situații și decoruri, care pentru noi au multe semnificații, lui nu-i spun absolut nimic.

LUCIAN BLAGA. Superbia nietzscheeană a tânărului Lucian Blaga dispare în anii maturității și lasă locul unei modestii de reprezentant. Ca voievodul din *Scrisoarea a III-a* a lui Mihai Eminescu, personajul liric este acum „un moșneag atât de simplu, după vorbă, după port”. Poetul nu mai are ambiția să inventeze sau să exprime sentimente nemaitrăite de altcineva: el găsește o mulțumire în îndeplinirea – cu zel și chiar cu un fel de umilință – a îndatoririlor de cronicar anonim aflat în slujba unei colectivități.

ȘERBAN CIOCULESCU. Deși saturat de informații și perfect articulat ca dezvoltare logică, scrisul lui Șerban Cioculescu este în mod vădit rezultatul unei munci îndeplinite din plăcere. Criticul și istoricul literar răsfoiește cărțile în tihnă, își transcrie amuzat câte un citat, consultă tacticos vechi lexicoane. În redactarea comentariilor folosește un stil pedant și digresiv, ca Odobescu în *Pseudokinetikos*, cu deosebirea că aerul visător este înlocuit de o luciditate malițioasă.

GEORGE CIORĂNESCU. Poezia lui George Ciorănescu impresionează mai ales prin *respectul față de poezie* pe care îl exprimă.

GEORGE PRUTEANU. A educa înseamnă a institui restricții, iar aceasta nu poate să placă. Și totuși George Pruteanu a reușit să-i captiveze pe semenii săi și să-i seducă impunându-le interdicții: să nu folosească neglijent limba română, să nu asculte muzică de prost-gust, să nu mizeze în viață pe bunurile materiale etc. etc.

ANAMARIA BELIGAN. Ca și Dumitru Radu Popa, în America, Anamaria Beligan, în Australia, este amuzată, îndeosebi, de ritualurile bunăstării din lumea liberă, pe care a cunoscut-o după ce a trăit, oripilată, într-o țară comunistă.

MIHAI CIMPOI. Este un heideggerian, cu instrumentarul critic reglat pentru mari scriitori. Când trece la evaluarea unor scriitori mai puțin importanți, uită, de multe ori, să facă necesara ajustare și inevitabil îi supraevaluează.

MARIN SORESCU. După 1989, Marin Sorescu a pierdut mult și vertiginos din capitalul de simpatie de care se bucura. Jucând greșit pe cartea lui Ion Iliescu, care după mineriada din 1990 devenise pentru majoritatea intelectualilor inamicul public numărul unu, acceptând, apoi, să fie ministru al culturii (1993–1995), rol care nu i se potrivea, a oferit adversarilor săi pretexte plauzibile pentru a fi denigrat. Cauza reală a ostilității care i s-a arătat a fost însă cu totul alta și anume invidia sumbră, viscerală față de talentul și inteligența sa, față de dezinvolvura, mozartiană, cu care crea în genuri diferite și cucerea publicul, față de clasicizarea aproape instantanee a textelor scrise de el.

ROMUL MUNTEANU. Cartea lui Romul Munteanu, *Metamorfozele criticii literare europene moderne*, reprezintă, azi, un surprinzător document de epocă. Nu ne vine să credem, citind-o, că în critica literară a existat cândva o asemenea efervescență. Pe de altă parte, însă, ea ni se înfățișează și ca o panoramă a deșertăciunilor. Nimic n-a rămas din arsenalul de metode critice care i-au entuziasmat pe criticii literari din perioada postbelică.

MIRCEA MARTIN. Înalt și subțire, exsanguu, cu ochi de un albastru spălăcit ocrotiți de ochelari și cu un nas ascuțit, bun pentru adulmecare, criticul ni se înfățișează ca un specialist în literatură, care poate spune cu precizie cât valorează un text. Dar și ca un Richelieu al vieții literare, care știe întotdeauna ce anume nu trebuie spus.

GABRIELA NEGREANU. Refuzul clovneriei, al clovneriei care face parte, în fond, din condiția însăși de artist, nu o avantaja deloc pe Gabriela Negreanu. Ea nu scria pentru cititor, ci împotriva lui, considerându-l la fel de prozaic ca toți oamenii fără destin. Ea nu încerca să-l cucerească pe Celălalt, nu îl curta, nu cocheta cu el, ci îi vorbea scurt și suierător, ca unei ființe netrebnice.

V. EM. GALAN. Spre deosebire de Radu Boureanu, Dan Deșliu, Maria Banuș și de alți autori mediocri care au trecut cu bine de la realismul socialist la neomodernismul de după 1960, V. Em. Galan, scriitor înzestrat, a rămas în mîntea tuturor legat de realismul socialist. În mod paradoxal, tocmai talentul, incomod ca un bagaj, l-a împiedicat să sară peste falia dintre epoci.

MARIN PREDA. La țară, fiecare om este monarhul propriei sale curți, copiii, animalele domestice, pomii, zarzavaturile și florile depinzând de el și înconjurându-l cu supunere de dimineața până seara. Această experiență, transfigurată artistic, explică în mod sigur ceva din demnitatea scrisului lui Marin Preda, ca și din demnitatea pe care el o conferă personajelor.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ. În poezia lui Ștefan Aug. Doinaș nu trebuie să căutăm autenticitatea trăirii, ci să contemplăm impresionantul arsenal de mijloace lirice de care dispune autorul. Este o poezie făcută din poezie, o retorică a inițierii fără nimic inițiativ. Pentru a compensa lipsa de emoție, poetul ajunge la o hipercorectitudine în îndeplinirea ritualului poeziei.

CONSTANTIN ȚOIU. Romanul *Galeria cu viță sălbatică* este astfel scris încât citirea lui seamănă cu răsfoirea unui vechi album de familie. Din fotografiile lucrate în sepiă ne privesc personaje sau grupuri de personaje surprinse în atitudini enigmatice pentru noi, pe care însă autorul se grăbește să ni le explice, pătruns de nostalgie.

ALEXANDRU ANDRIȚOIU. Urmând exemplul clasicilor sfătuiți de Boileau, Alexandru Andrițoiu se străduiește să scrie pe teme date. Impresia de *reluare*, departe de a fi dezmințită de poet, este întărită uneori prin declararea surselor. Din această conștiință a glosării cărților celebre apar irizațiile de umor. Ca elevii care desenează coifuri de hârtie pe capetele pleșuve ale ilustrațiilor bărbați din istoria literaturii, Alexandru Andrițoiu se amuză să contrarieze pietatea noastră față de capodoperele trecutului.

Alex. ȘTEFĂNESCU

limitelor expresiei cu bucăți în care tragicul domină. A-l căuta pe acesta în locurile cele mai ascunse ale operei revine cercetării zilelor noastre. A-l accepta pe Caragiale printre contemporanii noștri prin considerarea tragicului din operele lui ar fi, desigur, o eroare, pe care eseistul o colectează – vezi lucida analiză pe care o efectuează, către finele studiului, filmului „De ce trag clopotele, Mitică”, al regizorului Pintilie, refuzând furia și distrucția. Un manual Caragiale care nu poate lipsi din bibliotecă.

Barbu CIOCULESCU

Poezie



întins e drumul

departe de noapte

cineva îl întoarce spre zi
dar la colțuri sunt apele
cu vântul într-o parte

nu se vede decât uitarea
plopilor scoși din umbrele lor
până când locul e fereastra
alte mâini așează întunericul
bărbia lui ascuțită

tristețea

nu mai intră în piele
intră în zile

e același vis
tata zice că s-a ascuns
că asta e moartea
cum mama se întoarce să trăiască

eu trebuie să alerg
între ei

între ei nu mai există piele
nici trup
doar buzele de ață

care abia zâmbesc și se rup
pe fața mea cufundată
în linia mării

păsărea e fără capăt

și mă duc azi

în vis

se desprind zilele
ca apele în care mă scald
apoi se strâng gurile de pământ

cu mușcatele roșii înfipite în goluri

din care mă privesc
oglinzi putrede
ca ochii mamei la bătrânețe

noaptea și ziua la fel
pentru că mama respiră în mine
cu tata și fratele dinăuntru lui

tot spunea că nu e în stare de nimic
deși acum fratele e mersul tatei

suntem o călătorie
de la unul la altul
noaptea e locul
mai tulbure decât umbra

purtată ca mormânt
ca o haină

o cană goală

în care nimeni nu toarnă apă
fiindcă apa încă se uită după mort

deși e chiar mâna care-i spălase trupul
spălase ziua și spălase noaptea

liniștea nu
doar gheața dinăuntru ei

ca pe golul din cană
de fapt ochiul mamei

acum ziua și noaptea sunt fără el
mă uit cum se încheagă

spun că e amintire
ca trunchiul de cireș
golit de pasăre

uitarea

bate înăuntru cum s-ar zbate o pasăre

zgomotul ei de apă
care-și pierde marginea

poate că orizontul e chiar trecerea mamei
fiindcă amintiri nu mai sunt

doar un cheag în apus

chipul căzut în apă
la fund
de care se ține o mână

fotografia din ramă

când mama mă privește
ca o lamă de cuțit

departe
o cumpănă

nu e auz

decât împrejur
ca disperarea
când din cameră în cameră umblu
în rugăciunea mamei

care i se lipește de față abia acum

pe cana de apă
ca sărutul neatins
ca sărutul ascuns

în noapte o altă noapte

în jurul mamei după-amiaza
spălată pe trupul subțire
în care mai fuge prin zăpadă

în rochie plisată
în rochia ei înghețată

țipătul

din frunza căzută
rămâne o mână
senină

deasupra ei noaptea
se apleacă să curgă în
locul din jur rățăcește

locul nu se mai poate odihni

ia amintirile din trupuri
bucăți de lemn
spălate cu cerul
cu visele
în locul mamei locul tatălui meu

frunza atinge prima depărtare
o ia de jur-împrejur

atunci strig din naștere
mamă!

singurătatea

se vede pe sine

fără odihna în care sapă orizontul
pus căpătâi

somnul nu e al tău
și locul începe să se întindă

singurătatea e stâlpul casei
cu mama strânsă în el

și nu mai e loc
locul dimineții de ieri
de alaltăieri

în visele mele

se făcea ziua și se făcea dimineață

acolo nu e amiază
pentru că amiaza e fratele meu
nu e seară
pentru că seara e sora mea

când și ei când
timpul are se oprească
să mă aștepte

dar acum am doar gânduri
în primul rând ziua de azi

departe de celelalte
cu singura oră în ea

dacă stă pe loc, spun, dacă stă
sora și fratele meu fac drumul
mai departe
mama și tata îl țin la capete

și drumul
se mai ridică o dată ziua și noaptea

nu vreau să moară a doua oară

și era seară și era dimineață
ziua de azi nu era

atunci a venit ploaia
netedă ca văzduhul
și n-a avut unde să se așeze
doar s-a ascultat
coborând

sora mea îmbătrânește așteptând-o

și era dimineață toată ziua
în oasele mele

gândul e alb

de la câtă uitare încape
în frunze

abia dacă îl văd pe tata
cu drumul în loc de umbră
cu ziua pe cureaua mașinii singer

abia mai spăl trupul mamei
în fășii de carne

că mâna stă streășină ochiului

acolo sora mea e în sânge
fratele înăuntru rânii
mâna mea freacă lumina ochilor
lumina se tulbură
atunci chipul lui Ion Pavel stă pe liniștea casei

stă alb

poeme din ciclul **vânt de apă**

Viorica Răduță

Noapte de iarnă în 1954



Iernile cumplite rămân
evenimente de viață.
Poate mai puțin pentru
moldoveni, la ei iarna
fiind un continuum,
debutând solemn prin
noiembrie și
terminându-se cu
spectacolul de sunet și
lumini de la sfârșitul
susceptibilului martie. Muntenii

însă nu uită iernile mărețe, iernile nebune, iernile absurde, la ei anotimpurile fiind mai amestecate. În ce mă privește, mi-e cu neputință să uit nămeții fantastici care acoperiseră Bucureștii în februarie 1954; n-are cum să-i uite nici moldoveanul, nici bucureșteanul de adopție ce sunt. Locuim pe strada Octav Cocorăscu 11, într-un apartament în care două camere-muzeu erau ocupate de bătrâna fiică a pictorului Sava Henția, doamna Aurelia Vasiliu, iar una de noi. Împreună cu Lulu, fratele meu, coboram în acele zile de la etaj în stradă direct pe fereastra până la care urcase zăpada, spre hazul unchiului nostru, Dumitru Țarlungă, adorator al iernii... Tocmai murise Ionel Teodoreanu și mâna de oameni ce l-a însoțit, în cimitirul Belu, pe ultimul drum abia a putut să înainteze prin tranșeele înalte de omăt, a căror îngustime îi obligase pe purtători să ridice sicriul deasupra creștetului. Viscolul anulase cele două văiugi la a căror intersecție, pe un colț înalt, se află mormintele familiei Delavrancea, unde avea să fie înmormântat autorul *Medelenilor*.

Într-o dimineață, tornada albă s-a potolit, lumea arătându-ni-se deodată embrionară și redusă în expresivitate. Am plecat în vacanța studențească la părinți, urmând să mă opresc la Bârlad, ca să-l văd negreșit pe iubitul maestru G.Tutoveanu, intrat în al nouălea deceniu de viață... La Mărășești în gară mi-a fost dat să văd minunea de pe pământ: o uriașă locomotivă de cristal, strălucind proaspătă ca un meteor încins căzut din eter. Gerul o acoperise cu pojghița de smalt străveziu a gheții și cum soarele tocmai răsărise pe un cer dureros de senin, strălucea amețitor în mii de oglinzi orbitoare.

În noaptea albă și albastră ce a urmat, am întârziat în casa din paradisiaca fundătură Epureanu din Bârlad a bătrânului poet, uitat de o cetate ce fierbea în creuzetul ei ingredientul unic al „omului nou”. Era liniștit în această uitare a semenilor. Mai tânăra lui soție, frumoasa doamnă Eugenia, căsătorită cu bătrânul poet târziu după moartea primei lui soții, poeta Zoe G.Frasin, îl îndemna cu oarecare presiune să reia legătura, veche de peste cincizeci de ani, cu Mihail Sadoveanu. Devenit căpetenie în țara comunistă, prietenul din Fălticeni de odinioară îl dăduse uitării și el, deși poetul îi asistase debuturile în frontul lor desfășurat, așa cum *Anii de ucenicie* o atestă. La insistențele Eugeniei Tutoveanu, poetul alesese două sonete mai vechi, publicate înainte de război, și le dedică lui Sadoveanu, însă fără nici un răsnet... Cred că tăcerea Marelui Mut îi convenea lui Tutoveanu, întrucât n-ar fi voit să intervină cu nici o notă în sarabanda bolșevizantă a epocii: îi ajungea mult-puținul literar dintr-o viață lungă, în care-l prinsese și pe Eminescu. O lăsa însă pe tânăra lui soție să se agite în iluzia urcării sociale prin comunism... După o dispută forte în această privință, iscată și întreținută, cu civilitate și prudență, de către mine, doamna s-a retras, lăsându-ne pe noi doi în biroul maestrului, unde am rămas până spre miezul nopții.

Odată singuri, în fața cărbunilor aburizi de la gura sobei, maestrul începu, spre surprinderea mea, căci era o fire rezervată, să fredoneze abia auzit arii scoase din ungherele memoriei. Murmura cu o voce tremurată și fină ca un funigel crâmpeie din opera *Il Trovatore* de Verdi, lăsând să se ducă pe apa Sâmbetei discuțiile acide de adineaori...

- Misterul nestins al focului, încă viu la țigani, dar care ne fascinează și pe noi, urmași ai scîiților! se întrerupse el, după care reluă *Stride la vampa* - trosnește focul. Am pornit să-l secundez ușurel, înfiorându-mă progresiv de strania împletire a celor două voci, una de bătrân și alta de adolescent. Glasul lui, oxid sonor, se cufunda în adâncimile trecutului, adăugând ariei ceea ce avea și îngreindu-o de ea însăși. Fredonă *La zingarella*:

- Îi văd roată în jurul focului de noapte... Am scris acum câțiva ani un sonet, *Regina șatrei*... Începu să-i recite



Lecturarea unui debutant de către un cititor experimentat este un exercițiu care se impune: de improspătare a sensibilității, de descrâncenare după un autor complicat și chiar, cu un termen consacrat și foarte potrivit, de întâmpinare. Mi-l recomandă prietenul meu, poetul și editorul Mircea Petean, care îmi expediază și cartea - **Ovidiu Crișan, Dansul spre cer** (Editura Limes, Florești-Cluj, 2013).

Ar fi un roman ardelenesc tipic, dacă nu s-ar baza pe un paradoxal amestec între tradiționalism și fabulos. Autorul lasă să se întrepătrundă planuri diferite, real, fantastic, abisal, alegoric. El este un romantic al etnografiei, extrăgând din realismul rural imagini primordiale, scenarii onirice, tradiții dispărute, alunecări în magie, recurgând la o limbă neoașă și arhaică. Narațiunea este însă vie, autentică, dovedind o empatie reală. Forța ei constă în recuperarea sentimentului de esențialitate. Este confirmată, cu siguranță, și o opțiune existențială. Acțiunea se bazează pe un joc al temporalității, fiind, în general, retrospectivă, conținând, deci, o filosofie a metamorfozelor. Naratorul, cu identitate imprecisă, se reîntoarce în satul natal, amintindu-și scene și personaje ale copilăriei, sentimentalizate și idealizate (adică făcând parte mai mult dintr-un simbolism mental): pregătirea pentru călușul cu măști, ritualul frământării și coacerii pâinii, desfășurarea slujbei în biserică, dansul fascinant al ielelor de Sânziene, masa frugală luată pe câmp, practicarea taumaturgiei. Printr-o artă expresivă, sunt evitate stereotipiile etnografice. Memorabil este episodul din biserică, al predicii despre *intoarcerea fiului risipitor*. Ca în romanul lui Lesage, în care personajul principal are privilegiul de a vedea prin acoperișuri tot ceea ce se petrece în case, naratorul știe ce gândesc, în timpul liturghiei, cei prezenți în biserică. Fiul risipitor este chiar el, întors după mult timp în casa părăsită a bunicilor. Deși dezolat de imaginea tristă a gospodăriei, este entuziasmat de locurile tainice din împrejurimile satului, precum și de vitalitatea oamenilor. Vorbirea dialectică poetizează textul. Grijele localnicilor sunt diverse. Învățătorul și soția sa, asistentă medicală, sunt nefericiți, pentru că nu au copii. O pudoare exagerată o face pe femeie să abandoneze investigațiile medicale. Este evocată o preocupare străveche, spălătul lânii și bătutul cănepii la rău. O tânără, cocoțată în vârful carului plin cu zestrea, merge la casa mirelui: „Urcată sus pe perine umflate cu puf de găscă, lipidee țesute în trei vârste, măsărițe de cănepă și de în cusute cu cipcă, plapumă groasă de lână și dună cu puf, Valeria trecea triumfal prin sat declamându-și victoria” (p. 66). Îmbinarea de antropologie și mitologie, evadarea în iluzorii și în oniric, narațiunea nespectaculoasă dar consistentă și sugestivă, integrând un fond uman de adâncime, salvează romanul de o comodă încadrare tradiționalistă, dându-i un aspect insolit. Societatea rurală, prezentată pe îndelete, are o mare varietate, preotul și preoteasa, lipsiți de hieratismul specific, învățătorul, vrăjitoarea, tinerii stăpâniți de pasiuni, vârstnici respectabili, fiecare cu povestea lui. Valeria și Dumitru nu pot avea nici ei copii. Folosind un șiretlic bine pus la punct, nana Floare, tătăduitoarea, având leac pentru orice, o face să rămână însărcinată cu un alt bărbat. Maria și Iancu alcătuiesc un cuplu potrivit. Ioana, soția învățătorului nu are copii, pe când o fată, Maria, rămasă gravidă cu Vasile Boltașul, este nevoită să avorteze, punându-și viața în pericol. Întâmplări felurite, povestite cu însuflețire, creează un puzzle bine regizat. Backgroundul este etnografic, nu excesiv, însă cartea este

endecasilabii puternici: *Și, cu zvâcnirea șoldurilor pline,/ Piranda-și zvârle zdreanța de pe trup...// S-aud oftări ... și geomăt... și suspine.../ Iar dintre dealuri luna-ncet sporește,/ Sclipind măreț pe dinții lor de lup.*

Piranda era răsstrănepoata Azucennei!

... În miezul de foc rece al acelei ierni, bătrânul îmi apărură ca un oștean *a l'envers*, rămânându-i ca singură manevră posibilă retragerea în codrii aducerii-aminte și ai închipuirii. Și am avut revelația ușurinței lui de a trece din jarul mizeriilor cotidiene în registrul vieții lăuntrice și a tăriei morale de a se menține în spațiul ei pur, și-n nimic altceva.

C.D. ZELETIN

O lume salvată

alcătuită din portrete psihosociale. Este povestea unei comunități de individualități, adâncite într-o atmosferă mitică. Aspectul oniric este nesemnificativ, amplificând latura lirică. O carte de o natură asemănătoare, cu conflict religios, a scris Marta Petreu (*Acasă, pe Câmpia Armaghedonului*), pe când Cristian Teodorescu, referindu-se însă la mediul urban, se ocupă în *Medgidia, orașul de apoi* de monografia comunității. Aparent, lipsită de cursivitate, cartea lui Ovidiu Crișan este, de fapt, subtil structurată, cu narațiuni aglutinate de o idee comună, istoria mică. *Filosofia* (existențială) a romanului este devoalată de nana Floare, într-o discuție cu medicul care îi ceruse să-i divulge unele secrete *profesionale*: „Cum vrei să te înveți ceea ce nici eu nu știu, cum vrei să afli ceea ce nouă oamenilor ne este dat, dar nu ne este cunoscut. Poți să crezi că tot ce se întâmplă cu noi e ordonat de ceva mai sus decât noi, altceva de ce ne închipuim noi că este? Dar nu în sensul în care părintele Gherasim îl spune, ci într-un sens în care nimeni încă nu l-a putut desluși pe deplin. Doar câțiva înțelepți au fost lăsați să pătrundă o parte dintre taine, acea parte care le-a fost destul să-i conducă pe oamenii aceștia spre înșelăciune, sau spre pieire de multe ori. Dar oamenii, prin neștiința lor au ignorat cunoașterea ce le-a fost dată și multe s-au pierdut prin uitare și ignoranță, sau distruse au fost prin răutate și sălbăticie. Eu nu fac altceva decât să redescopăr prin semne lăsate de cineva ceea ce au pierdut oamenii prin nepăsare.” (pp. 123-124). Comunitatea moșilor trăiește intuitiv, în simbioză cu tot existentul. Specialistă în fitoterapie (dar și vrăjitoare), mama Floare cutreieră coclaurii din jurul satului, adunând plante folositoare. În depozitul ei aflat în coliba din pădure se găsesc: „ventrilica cu florile ei mici și albastre, strugurele ursului, merișoare, păducel roșu, porumbele și afine cu fructe albastre, prinse de crengi ca un decor de Crăciun, fragi, mure, dumbravnic, podbal și brusture aduse de pe malul apei, pufulița cu flori mov”, „sunătoarea, sănzăienile și arnica” (p. 120). În casa ei, se află un adevărat laborator alchimistic, înșesat cu plante și cu obiecte misterioase: „un sfeșnic de alamă cu șapte brațe, un alambic, câteva vase ciudate de sticlă dar și de cupru, site de diferite mărimi, mojare, și alte ustensile pentru preparat leacuri” (p. 113).

Părintele Gherasim, pitoresc, foarte popular, pentru că avea un comportament firesc, deschis, încercând să boteze copiii țiganilor, află de la bătrânul bulibașar: „noi, vezi dumneata, părinte, credem în Dumnezeu, dar în felul nostru liber așa ca caii, părinte, știi cum crede caii, ei fugă mai mult decât stau” (p. 134). Aliată cu medicul, mama Floare începe, înainte de Crăciun, o campanie de salubritate, făcând săpun pentru tot satul, parfumat, după dorința fiecăruia, cu esențe de plante. Este, desigur, pentru autor, un prilej de evocare a îndeletnicirilor de altădată, precum și a modului în care oamenii își spălau lucrurile, fierbându-le în leșie și limpezindu-le, în final, la rău. La fel, făceau lună și vesela, frecând-o cu leșie și nisip.

Visele unora dintre personaje, cu posibile semnificații psihanalitice, dau realității proporția de transcendent. Unele personaje au identitate schimbătoare. Nana Floare apare când gârbovită și îmbătrânită, când tânără și seducătoare. Ea are o înțelegere cu zâna ielelor. Străinul, întors în matricea satului, este numit uneori *El*, ori pare a fi doctoral, deși biografiile lor diferă. Oricum, el este *luat de iele*, este răpit în mit, îndrăgostindu-se de nana Floare, în ipostază tânără. Chiar și preotul este îndrăgostit de misterioasa făptură. Se întreține, în carte, o lume reală și o lume a viselor, sau a mitului. Nana Floare face parte din cea de-a doua. Contaminarea cu vis scoate oamenii din natura lor profană, din preocupările obișnuite (dragostea și lucrul pământului), și îi face metafizici, dispuși la *jale și părere de rău*, presimțind inevitabila ieșire din vis. Extensiunea romanului în povestire, în fantastic, îi dă o caracteristică lirică.

Finalul pare profetic, dând o splendidă imagine eshatologică universală: „Cerul era sprijinit de mii de suflete, fiecare suflet ținea câte o bucată. Cei mai fericiți țineau bucăți mici, ca de tort, se uitau la ele și se apropiau de gaura din cer” (p. 180).

Originalitatea romanului lui Ovidiu Crișan constă în abilitatea de a alterna un realism etnografic, bazat pe o limbă neoașă, încântătoare, și pe mici povești ale satului, cu un imaginar fantastic, venit dintr-un epos străvechi. Mai bine spus, prezervarea unei lumi (care dispăre) în mit, pentru a o salva.

Paul ARETZU

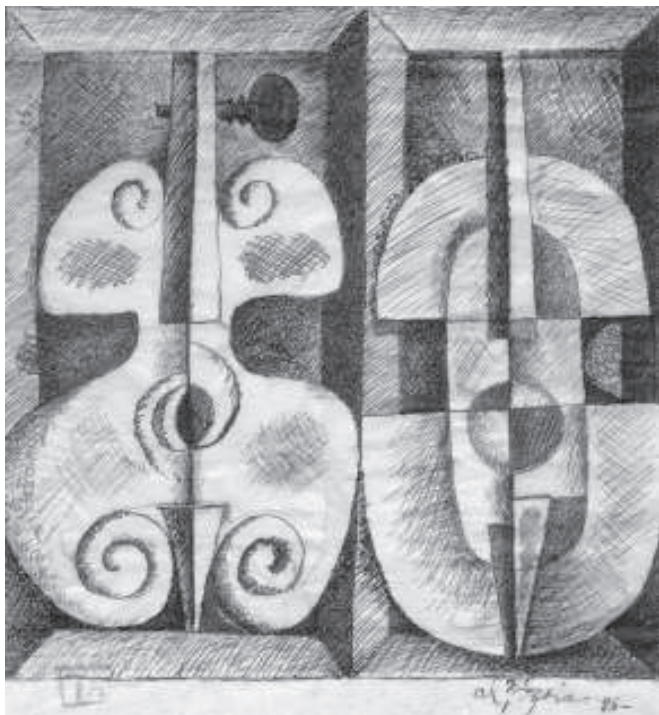
Desene în peniță**Moda în vremea holerei**

Vremurile trec, módele se duc odată cu ele și în urma lor rămâne mai totdeauna umbra unor nostalgii irepresibile. Niciodată, de pildă, nu mi-ar fi trecut prin minte că o să-mi amintesc cu duioșie de prima șapcă uzinală cumpărată în anul de grație 1949 de la un magazin de pe Blănari. Costa doar șapte lei, un fleac. Era o șapcă arătoasă, confecționată dintr-un material aspru la pipăit, ca

să nu-i spun grosolan, de culoare gri, în carouri. Avea o linie agresivă, insurecțională. Nu mi-am pierdut prea multă vreme cu alegerea pentru că magazinul n-avea decât un singur model de șepci, de aceeași croială și culoare. Mai greu a fost să nimeresc un exemplar ce mi se potrivea pe cap dar am avut noroc cu negustorul, foarte amabil, versat, care lucrase în branșă și înainte de naționalizare, luați-o mi-a spus convingător, dacă o țineți în apă toată noaptea, șapca vă va veni ca turnată.

Din ziua aceea, memorabilă într-un fel, am început să simt că intru în rând cu lumea. Rămăsesem singurul student din anul întâi ce continua să poarte pălărie, devenisem ridicol, un fel de oaie neagră a colectivului. Colegii mă priveau chiorăș, zeflemitor, mă arătau cu degetul, mă porecliseră „chiaburul”, duceam cu greu povara unicității, ca un nebun ce merge gol pe stradă. În fine, mă aliniasem.

În primele zile m-am simțit ca naiba cu șapca mea de spărgător de norme. Am observat, fapt ce-mi scăpase până atunci, că toate șepcile băieților erau aidoma, cu mici particularități în ce privește desenul, croiala sau dimensiunile. Purtau aceeași etichetă: Întreprinderea



Alexandru Țipoia: Instrumente muzicale

„Postavul Roșu”, Sighișoara. Până și unii dintre asistenți sau chiar profesori veneau la facultate cu același tip de șapcă, sosise vremea lor, a șepcilor, simbolizau o epocă, un crez. Când am văzut, într-o duminică, la cinematograful Arpa de pe Bulevardul 6 Martie, „Zile de Octombrie” în care marele Lenin în persoană, cocoțat pe o locomotivă, perora patetic în fața unei mulțimi electrizate, purtând o șapcă asemănătoare cu a noastră, am înțeles că mă voi despărți definitiv nu numai de pălărie, dăruită de unchiul Senti cu prilejul trecerii examenului de bacalaureat, dar și de cele trei cravate de mătase, de butonii de argint ai tatei și de costumul bleumarin cu care mă pozasem pentru tabloul absolvenților.

De la o zi la alta am început să mă obișnuiesc cu intimitatea, mai mult silită, a Natașei. Nu mă simțeam grozav în societatea ei dar mă gândeam că disconfortul e poate doar o toană a mea, o chestiune de percepție. După o severă baie pe care i-am administrat-o într-un lighean împrumutat din patrimoniul tantei Eglantine, unde stăteam în gazdă în schimbul meditațiilor la franceză pe care i le ofeream micuțului Roland, se micșorase atât de mult încât făceam eforturi să o îndes pe cap. Până la urmă reușeam.

Speram să se lărgească, să-și mai dea drumul cât de cât, aveam răbdare, sunt genul celor ce perseverează, care sunt hotărâți să-și ducă crucea.

În prima zi când m-a văzut cu șapcă, Getuța mi-a sărit de gât, m-a sărutat cu zgomot, mi-a spus că arăt grozav, că seamănă cu Volodea din filmul „Carnetul de partid”, nu se mai sătura să mă privească, ești chiar Volodea, susținea, ești întruparea lui, ce naiba umblai cu pălăria aia caraghioasă de comis-voiajor american?

Aprecierile Getuței erau mai mult decât măgulitoare, nu-i era dat oricui să semene cu tânărul comsomolist care înfipsea temerar drapelul roșu pe frontispiciul Reichstagului în flăcări. Ca să-mi arate cât de mult aprecia schimbarea mea la față, m-a invitat să bem un ci-co la pati-barul de pe strada Brezoianu.

Cam la o săptămână după ce mă întovărășisem cu Natașa, am fost chemat la sediul Organizației de tineret a facultății. În general, nu-mi plac contactele directe cu autoritatea, oricare ar fi, mai toate sunt de prost augur, o spun din proprie experiență, e preferabil, dacă îți stă în putință, să le eviți. De rândul asta nu-mi stătea în putință.

M-am prezentat la sediu cu sufletul la gură. Ia loc mi-a spus un tip blonziu tuns scurt, ciupit de variolă, cu o insignă – secera și ciocanul – pe reverul hainei. Zâmbea. Nici zâmbetul nu e întotdeauna bun prevestitor, mi-o spune aceeași experiență personală. Bărbatul mi-a ținut o scurtă alocuțiune despre Partid, despre puterea populară, aș trece peste episodul asta, mi-a deslușit de-a fir a păr destinul luminos spre care se îndreaptă patria noastră și rolul important pe care tineretul îl are în angrenajul procesului de edificare a noii societăți, în fine, după o sănătoasă respirație – noi, comitetul, am urmărit îndeaproape atitudinea și comportarea ta în facultate și am concluzionat că ești un element de bază, sănătos, ce merită să-și afle locul în organizația de tineret. Ia spune-ne ce te-a determinat să-ți cumperi șapcă?

Nu-mi amintesc exact ce i-am răspuns, în caz că i-am răspuns ceva, eram atât de năucit de ce mi se întâmplă, de rătăcit printre cuvintele care zburdau anapoda prin capul meu, încât priveam ca un nătâng tabloul tovarășului Stalin ce atârna decis deasupra biroului din fața mea.

Păi, asta ar fi problema a zis bărbatul. Semnează aici, și mi-a întins o coală de hârtie imprimată. Am semnat-o fără să clilesc. Mi-a întins carnetul roșu de membru al organizației de tineret și mi-a strâns mâna cu putere. Hei, a strigat la mine în timp ce mă îndreptam spre ușă, ia-ți asta!

O uitasem pe Natașa în cuier.

x

Trecuse vremea, eram în anul patru, cu două luni în urmă se prăpădise între zidurile Kremlinului, într-o tristețe generală, genialul conducător al oamenilor muncii de pretutindeni și lumea trăitoare în țările din răsăritul roșu al continentului, încă deconcertată de neprevăzuta întâmplare, aștepta cu îngrijorare să vadă înspre ce limanuri se îndreaptă milosărdia istoriei. În ce mă privește, lucrurile au evoluat destul de prost deoarece, în urma unui denunț insidios, cum că aș fi uneltit împotriva orânduirii sociale, am devenit eroul unei spectaculoase ședințe de excludere din U.T.M.

Îmi amintesc și astăzi imensul amfiteatru de la etajul unu al imobilului de pe Bulevardul 6 Martie în care s-a oficiat cu fast obișnuitul ritual al expurgării. O sală plină, avidă să participe la festivalul unei execuții capitale, lozinci, drapelul roșii, tablourile clasicilor fondatori și un observator din partea Comitetului Central.

Mai marele organizației, tovarășa Turcitu, o fetișcană zdravănă, care avea să-și perfecționeze studiile la Universitatea Lomonosov din Moscova, a expus pe scurt situația: mi se găsiseră în servietă cărți subversive, dușmănoase, cum ar fi „Sistemul idealismului transcendental” de Schelling și „Despre menirea omului”



Traduceri de

Miron Kiropol

Gerard Manley Hopkins

Măreția lui Dumnezeu

Măreția lui Dumnezeu umple cerul și pământul.
Din ea va țâșni flacăra ca strălucind scuturatul polei;
Adună o putere ca ulei nămolos pe care apăsându-l
Împroașcă; de ce atunci azi semenilor nu le pasă de varga ei?
Generațiile au călcat, au călcat, au călcat;
Și totul s-a uscat prin negoț, tulbure-pângăritor trudind mâna.
Totul a luat mirosul omului, prin el întinat; țărâna
Dezgolită acum, niciun picior nu o dibuie, căci e încălțat.

Ce are a face? Natura nu se consumă nicicând;
Cea mai dragă prospețime trăiește în al lucrurilor străfund.
Și deși în negrul apus ultimele lumini se îngroapă,
Tu, dimineață, la marginea brună a răsăritului sari peste
groapă.
Pentru că Duhul Sfânt clocește lumea, gârbovit sub povară,
Cu fierbintele sânelui său și cu a aripilor sale primăvară.

de Fichte, pe care obișnuiam să le împrumut colegilor naivi și slabi de inger și să le comentez cu ei. Duceam o muncă sistematică de subminare, de otrăvire a conștiinței viitorilor ideologi ai patriei. Se propunea, în concluzie, excluderea din rândurile organizației a acestui simbriaș al agenturilor de spionaj străine.

Ademeniți de farmecul linșajului și dornici a-și afirma devotamentul în fața forurilor de conducere, colegii s-au repezit să cuvânteze, întrecându-se în a-mi atribui intenții destabilizatoare și în a da în vileag păcate de familie abominabile, ca rude condamnate pentru crime împotriva orânduirii sociale și de stat sau oploșite clandestin în occidentul putrefact sau deținând înalte funcții sub dictaturile regală și antonesciană, au inventat pe seama tatei moșii în Vlașca, păduri în munții Coziei, palate la Sinaia și conturi uriașe în băncile elvețiene. Eram stupefiat de amploarea pe care o luase în câteva minute averea bătrânului meu tată, din totdeauna funcționar modest la stat.

Între atâtea voci înverșunate au cuvântat și prieteni care au dezvăluit cu indignare că absentasem de la orele de rusă, că am fost înscris la Y.M.C.A. și am frecventat asiduu Biblioteca americană, că am rupt lozici mobilizatoare în holul facultății și am refuzat de 1 Mai să port tabloul tovarășului Molotov. Secretara cu agitația și propaganda în comitetul U.T.M. pe facultate a declarat că i-am făcut avansuri ca să obțin bilete de odihnă la Casa studentescă din Sovata iar Cichirdean, colegul meu de grupă, că i-am propus să bem o coca-cola într-un local discret din Tei care vindea produse de contrabandă interzise. Până și Getuța cu care, printre săruturi de rutină, am învățat de atâtea ori în Cișmigiu pentru examene, a dezvăluit în plen că șapca pe care o purtam nu era produsă de întreprinderea „Postavul Roșu” din Sighișoara, așa cum pretindeam, ci la Sintex Corporation din Birmingham.

Ședința s-a terminat târziu, în atmosfera plină de entuziasm și satisfacție a participanților, care smulseseră din trupul organizației un element malign, primejdios. În drum spre casă, m-am oprit o clipă pe podul Mihai Vodă, în umbra mănăstirii viteazului voievod. Se întunecase. Ploua ușor. M-am aplecat peste bordura de ciment. În liniștea desăvârșită a serii se auzeau doar clipocitul liniștit al valurilor și zgomotul tramvaielor care urcau greoi spre Arsenal. Mi-am scos cu oarecare solemnitate șapca, eram teribil de emoționat, și am aruncat-o cu strângere de inimă în apă. S-a auzit un foșnet moale, de mătăsuri, șepcuța a plutit o clipă pe apa tulbure a gârlei și a dispărut cuminte în întuneric.

Constantin MATEESCU

Scriitori și teme

Satira și umorul în tranziție



Nu se mai face, parcă, umor de calitate, cum e, structural, faimosul spirit al românului și, ca atare, nici nu se mai scrie mult literatură de acest fel. Prosperă epigrama, există și o Uniune a Epigramiștilor, unde se produc și câteva nume feminine, în frunte cu Elis Râpeanu, cu adevărat doamna epigramei autohtone. Dar, special, proza satirică sau cu umor de bună calitate s-a rărit, un semn destul de suspect pentru vremurile noastre. O fi și tendința care a câștigat mai mult teren de când cu postmodernismul și cu *political correctness*. Ele nu mai operează cu acuzații vehemente potrivit cu ridiculizările aspre, disprețul și indignarea față de fenomenele negative ale societății și indivizilor, ci cu pamfletăria partizană. În tot cazul, satira, spune iar clișeul, e o categorie estetică de largă aplicație, care subsumează grotescul, comicul, umoristicul. Se mai zice că satira *menipee* (*varroniană*) nu face apel la modul de caracterizare realist sau naturalist decât în subsidiar sau ca o mască de tip carnavalesc în spectacolul lumii. La fel, umorul, una din formele de manifestare a comicului, nici nu trebuie să satirizeze violent, ci să releve laturile amuzante, incompatibile între ele, ale fenomenelor sau situațiilor. E o achiziție spirituală a omului modern, bazată pe distanța estetică, bunăvoință, un amestec de burlesc și simpatie. Să genereze mai mult râsul jovial decât râsul sarcastic. Ironia e mijlocul principal pe care îl produce inteligența și mansuetudinea de esență filosofică, populară sau intelectuală.

Florica Bud. Momente și schițe ludice. Persoanele de genul feminin nu s-au arătat în literatura lumii prea dispuse la scrieri comico-satirico-umoristice. Poate au fost cazuri uitate, poate sunt dar nu atât de impunătoare încât să fie cunoscute de cititori, fie ei și profesioniști. Un nume notoriu, la noi, în vremurile din urmă, se arată a fi Magda Ursache, scriitoare pe cât de acidă pe atât de volubilă. Iată de ce e o surpriză când vine vorba de încă o autoare cu vervă satirică în scrieri ca *Iubire, sunt un obiect nezburlător*, *Alergând prin sine*, *Cui îi place școala?*, *Bilclintonienii*, *Bărbatul care mi-a ucis sufletul într-o joi*, *Mariateresa sunt eu*, *Reparăm onoare și clondire*. Pur și simplu, mai noile „satire menipee”, așa și le subintitulează Florica Bud, au umor parodic. Partea literară se bazează cam mult pe „nebulozitate”, în sensul că dizolvă simplitatea cotidiană în forme ca deformare și se vrea în atingere cu absurdul. Altminteri, această „evanescentă” se însoțește cu realități palpabile și cu o evidentă dragoste de scriitură.

„O, cititorule de drept, cartea aceasta nu este ceea ce crezi!” E drept, satirele sunt soft și ascund prea în adâncime substratul filosofic. Dar în spiritul structurii moderne, accentul nu se pune pe faptele eroilor, ci acestea devin pretext pentru exercițiul liber al fanteziei. Așa se explică frecvența figurilor ca malformații psihice, spirituale, morale. Se creează, astfel, o aparentă dezordine specifică prozei ludice. A se vedea proza, puțin mai lungă decât celelalte, *De ce nu iubește Penelopa Acruda bărbății*, mozaicată, exotică și cu surprize stilistice. Mai există noutatea mult exploatată a formulărilor inventive, superabundența jocurilor de cuvinte. Noua Coana Chirița „fuge post-revoluționar” la Monaco prin „Agenția De Redistribuire A Divelor Din Sistemul Solar”, Ministresa, („bălaia diafană” călare pe „pegasul cu două roți de tractor, rămas de pe vremea când încă fetița-ministru nu avea vârsta de pionieră, ci doar de șoaimă a patriei”), invidiază „mașina capitalistă ca aceea a Călinului Prim Ministru” și speră că *Evropa Unită* îi va spori trendul. „Marea Divă De România” își duce odrasla la învățătură în străinătate, ca să nu rămână „pruncul ostatic al învățământului românesc, când nesăbuiții de autori de manuale nu au inclus-o pe Marea Doamnă, dacă nu în cartea de istorie, măcar în manualul de literatură?” Și tot așa, se scrie despre „cupa de silicon”, „în plin secol electoral”, despre „Partidul Evitelor Peron De România”, „Muritorii Fumători în Zadar”; despre „Blonde Dolly”, „Vietățile blondine și planturoase” care vor să ajungă președinte de republică; despre „gropi europene”, „Ladonna Ca Zăpada” – „o codană din societatea înaltă nou creată”. Și, simpatice, despre criticul literar care este „la urma urmei o ființă umană”, personaj „temut și iubit”. Iubit?

Explodează, „cu întârziere explicabilă”, „*Excelețele Voastre* – așezați turcește în jurul *Mesei Cu Muritori Cuvioși Sortați Să Fie Cobai În Funcție De Griji*”.

Politicul constituie materia primă a acestor texte ludice care asigură individualitatea Floricăi Bud.

Andrei Pleșu. Comedii la porțile Orientului. Scriitori de al căror nume se leagă literatura comico-umoristică sunt mari de tot, chiar și acei care s-au dedicat aproape exclusiv acestui gen, lăsând la o parte pe autorii de comedii teatrale. Mă gândesc, spre relaxare conversativă, tipică „banchetului”, la nume ca Apuleius, Petronius, Boccaccio, Rabelais, Mark Twain, Gogol, Caragiale, Creangă, Ilf și Petrov, Jaroslav Hasek, la noi Mazilu, Băieșu, Mircea Horia Simionescu, Ioan Groșan, Horia Gârbea etc. Satirele lui Andrei Pleșu nu intră în categoria aceasta, ci mai degrabă în rândul articolelor jurnalistice, pe linia Jean Lorraine, Léon Bloy, Ernest Hello, Veullot, N. D. Cocea, Petre Pandrea și, dintre cei foarte actuali, Ion Cristoiu, Andreea Pora, Grigore Cartianu ș.a. Numai că Andrei Pleșu nu s-a consacrat jurnalisticii satirice, iar pamfletele celor de mai sus nu prea intră în rândul pamfletelor de tip arghezian. Multe din foiletoanele reputatului eseist, din Colecția *Râsul lumii* a editurii Humanitas, mizează pe comedia politică și pe strălucirea stilistică... Apoi, din acest volum nu se poate trage o concluzie mai aproape de realitate, fiindcă e doar o selecție-colecție de articole din perioada 1991-2004 (*Jurnalul Național*, *Dilema*, *Play cu boi*), cele de atunci încoace (*Dilema veche*, *Adevărul* ș.a.) nu cunosc să fi fost adunate în alt volum și nici nu cred că se va întâmpla acest lucru. E primul Andrei Pleșu în materie, după cum în volumul de față sunt două ipostaze ale sale, interșanjabile: una incisivă, alta umoristică.

Coordonatorul Colecției *Râsul lumii* și autorul „argumentului”, Radu Paraschivescu, relatează despre cele două tipuri de oameni din portofoliul Humanitas, care legitimează un proiect în registru ludic: unul, filosoful Gabriel Liiceanu, cu figură „dezabuzată”, carevasăzică sceptic și solemn, celălalt Andrei Pleșu, „surprins în atitudinea sănătoasă a unui răs fără precauții”. Un mic amendament la observația prozatorului: filosoful heideggerian a alcătuit o exegeză despre *homo ludens*, mai multe satire neîndurătoare (*Despre lichele*) și alte scrieri ceva mai relaxate, care provoacă, voit sau involuntar, și zămbete. În plus, prietenul „Gabriel”, prezent în unele texte pleșiene, e pus în situații nostime, capabile să amuze prin opusul dintre sobrietate și inocența indusă, dintre aparență și esență.

Partea din față și de la sfârșit a volumului apasă mai mult pe strategiile caricaturale din spectacolul lumii. Autorul reclamă aici (vorba unui amic datat la anacronisme), „indigestiuni” și recurge la „contestațiuni”, ba acuză, rareori, și accese de „isterie”. Îl irită (sau e ironie criptică?) „sincer” și „euforic”, un tren accelerat, autohton-postdecembrist, „depozit de butaforie rutieră”, „omul nou” postcomunist, recitatorii lui Eminescu, „independentul român”, „invazia derizoriului”, „micul (și tristul) ecran”. De mai multe ori, se arată nervos față de „ipochimeni” ca Adrian Păunescu, Vadim Tudor, Octavian Cozmâncă, Victor Hrebenciuc, Vartan Arachelian, cărora le face portrete în *aqua forte*. Capitolașul „*ce țară-i asta?*” preia clișeul degradat încă de prin 1990. Și, pentru satira-agrement, identifică o menajerie prin care, în tranziție, „morfologia regnurilor inferioare iese la suprafață”. Totul pare să se fi îndepărtat de „stilistica articulării calme, a emisiei controlate rațional”. Cu scriitura moralistului înverșunat și zămbitor: „Auzi, la fiecare pas și la orele cele mai neașteptate, suierături, răgete, mârâieli, chiote, grohăituri, behăituri, ciripeli, mormăituri, croncăneli, scâncete, lătrături, gemete, horcăieli, țipete acute și icnete infundate, răgăieli, flatulențe explozive, urlete, pe scurt, un fel de balamuc asurzitor și toxic. Se vorbește răstit, monosilabic, onomatopeic (...) E criză de animale nobile și performante. Nu prea avem cerbi, vulturi, lei adevărați, cu autoritate legitimă, leopardi eleganți, pantere de familie bună. Nici măcar porumbi concilianți sau urși viguroși și cumsecade.. În schimb, e plin de căței ipocriți și pisici ieftine, de vulpi șmechere, lupi hămesiți, măgari nerușinați, boi monumentali și porci inspirați. Avem hiene funeste și dihori care duhnesc a cloacă, scoafe urcate în copac și mistreți scăpați în grădina de zarzavat. Avem, să nu uităm, țapi vizionari, rățoi plini de principii și lebede de paradă (...) Avem animale obraznice, animale țanțoșe, animale bolnave. Buhai tandri și bivoli somnolenți. Gândaci, găze, trântori, ploșnițe, păduchi, cari, muște, molii. Șobolani. Fluturi inconsistente și fluturoaice zemoase. Viermi umezi, lăcuste năvălitoare, viruși” (*zoologie*). Iată, pe scurt, spectacolul onomastic al tranziției în viziunea domnului Andrei

Pleșu: Văcăroiu, Boulean, Ciorbea, Bănescu, Dejeu, Triță Făniță, Ciomara, Cârstoiu, Funar, Cataramă. Recunoaște că numele Pleșu nu-i rizibil, dar tot i s-au făcut „meschine trimiteri spre «Preșu» și «Pleșuv»”. Pleșuv?!

„Sminteala e fără margini”, retorizează vesel colaboratorul de la *Play cu boi*. Imbecilitatea, ca și moartea, „e democratică, nu distinge între săraci și bogați, între prostime și aristocrație, între est-europeni, vest-europeni și americani. Cu alte cuvinte, întâlnești imbecili peste tot și la toate nivelurile. Imbecilitatea are imaginație: ea valorifică în chip diferențiat resursele de întunecime ale fiecărui individ și ale fiecărei nații, așa încât rezultatul să fie sau să pară multicolor” (*câteva specii de imbecili*). Halucinante, pe bună dreptate, sunt dedicațiile scriitorilor pentru cuplul „marele bărbat” și „savanta de renume mondial”, o serie lungă de citate intersectate de scurtele aprecieri ale autorului, pleșisme de felul „mirandolianul ilegalist”, „un poet desfigurată de admirație și afecțiune”, „febra dedicațiilor capătă, încet-încet, dezvoltări baroce” ș. a. Caragialește și liicenește, despre „patrioți, retori și lichele”. În virtutea intertextualității, tot Caragiale îl inspiră și când scrie despre „bobor”. Bineînțeles, nu suportă patriotismul de paradă, gen „România de mâine”, „România Mare” și tot „cartelul patrioților” și, ca replică, al antipatrioților, absenți din ipochimeni.

Întrucât umorul se întetește în povestirile demnitarului de la Externe și pentru diversificarea comentariului, nu-i rea o mică paranteză „referențială”. Prin răs, și încă al lumii, se înțelege, de fapt, râsul popular despre care nu-i loc aici decât pentru o invocare a lui Mihail Bahtin: „Râsul are o profundă semnificație filosofică, fiind una dintre cele mai importante forme ale adevărului despre univers în ansamblul său, despre istorie, despre om; el constituie un punct de vedere universal deosebit asupra lumii pe care o privește printr-o altă prismă, dar deopotrivă de seducător (sau chiar mai seducător) ca și seriozitate; de aceea râsul, ca și seriozitatea, poate fi admis în marea literatură preocupată de problemele universale; mai mult – unele aspecte extrem de importante ale lumii îi sunt accesibile în exclusivitate”. Dar, cum spuneam, e și un umor al intelectului, calm, binevoitor, înțelept, ironic, „select”, „rasat”, dispus spre narațiunea de rară vioiciune. Unii din maeștrii genului sunt numiți mai sus.

Umorele adevărat în cantități indestulătoare se găsește în secțiunea *Înăuntrul trebilor de afară*. Experiența din Japonia îi oferă „alteritatea radicală”, „finalitatea fără scop”. „Bucuria inteligentă” ajunge, ca la Creangă, în starea de joc a dramaticului. Pur și simplu, ministrul, căruia protocolul îi stârnește ilaritate și, după caz, alergii, trece (și „Gabriel”) prin situații eroi-comice, în camera de la „hotel” unde trebuie să doarmă pe o rogojină, la closet unde trebuie făcute alte manevre ne-europene, necunoscute de utilizatori. La masă, după tipicul samurailor și disciplina spirituală Zen, trebuie adoptate contorsiuni imposibile pentru un străin, mai ales dacă acesta e lipsit de suplețe. Dregătorul dâmbovițean se trezește într-un lift, cu Arafat în spate, care îl și pupă pentru hazul stărnit. Ospățul oficial e pantagruelic sau, mă rog, uneori e ca Banchetul zeilor, ca ospățul lui Antreu, ospățul lui Dromichete, ospățul lui Trimalchio sau, dacă e prea mult, să-l comparăm cu Ospățul sofiștilor. Dar cele din Caragiale și Creangă nu-s de ajuns? Evocarea felurilor de mâncare în *trompe l'oeil* (ca în *Țiganiada*), mâncatul în exces se instituie ca veche și mustoasă temă literară. Gurmanzii scriitori și cititorii cu simțul umorului și pofticioși din fire o îndrăgesc mult.

Un umor amar sau „pe dos” provoacă *autocritică*: „Ne-am baricadat între inexpugnabile ziduri de gașcă și am creat o rețea de putere care face imposibilă cariera spiritelor înnoitoare, sau o ține sub un control perfid. Am monopolizat edituri, ministere, cercuri de influență străine, televiziuni și gazete și am manipulat inconștientul colectiv al nației (...) O lovitură de geniu (evident regretabilă) a fost inventarea lui Horia-Roman Patapievi. Tipul e, propriu-zis, un nimeni fără contur, un amator, un ignorant găngav, pe scurt, o legendă inventată de noi (...) Îi asigur pe toți aceia pe care i-am păcălit sau oprimat că, în definitiv, cu puțină răbdare, vor avea satisfacția de a ne vedea dispărând. La următoarea ședință conspirativă a grupului nostru, vom elabora scenariul cel mai șmecher al propriului nostru parastas”.

Cum să închei mai aproape de spiritul „Comediilor”? E greu, dar totul e bine când se termină cu bine.

Constantin TRANDAFIR

ZIGZAGURI



Jurnal din anii '90 (XVI)

„Cealaltă Europă”

Sufletește vorbind, nu-i deloc confortabil să citești o carte precum *L'autre Europe. Crise et fin du communisme* de Jacques Rupnik (Ed. Odile Jacob, 1990), în care se evocă, între altele, degradarea vieții politice românești sub Ceaușescu. E un subiect de care – cel puțin o vreme – n-ai vrea să mai auzi. Însă ceea ce m-a determinat să citesc atent fragmentele referitoare la România din cartea publicistului francez (ceh de origine) e consonanța, resimțită nu o dată, în aprecieri. Dovada „înstrăinării” la care ajunsesem, felul de a recepta anumite fenomene și evoluții mă apropie de un om de care înainte cu o lună nici nu știam că există. Am parcurs, așadar, textul lui Jacques Rupnik cu sentimentul că revăd o parte din propriul jurnal. „Viața politică românească – spune el – se reducea la celebrările orchestrate ale meritelor și reușitelor «cîrmaciului destinului național». Congresele partidului, aniversările Eliberării naționale de la 23 august etc. nu erau decît pretexte pentru a măsura «rolul dinamizator» al partidului în termeni de manifestare a devoțiunii față de un megaloman care-și alegea personal lozincile ce trebuiau strigate cînd el intra în scenă”. Ca și autorului, și mie mi s-a părut adesea insuportabil acel gen de „terapie de grup”, de gimnastică mecanică, în care mii de delegați sau de invitați ovaționau prelung pe – zice Rupnik – „un nabot sans caractères”. Deși n-am văzut „toate documentarele din anii '50” și n-am citit „toate articolele erudite despre ritualul totalitar”, am avut întotdeauna și eu, intuitiv, dacă pot spune așa, convingerea că „Bucureștiul era acela care se apropia cel mai mult de modelul în mărime naturală, de perfecțiunea kitsch-ului stalinist”. Megalomania micului Stalin (ii lipsea nu numai imperiul, ci și altele, la care am să mă refer cîndva, în viitor) din fruntea Partidului Comunist Român era, într-adevăr, fără limite. „De la dispariția lui Stalin și a lui Mao, nici un alt conducător comunist n-a lăsat să se dezvolte un asemenea cult al personalității, în afară, poate – spune autorul – de coreeanul Kim Ir Sen. Regimul dictatorial din România se baza deopotrivă – observație iarăși exactă – pe un amestec din cele mai ciudate de marxism-leninism și naționalism virulent. La prima vedere – continuă el – Ceaușescu părea o prelungire anarhică a epocii staliniste. Vladimir Tismăneanu vorbea de o combinație de stalinism și de tradiție bizantină, cultul personalității fiind «principala instituție ce garantează reproducerea politică și simbolică a sistemului». În combinația amintită, marxism-leninismul și naționalismul Conducătorului (apelativ corespunzător italianului *Duce*, nu germanului *Führer*, ni se sugerează) aveau proporții inegale: dominant era naționalismul, care pare să-i fi fost structural. Analiza modului în care Ceaușescu a canalizat „sentimentul național în profitul partidului” mi-a trezit amintirea reacțiilor pe care eu însumi le-am avut în august 1968 după celebrul discurs, cît și pe a dezamăgirilor atunci cînd am înțeles că ideea autonomiei fiecărui partid era fluturată „pentru a-și întinde cît mai departe puterea sa absolută”. Însă – constată Jacques Rupnik – „după douăzeci de ani de pretinsă independență, bășica naționalistă a lui Ceaușescu a început să se dezumfle: în pierdere de teren, dependent economic de Moscova, el se va reîntoarce, pocăit, în sînul sovietic, în timp ce o populație exasperată (despre noi e vorba!) privea televiziunea bulgară (cît și pe cea maghiară, iugoslavă, moldovenească, aș adăuga eu) pentru a evada, rugîndu-se ca Gorbaciov să-i scurteze încercarea, suferința. Pentru național-comunistul român, bucla era încheiată: *Ex oriente lux* (Lumina vine de la răsărit)”. Informată, scrisă simplu, cu scînteieri ironice pe alocuri, cartea lui Jacques Rupnik e utilă atît cititorului preocupat de cauzele evoluției diferite a țărilor din Centrul și Estul Europei (vechea Mittel-Europa), cît și, mai ales, celui dornic să înțeleagă modul de consolidare a unei dictaturi.

„Tablouri de promoție”

În vitrinele mai multor instituții din centrul orașului pot fi contemplate așa-numitele „tablouri de promoție” ale absolvenților diverselor licee. Ele avantajează, bineînțeles, pe tineri, a căror frumusețe nu poate fi deformată, și-i dezavantajează pe dascăli, ale căror chipuri sînt scrutate nemilos de aparatul fotografic. Aceștia ar trebui ori să evite capcana sentimentală de a figura pe respectivele panouri ori să le pretindă celor care le fac mai multă „regie”. Nu de alta, dar „look-ul” contează chiar și pentru „oamenii de la catedră”. De ce să sperii, cînd datoria ta e să atragi?

Șicana

Pînă ieri lucrurile s-au desfășurat în felul următor: eu ridicam receptorul, el mă înjura îndesat și, brusc, închidea. Am tăcut de fiecare dată, nu fiindcă n-aș fi putut să-i replic, ci pentru că am vrut să surprind în vocea lui un semn care să-mi permită a-l identifica. Am niște presupuneri, dar și destule îndoieli că acestea sînt îndreptățite. Azi a inovat: și-a dres vocea, ca pe scenă, și, mimînd gravitatea, m-a întrebant: „Mai aveți șvaițer?”. Dacă la înjurături tăceam deliberat, o tăcere încordată, acum am tăcut deoarece în clipa respectivă n-am avut umorul necesar ca să răspund unei atare șicane. Mă așteptam să chicotească. N-a făcut-o, ci a închis la fel de repede. Am rămas lîngă telefon, de data asta nemulțumit de lipsa unei reacții prompte și potrivite. Văzîndu-mă consternat, nevastă-mea, care a înțeles ce mi se întimplase, mi-a spus gînditoare: „Nici nu știi cine te urăște!...”. Adică poate fi chiar cineva care, cînd mă vede, mă salută „cu stimă și respect” și-mi zîmbește cu toți dinții. Iar motivul urii – mă sfătuieste ea – nu trebuie căutat numai în ceea ce am publicat recent, ci în vreun articol, o recenzie sau notă mai vechi. Deși se poartă ca un idiot, „individul” e un intelectual din urbea noastră, un (nu-i exclus) fost colaborator al revistei, sau – și mai probabil – un fost coleg de redacție. Ura sa e dospită, sistematizată, obsesivă, dovadă nevoia repetată, prelungă, de a mă ofensa pe calea telefoanelor anonime. Pînă acum vocea, voit alterată, l-a camuflat, însă schimbarea de registru de azi – cred – îl divulgă: ea îmi arată un lucru, anume că-i familiarizat cu teatrul. Cin' să fie? Cin' să fie? Pronunțăm amîndoi, nevasta și cu mine, simultan, același nume!

Esoterism

Surprizele anticariatelor sînt uneori mai mari decît ale librăriilor. Nu bănuiam, de pildă – trebuie să recunosc – că printre concitadinii mei ar exista pasionați de cărți esoterice. Doamna Lidia Poghirc de la anticariatul orașului a achiziționat însă recent cîteva asemenea lucrări, pe care – m-a prevenit, nu cumva să cer vreuna – le va destina unei biblioteci publice. E vorba de S.U. Zanne, „*Vingt-quatre cours introductoires-preparatoires aux Principes et éléments de Cosmologie, de la Cartomancie / ancienne et nouvelle / ou traité complet de l'art de tirer les cartes / Egyptienne ou Française, Tarots etc. / Par toutes les méthodes employées jusqu'à ce jour*” (Paris, 1847) de *L'Initiation, Revue philosophique indépendante des Hautes Études* (Hypnotisme, Force psychique, Théosophie, Kabbale, Gnose, Franc-Maçonnerie, Sciences Occultes – 1894); de *Les mystères de la main* (seizième édition); de dr. Annie Besant, *Le Secret de la vie* (Paris, 1925) și de Ch. Lejay, *Toutes les Révelation par de Marc de Café* (Librairie Bernardin Bechet, coll. Mystère et Destin, f.a.). Prima din aceste lucrări are – detaliu semnificativ – atașată o fișă cu următoarea precizare: „Manual secret editat clandestin, fără loc nici dată, nici numele celui care l-a imprimat și pentru folosința exclusivă a unei asociații misterioase, foarte închise. Zanne se proclamă un Adept, un Inițiat, un Hierofant al Ordinului Regal al lui Melchisedech”. A doua lucrare are ca motto cuvintele lui Solomon că „Dumnezeu pune în mîna omului destinul său”. Între figurile cu care e ornată figurează „desenul exact” al mîinilor lui Napoleon și ale Josephinei de Beauharnais. Din sumarul „Inițierii”, cel puțin două titluri merită o deosebită atenție: „Esoterismul Tatălui Nostru” de Papus și „Artă și Esoterism” de Barlet și Lejay.

Porno-maculatura

Continuă să lipsească de pe piața locală a presei revistele *Anteaze* (Piatra Neamț), *Convorbiri literare* și *Cronica* (Iași), *Bucovina literară* (Suceava), ca să citez cîteva din „zona noastră”. Nu se mai zărește nici *Unirea* (Focșani), care venea pînă dăunăzi. În schimb, unele chișocuri sînt pline de porno-maculatură (*Erotica*, *Fufa*, *Țițe*, *Love-sexy magazin* etc.), „drogul” onaniștilor și malahistelor de toate vîrstele, un grav atentat la sănătatea morală și fizică a celor care le citesc, îndeosebi a tinerilor.

„Clanul Roman”

Cam prea însiroplate, povestirile preelectorale ale dnei Mioara Roman, din *Cuvîntul și Azi*, despre copilăria și tinerețea soțului său, Petre Roman, au avut darul să irite pe adversarii ireductibili ai ex-premierului. Printr-un necunoscut mie pînă acum, cu numele de Sorin Negrea, aceștia au căutat să șteargă, pînă a nu prinde la naivi, imaginea unui Petre Roman, băiat desculț și foarte pofticios de învățătură, venind, în *Totuși iubirea* (nr. 82), cu un veritabil dosar despre „romanul vieții familiei” acestuia. Respectivul autor știe o groază de lucruri despre socrul, soția, cumnata, „părinții spirituali”, amicii, secretarele lui Petre Roman, aproape toate compromițătoare. Al naibii, a scormonit adînc, are și vervă gazetărească, povestește atractiv, minuieste bine senzaționalul, comentează acid faptele, astfel că și cei ce detestă „bîrfa” (cazul meu) îl citesc pînă la capăt. Poți să rezisti unei „momeli” ca aceasta: „Să observăm că după divorțul timpuriu al doamnei Mioara, căsătorită cu un floretist de la clubul Steaua – Szilagy –, viața sentimentală a viitoarei dne

prim-ministru devine foarte colorată și agitată”. Poți să sari peste dezvăluirile referitoare la numirile în posturi și afacerile „clanului Roman” după ajungerea lui la putere? Nu! Și nici peste concluzia că, prin comparație cu „Don Pedro”, defunctul „nea Nae” era, și la acest capitol, un naiv.

Iisus și mulțimile

În capitolele care vorbesc despre „darea spre moarte” a lui Iisus, Evangheliile surprind și redau extrem de sugestiv psihologia mulțimilor. Iisus este, în termenii de astăzi, victima unei teribile manipulări instrumentate de arhieriei (mai marii bisericii) și bătrîni (oamenii politici ai cetății). Aceștia au îndemnat (ațîțat) mulțimile ca să ceară eliberarea lui Baraba, iar pe Iisus să-l piardă (Matei 27, 20). Au preferat, adică, pe un răscolat și ucigaș unui „tulburător” al conștiințelor, revoluționar pur. Mulțimile (gloata) sînt cele care au pecetluit soarta lui Iisus. Îndoit în privința vinovăției Lui, ezitantul Pilat din Pont li se adresează de trei ori acestora, pentru a le aduce la rațiune și a evita sacrificarea inocentului. Degeaba însă, căci, împinse pe drumul urii, acestea urlă fără întrerupere: „Răstignește-L, Răstignește-L!”. Strigătele lor au biruit în cele din urmă (Luca 23, 23). Interesant de remarcat e că mulțimile nu sînt numai opace la dreapta judecată, ci și viclene. Pentru a-l determina pe Pilat să-L condamne pe Iisus, recurg, pur și simplu, la șantaj: „Iar iudeii strigau zîcînd: Dacă eliberezi pe Acesta, nu ești prieten al Cezarului. Oricine se face pe sine împărat [Iisus nu recunoscuse a fi așa ceva, ci doar mărturisitor pentru adevăr] este împotriva Cezarului” (Ioan 19, 12). În inconștiența lor, mulțimile merg pînă acolo încît sfidează eventualitatea pedepsei imanente, altfel spus își iau singure blestemul: „Singlele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri!” (Matei 27, 25). De o superioritate cu adevărat supraumană, Iisus nu-i disprețuiește pe hulitorii și torționarii săi, cum pe drept ar merita, ci îi compătimește: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac”.

După răfuială

Am fost realmente curios, dar din păcate n-am putut să aflu dacă au existat reacții internaționale la ultimele condamnări ale membrilor CEPEX. În cele circa douăzeci de zile și de reviste pe care le frecventez n-am găsit nici o informație referitoare la acest subiect. S-au moleșit, oare, într-atît mișcările de stînga, încît să le fie indiferente injustițiile care se petrec într-o țară ce se revendică democratică, civilizată, europeană? Unde sînt „oamenii cinstiți de pretutindeni”? Întreb de existența lor pentru că ei constituie, prin tradiție, speranța că victoria arbitrarului va fi efemeră. Mă așteptam la reacții internaționale, pentru că, de data aceasta, înseși reacțiile dinlăuntru au fost unanime. Aproape întreaga presă (de la *Adevărul*, *România Mare* și *Totuși iubirea* la *România liberă* și *Dreptatea*) a criticat hotărîrea Curții Supreme de Justiție, care e expresia penibilei răfuielei a celor care au parvenit la putere cu cei căzuți de la ea. Cine a crezut că o asemenea hotărîre e așteptată de români a fost rău psiholog, a ignorat că avem în toate un simț al măsurii. Efectul ei a fost contrar celui scontat: aspectele odioase ale acestei afaceri au devenit frapante chiar și pentru cei care, pînă acum, din oportunism și pasivitate lașă, au consimțit la toate deciziile anterioare. Acum încep, în sfîrșit, să vadă conexiunile între relele ultimilor doi ani și jumătate.

Topuri de politicieni

M-am amuzat citîndu-l și le-am recomandat și altora s-o facă „topul politicienilor făcut de ei înșiși” din *Cronica politică* (nr. 6/1994). Care-s aci regulile jocului? Fiecare dintre așa-zii „politicieni de primă mînă” invitați de redacție să-și spună părerea își scoate „șeful” pe primul loc, apoi amicii, iar uneori se citează pe sine. Astfel în lista alcătuită de Victor Surdu figurează și... Victor Surdu, ce-i drept pe ultimul loc. Cînd nu sînt comici, acești „politicieni de primă mînă” sînt penibili. De pildă, pentru Sorin Marinescu (?) (PSDR), Ion Iliescu nu are loc între „cei mai reprezentativi” 10 politicieni ai țării, iar intelectualul Petre Mihai Băcanu (AC) nu-l vede între ei pe Nicolae Manolescu, citat în schimb de cei de la PRM și PSM.

Medicina ca sacerdoțiu

Săptămînalul *L'Express international* (nr. 2280, din 23 martie 1995) publică palmaresul celor mai bune servicii spitalicești din Île-de-France, realizat pe baza unui sondaj în rîndul medicilor generaliști din această regiune a Franței. În presa din Hexagon el constituie o premieră. În schimb, în SUA, Marea Britanie, Italia și Germania, asemenea clasamente ale spitalelor, clinicilor, specialiștilor se fac de mulți ani. Prin ele se vine în întîmpinarea unei preocupări majore a populațiilor din țările amintite, aceea de a beneficia de îngrijiri eficiente și de informații securizante. Acolo, „bolnavul refuză să fie un număr, un pion,

Constantin CĂLIN

(Continuare în pag. 22)

Interviul Acoladei: LILIANA URSU

„Poezia este aerul sufletului care nu se lasă sablat

• Scrisori către secolul XXI • Când nu pot să scriu, traduc • Despre cursurile de „scriere poetică” • Poezia e pretutindeni •
Întâlniri în Duh



Dragă Liliana, îmi amintesc – a fost ca ieri – în tersul stârnit de cartea debutului tău. Era acolo un accentuat spirit citadin cu ecouri de lirică americană, pe care și-l asumase un Petru Popescu, de pildă, în poeziile și mai apoi în prozele sale. „Înotai” într-o apă care-ți era familiară, pentru că erai absolventă a Facultății de limbi

străine/ secția engleză. Ce a rămas din freacăta acelor ani?

„Viața deasupra orașului”, cartea mea de debut, apărută la editura Cartea Românească în 1977, era și o încercare de re-definire a spațiului urban văzut prin „ochelarii” poeziei. Adică un oraș cumva împlânat, dar nu domesticit. Nu, deloc. O radiografie a cenușii ce ne domina viețile în acei ani de dictatură. Întreruptă luare aminte adeseori de flacăra poemelor de dragoste. Și de apariția unui enigmatic arlechin ce trăgea după el povara unui suflet uriaș.

Cartea are și poezii grupate sub titlul simbolic de „Scrisori pentru secolul XXI” care chiar prevedeau multe din tarele secolului nostru și mai ales marea înstrăinare din spațiile urbane. Ștergerea cărării de la om la om. Lipsa de aer la propriu și la figurat, asaltul mașinilor de tot felul. Și al răului tot mai ofensiv.

Era o îndârjire acolo specifică tinereții. Nici urmă de resemnare. Poate de tristețe, sigur de tristețe. Teritoriul unui imaginar poetic special, având ecouri din *Țara pustie* a lui T.S. Eliot. Dar și o artă de a asculta cu inima. Și o simultaneitate a trăirilor.

Cît despre modele literare, afinități, cred că erau mai degrabă din literatura britanică și americană. I-aș numi aici pe Dylan Thomas, Sylvia Plath, Ezra Pound, Lowell dar și Rilke, Țvetăieva, Ahmatova, Seferis, Claudel, Ungaretti și desigur Elytis, Holan și Vasko Popa.

Ai trecut prin Televiziune. După un număr de ani, ai ajuns la Radio. În cazul tău, al preocupărilor meseriei, în ce mod te-a marcat zona audiovizualului?

Televiziunea a fost într-adevăr mai stresantă decît radio-ul. Dar am prins anii aceia de dezgheț cînd am reușit să fac cîteva documentare care-mi stau la inimă și acum, precum: „Pe urmele lui Ștefan cel Mare”, un film despre mînaștirile din Moldova de fapt, sau alt film, despre Valea Frumoasă și Sadoveanu, sau altul, despre Săliștea Sibiului, care a dat României nu mai puțin de 7 academicieni. Toate filmate de Boris Ciobanu, un operator de excepție. Apoi au fost emisiunile în direct de pe programul 2 al televiziunii naționale, majoritatea cu și despre colegii mei șaptezeciști, dar și interviuri cu mari scriitori ai lumii precum Iris Murdoch, Diane Wakoski, Allan Brownjohn și alții.

La Radio am venit după 9 ani de televiziune și mi se părea foarte relaxant, fiindcă nu mai depindeam de atîtea persoane pentru realizarea unei emisiuni. Îmi stăpîneam mai bine ziua, parcă. Și aveam mai mult timp pentru scris. Și pentru traduceri. În acei ani grei din toate punctele de vedere, cu timp și fără timp cum se spune, am scris cîteva cărți de poezie la care țin și acum foarte mult precum „Piața aurarilor” și „Zonă de protecție” și o carte de proză scurtă, „La jumătatea drumului”.

Am întocmit și tradus în limba engleză prima antologie de poezie a generației 70, intitulată „15 Young Romanian Poets” publicată la Editura Eminescu, sau am tradus poeți precum Martin Booth sau Diane Wakoski. Cînd nu pot să scriu, traduc. Numai poezie. E o reincărcare a bateriilor

lirice formidabilă. Schimbi lumile. Tonul, stilul, pulsul, totul. Fiece traducere e și o lecție de scris. De re-inventare a ta, de ce nu?

După 1989 ai trecut Oceanul ajungînd să completezi poezia ta cu iscusința de a preda studenților cursuri de scriere poetică. Mi-ai spus că acolo studenții sunt cei care își aleg profesorii. Cum se întîmplă de fapt asta?

Da, a fost o șansă unică să pot preda cursuri de scriere poetică, de *creative writing* la două universități americane de prestigiu, la University of Louisville și la Bucknell, în două state americane atît de diferite precum Kentucky și Pennsylvania.

E uimitor cum vin studenții, tineri poeți din toată America, să studieze cu un anume poet la o anume universitate. Să vă dau un exemplu. La Bucknell, universitate particulară, funcționează un centru unic de poezie, Stadler Center for Poetry, care îi invită pe cei mai importanți poeți americani să predea cursuri de *creative writing* și aș da doar cîteva nume: Maxine Kumin, Hayden Carruth, Tess Gallagher, Michael Waters, Wendell Berry, Linda Gregg. Am avut și eu privilegiul de a fi fost invitată în 2003 să predau aici timp de un semestru. Și să locuiesc într-o casă pe care scrie Casa Poetului, *Poet's Cottage!*

M-a impresionat poate cel mai mult interesul pentru poezie al studenților, pasiunea și concentrarea lor, devotamentul și dorința de a afla cît mai multe despre tainele poeziei, despre meșteșugul cuvintelor, dar și respectul și atașamentul lor sincer pentru poeții care le predau și cărora li se „predau” necondiționat. Nu ca la noi, unde tinerii poeți abia așteaptă să-i desfințeze pe poeții cu operă, ignorându-i, considerându-i demodați, „expirați”. Nici nu le trece prin minte că ar putea vreodată să învețe ceva de la ei despre arta poeziei. În SUA am văzut săli, amfiteatre pline ochi la recitalurile de poezie. Dana Gioia, critic literar, poet și fost bancher, spune „Dumnezeu le-a luat poezilor americani marea public. Le-a dat în schimb universitățile.” Foarte adevărat!

Unde „se scrie” poezia, cum se naște ea?

Poezia e pretutindeni. Nimic nu o poate intimida. Nici mallurile, nici cardurile, nici Internetul, și nici „fițarii”, și cu atît mai puțin luxul lor ce poate doar palid imita luxul de a scrie și de a iubi poezia.

Uite, mi-a venit acum în minte o întîmplare din America. E vorba de cea mai nouă și mai impozantă clădire din Los Angeles. Avea pereții atît de strălucitori că topea toate tomberoanele caselor vecine. Așa că au trebuit să-i sableze pereții.

Ei bine, poezia e aurul sufletului ce nu se lasă sablat.

Viețuiești într-un cartier bucureștean plin de biserici, case cu flori, istorii cu scriitori. Ce figuri ți-au marcat istoria personală?

Locuiesc în Cotroceni de mai bine de o jumătate de secol. O viață de om. Sibiul meu natal și Cotroceni mi-au modelat ființa, îndrăznesc să spun cu mîna pe inimă. Dacă nu ar fi existat aceste locuri-locuiri ale ființei mele, altfel ar fi arătat poezia mea. Sunt porturile mele. Ieșirile la liman. Sunt mica mea patrie, cea care m-a făcut să nu părăsesc România. Civilitatea, frumusețea, căldura lor m-au ținut vie, cu bucuria de a ști unde să caut fărâme de senin. Serenitate și intensitate, sau despre lecțiile cele bune.

Știți acel ocean din copilărie care prin rotire reface din aceleași mici pietricele colorate diferite imagini, flori, ghirlande, figuri geometrice, fascinante jocuri ale culorilor. Ei bine, tot astfel Cotroceni mi compun și recompun stări, sentimente, întîmplări într-o simultaneitate a vîrstelor uimitoare.

Dealul Țăcăliei, unde am cîștigat primul meu premiu la... un concurs de sîniuș, cu sania meșterită de tata, sau parcul Romniceanu de pe același deal, unde mă dădeam în leagăn, unde apoi mi-am dat fiul în leagăn și acum nepoțelul învățându-l numele copacilor și al păsărilor și plimbându-l mai ales în iunie pe Dr. Lister, maiestruoasa stradă, cea cotropită de tei și de parfumul lor hipnotic. Sau parcul Dr. Staicovici, acum arenele BNR, cu platanii lui seculari și cu terenurile acelea unde în copilărie am învățat să joc tenis.

Și apoi casele Cotrocenilor, pline de amintiri și de vieți mari. Vasile Voiculescu, Ion Barbu, Dumitru Ghiță, Liviu Rebreanu, Alexandru Lascarov Moldovan, Marin Preda, D.D. Roșca sau Miron Radu Paraschivescu.

Cîțiva ani, cît a pictat icoana Maicii Domnului de deasupra altarului bisericii Sfîntul Elefterie, a locuit în acest vechi cartier bucureștean Părintele Arsenie Boca.

Îmi răsare și acum în fața ochilor figura subțiratecă a poetului Vasile Voiculescu, din ultimii săi ani de viață, pe străzile cartierului, sau mă gîndesc adeseori la întîlnirile literare de la muzeul memorial Ion Minulescu și Claudia Millian, nu departe de Grădina Botanică, unde am poposit de atîtea ori, sau la casa lui Barbu Slătineanu din imediata apropiere a bisericii Sfîntul Elefterie, unde luau parte la lecturi Vasile Voiculescu, Părintele Anania, Dinu Pillat, Șerban Cioculescu, Alice Voinescu, Dinu Pillat și alții. De aici li s-a tras multora dintre ei arestarea nedreaptă și anii grei de pușcărie în vremurile unui comunism cinic, nemilos și absurd.

Și străjerii cartierului, cele două biserici cu același hram cel al Sfîntului Elefterie, protectorul Cotrocenilor, eliberatorul de rele și boli. Biserica cea mare din Piața Operei,

o adevărată catedrală cu trei altare ridicată în secolul trecut și biserica de pe insulă, cum i se spunea odinioară schitul Sfîntului Elefterie și Sfîntului Gheorghe, ridicat în 1744 în imediata apropiere a Dămboviței. Era înconjurat de ape și de mlaștini iar călugărul ce slujea acolo trăia mai cu seamă din miera ce o culegea din stupii pădurilor din jur.

Cărțile tale din ultimele două decenii au arătat o nouă față. Mai profundă. În zona poeziei creștine. Este un mister aproape imposibil de restituit. Cel al legăturii între trăire și poezie. Un titlu de carte preia un moment important din Sfînta Liturghie: „Sus să avem inimile”. De unde răsare cuvîntul?

În ce duh trăiești, în acela și scrii. „Dumnezeu vrea inima ta” spunea Părintele Arsenie Papacioc. Și cu cît ne apropiem mai mult de Dumnezeu, cu atît ni se schimbă și viața și scrisul. Dar e ușa cea strîmtă și poteca cea îngustă, nu-i ușor, dar ce bucurie cînd simți că ești pe cale cu El. Și cuvintele le vezi altfel. Devii conștient de faptul că vom da seamă de cum le-am folosit, mai ales dacă suntem scriitori. Dacă am îndreptat cu scrisul nostru răul din jur, sau dacă am smintit cu cuvîntul nostru pe cei din jur.

E o tainică lucrare ce se petrece cu noi, nu-i așa? Începi să te schimbi. E o schimbare blîndă, nu violentă, cel puțin așa o simt eu. Și au loc întîlniri providențiale cu oameni pe care ți-i trimite Dumnezeu spre ajutor și luminare a minții și a sufletului. Și spre spor duhovnicesc.

Sunt acei oameni de răscruce, cum îmi place să-i numesc. Și aș vrea să-i pomenesc aici pe Părintele Sofian, Părintele Arsenie Papacioc, Părintele Iustin Pârnu, Părintele Ioanichie Bălan, Monahia Evlampia, Părintele Ioan Larion de la Schitul Rarău, Părintele Valer Ulican, Părintele Toader Crășmariu și doamna profesor doctor Aurelia Mihailovici Bălan și pe cei pe care i-am întîlnit doar în duh și prin lucrările lor, precum pe Părintele Daniil Sandu Tudor și pe Olga Greceanu.

Și am început să scriu poezie creștină. Așa au trecut anii și s-au născut cărțile cele mai dragi inimii mele: „Înger călare pe fiară”, „Sus să avem inimile”, „Zidul de lumină”, toate traduse în limba engleză și publicate și în SUA. Din 2013 am fost invitată să coordonez cenaclul de poezie „Sfîntul Simeon Noul Teolog”, al Facultății de Teologie din București. Și cîtă bucurie ai cînd descoperi poeți tineri atît de talentați și poți întoarce darul primit de sus!

Interviu realizat de
Lucia NEGOIȚĂ

Aurel Dragoș Munteanu



În cei cinci ani de studenție cât am fost coleg la filologia din Cluj cu Aurel Dragoș Munteanu, comunicarea dintre noi a fost de strictă colegialitate. Motivul e că nu făceam parte din același grup de prieteni și aveam trasee care nu se intersectau decât arareori. Într-o seară, spre surpriza mea, neștiind că scrie literatură, s-a anunțat că va citi câteva schițe, cum era de rigoare, la cenaclul facultății, supravegheat de Mircea Zăciu. A citit, am luat și eu cuvântul. Nu exclud, deși amintirea e fluă, să fi făcut pe deșteptul. Tineri, cu hormonii în ebulliție, și vanitoși la modul teribilist al vârstei, asemenea ocazionale încrucișări de spade rămân, în general, fără consecințe notabile, în general, răca fără leac care cere răzbanare fiind rezervată pentru mai târziu. ADM, viitorul scriitor, controversatul om politic, ambasadorul de mai târziu nu accepta ștergerea cu buretele.

Demonstrația la care el ținea morțiș era să-mi arate că proza, pentru că scriam amândoi proză, înseamnă altceva decât crede lumea și decât cred eu, în particular. Pe mine, acest aspect divers al proiectului său nu mă interesa. Aveam modelele mele după care mă ghidam, scriitorii mei favoriți pe care îi reciteam, învățând de la ei, aveam naivitățile mele, încăpățănările mele. Eram și prea leneș pentru efortul de a împinge frontierele acestor explorări în necunoscut. Spun toate astea pentru a explica de ce reacția mea a fost zero când ADM mi-a oferit spre edificare *Gumele* lui Robbe-Grillet. Era o ediție de buzunar, în franceză, de care nu știu de unde făcuse rost. Discuția noastră a fost pe marginea primelor 5-6 pagini citite pe loc. Spre deosebire de el, faimosul „grad zero al scriiturii” nu m-a sedus. Nici n-am înțeles sensul analizei, sub microscop, a tropismelor. Ca să fiu sincer, nu eram deloc pregătit pentru a avea acces la asemenea subtilități. Opțiunea mea – și a studenților acelei perioade – era pentru realismul comportamentist american, cu o materie epică densă și personaje construite migălos. Am mai scris asta – și s-au enervat mulți – că noi, la Cluj, mai ales, n-am avut mari profesori, nici maeștri, la care să apelăm în situații dilematice dar și de la care să luăm lecții ca ucenici scriitori. Toate le făceam pe băjbăite, autarhic, la cota imitației. Învățam, adică, așa cum învață țigani să cânte la instrument, fără note, după ureche. Spun asta pentru a semnala una din trăsăturile distinctive majore ale lui ADM. Despre „noul roman” a început să se vorbească la noi și să se scrie (și s-a produs o cantitate enormă de prostii și banalități) mult mai târziu, după aproape un deceniu. ADM era așadar într-un avans foarte mare față de noi, colegii săi, dar și față de profesorii noștri, ca să nu mai vorbesc de scriitorimea clujeană. N-am uitat acest episod, pentru cota lui de fapt necomun. Doar cine l-a cunoscut pe omul ADM cu orgoliul lui formidabil și cu ambițiile lui mai mult sau mai puțin secrete dar la fel de incomparabile va înțelege că era în firea lui să opteze pentru o potecă solitară, ignorată de toți cei din jur, să caute aventura excepțională.

Așa cum se știe, A. D. Munteanu a debutat în 1967, în faimoasa colecție „Luceafărul” cu volumul de povestiri *După-amiază neliniștită*. Imediat, în 1968, a ieșit cu romanul *Singuri*. În niciuna din aceste prime cărți de proză ale sale, lecturile lui de care aveam și eu cunoștință n-au adus ceva semnificativ. Pasiunea trăită pentru franțuzii de mare vogă a fost nu neapărat efemeră, dar fără consecințe notabile, formatoare, în maturizarea sa ca scriitor.

Înainte de asta însă el a făcut parte din grupul numeros al clujenilor care au optat în anii 60 pentru zborul la București. Ar fi putut face o frumoasă carieră didactică de universitar la Oradea, unde s-a instalat după absolvire. Ar fi putut veni, ca mulți alții, de la Oradea la Cluj, tot în învățământul universitar, în cercetare sau în cultură. Din motive pe care le știm, dar nu le spunem cu voce tare, Clujul e orașul din care se pleacă – era, mai bine zis... În comparație cu mentalitatea chivernisirii mediocre pe care n-o mai detaliez, balcanic și peștrișul București oferea o șansă de negăsit în provincie celor cu tupeu dar și celor care știau să facă proba talentelor. În câteva întâlniri din acea perioadă, când o ducea foarte greu, am discutat mult despre asta. Încrederea în sine, în șansa sa era uriașă și s-a văzut curând că nu se înșela. Să ajungi doar în câțiva ani,

foarte tânăr fiind, redactor-șef la *Tribuna învățământului*, subordonat direct ministrului și cu redacție în Casa Scânteii nu era pentru oricine. (Se întâmpla în perioada când D.R. Popescu, la Cluj, cu tot avansul lui și cu toate premiile și cărțile sale, era corector, încă, la *Steaua*.)

După avangarda prozei tropismelor, rămasă, în ce-l privește, fără consecințe majore, ADM și-a apropiat ceea ce aș numi „tema Ardealului”. Aici, el includea câteva valori ale spiritului considerate cardinale. Mai mult sau mai puțin vizibile pentru ochiul nostru abrutizat, pentru sensibilitățile noastre tocite, aceste valori sunt de căutat în tradiții și în Ardeal. În anii 70, ADM a publicat în *Luceafărul* un articol vitriolant unde Petru Popescu era pus la punct pentru câteva pagini dintr-un roman unde erau ridiculizați ardelenii. El își dăduse sau își va da în curând, nu mai știu precis, demisia din postul de redactor șef, gest de care puțini sunt în stare. Petru Popescu era speranța numărul 1 a romanului românesc, cam ce e azi Cărtărescu. Atacul la baionetă n-a avut urmări vizibile, tocmai pentru



că în chestiune erau principii și nu interese. Ceva mai târziu, ADM s-a implicat cu aceeași feroare în susținerea lui Lăncrăjan, mai ales în ce privește romanul acestuia *Drumul câinelui*, interzis inițial, apoi publicat cu ecouri contradictorii. Am înțeles, amicalmente, solidaritatea puilului de basarabean refugiat după război la Turda, devenit ardelean cu panaș, adică ADM, cu neibutul Lăncrăjan, tot ca o solidaritate de ordin superior în numele aceluiași ardelenism care, corect tradus, ar fi „românism”. Important e că aceste jaloane mici, azi uitate, marchează traseul pe care, pas cu pas, ADM și-a descoperit această „temă a scriitorului” căreia i s-a dedicat până în ultimii săi ani de viață

din exilul american: în câteva fragmente de roman nefinisat și, din păcate, needitate, despre care nu știu ce soartă vor avea – le-am citit însă –, există Transilvania lui, ca referință superlativă în ordine morală, intelectuală, istorică, filosofică etc. Un rol foarte important în cristalizarea acestei opțiuni au avut două persoane și ADM n-a făcut niciun secret din asta. Unul a fost Mircea Malița, personaj nu de prim plan dar important în România anilor 60-70. Celălalt a fost marginalul Petre Țușea, pe care-l știu și-l frecventam doar câțiva. Când și dacă se va scrie serios despre ADM, tema asumată și avatarurile abordării ei vor trebui neapărat scoase la lumină pentru că merită, au o semnificație specială în tabloul cel mare al epocii.

În ce privește condiția scriitorului, ADM avea convingeri radicale, de care s-a ținut cu dinții. El recuza cu umor, cu o vervă polemică indusă de sinceritate definiția talentului ca simț al metaforei și ca scris „frumos”, cu „stil”, în accepțiunea de *florituri* care încântă la lectură. În anii 70 s-a pisat mult pe această chestiune în fond futilă. S-a repetat până la saturație, de pildă, că Ivăsiuc are o inteligență scăpărătoare, dar n-are talent. Că talent are în schimb și în cel mai evident mod cu puțință Fănuș Neagu. Că Goma are curaj însă, desigur, n-are talent. Că talent are cu prisosință poetul Teodor Păcă pe care Negoșescu îl și inclusese cu subcapitol distinct în sumarul proiectatei sale, pe atunci, *Istoria a literaturii române*. Chiar și azi sunt forme de supraviețuire ale acestei teze și le-am descoperit aplicate până și în critica literară: talent are – se zice – Alex. Ștefănescu și n-au talent Marino și Matei Călinescu.

Cu aceste disocieri rudimentare sub ochi, în care se știa el însuși implicat, ADM considera talentul ca pe un avatar inferior, secundar al spiritului în creație, unde contează decisiv problematizarea condiției umane, proiectul intelectual, ideile ca actanți în discursul epic. Ca și un personaj al lui Camil Petrescu, el făcea parte din grupul exclusivist al celor care „văd idei” și știu cum e, ce reprezintă „jocul ieilor”. Marea sa vocație era, cred eu, cea de eseist. În *Opera și destinul scriitorului*, carte de eseuri publicată în 1972, există pagini strălucitoare a căror actualitate e intactă. El însă nu visa decât Romanul, cu majusculă, pe care îl privilegia în toate planurile sale de viitor: un roman mai aparte, cu o infuzie substanțială de comentariu eseistic. Vocația, ușurința – plină de grație, chiar un pic arogantă – cu care naviga printre abstracțiuni, lecturile de-o diversitate zăpăcitoare (mi-a vorbit odată ore în șir pasionat despre cabaliștii galițieni pe care am uitat cum îi descoperise), plăcerea de a ști ce nu mai știe nimeni și le-a transferat în aridul *Scarabeu sacru* din 1970 și în *Marile iubiri*, ultimul său roman. În proza românească de până în 1990, aceste cărți rămase în penumbră, ocupă un loc singular.

LUCARNĂ

Șerban Foarță

Serge Gainsbourg

*
* *

Mai înainte de-a sfârși-o – ea

Își amintește de canarul ei Îl ia

Și scoate colivia pe balcon

Unde acum e-aproape frig fără palton

Deschide gazul cum deschidem o cișmea

Își pune discul preferat Pe canapea

Se-ntinde și adoarme-ntr-un gazon

Cu flori și fluturi stranii Pe balcon

Și peste Londra cade noaptea grea

A doua zi pe noptieră lângă ea

Se vede scris la repezeală în creion

Atâta tot: *canarul este pe balcon*.

Cu Aurel Munteanu, cum îi spuneam noi, foștii lui colegi, Dragoș fiind o adăugire scriitoricească, m-am întâlnit ultima oară și am discutat între patru ochi în vara lui 1989, la mare. Amintirea cea mai stranie legată de el e însă din primele zile ale lui 1990. O evoc, pentru că mi-ar părea rău să se piardă.

Era, nu știu exact, ianuarie sau februarie 1990... Cu mult înainte, așadar, ca ADM să plece trimis al țării la ONU, să prezideze Consiliul de Securitate, să devină ambasador la americani și, finalmente, să-și și dea demisia, a doua sa demisie, care i-a lăsat pe cunoscuți cu gura căscată, din acest post foarte important pentru care mulți alții sunt în stare să-și vândă și mama și sufletul... În primele zile ale lui 1990, ADM ocupa scaunul de director al Televiziunii Române. Era contestat zgomotos de mulți, dar avea sprijinul lui Brucan și nu-l putea clinti nimeni. (ADM n-a fost evreu, cum s-a bârfit, o știu absolut sigur.) Întâmplarea a făcut ca într-o seară, când în România toată lumea deschidea televizorul, în calitatea sa de director care-și asumă și rolul de moderator, ADM să-i aibă ca oaspeți în studio pe Iliescu și Roman, președinte și prim ministru. A fost o emisiune ieșită complet din tiparul interviului, un fel de seminar ad hoc despre democrație. Oricum, ADM era în rolul său pe care unii îl știam: degajat, cu un perfect self control și un zâmbet ofensiv dar simpatic de superioritate. Intrase perfect în rolul profesorului care și chestionează, testează, dar și intervine cu explicații pentru elevii un pic cam tâmpiți, cu lecturi în restanță, elevi care – asta era revelația după zece minute de emisiune – nu știu în modul cel mai flagrant definițiile elementare și încurcă lucrurile: stat de drept, principiul separației puterilor, societate civilă etc. Toate, azi, au devenit concepte însușite la gimnaziu. Din răspunsurile celor doi examinați, asistați cu benevolență profesorală de ADM, nu reieșea însă deloc că sunt stăpâni pe materie. Pe de altă parte, examinatorul nu se cuvenea să-i amendeze de față cu milioanele celor ce se găseau în fața ecranului. Rolul era dificil, dar lui îi plăcea. Examinații îl simțeau ca mult superior și, strânși cu ușa, nu îndrăzneau să crâcnească. Îi încuraja să suporte spectacolul și deferența perfect jucată de ADM. Peste un hop, peste o poticnire care putea deveni rușinoasă, acesta făcea eforturi vizibile să-i ajute să treacă intacti. O făcea însă – și aici apărea știutul, adevăratul ADM – cu eleganța celui care le e superior în toate privințele, dar – în același timp – are și grijă ca nu cumva noi, spectatorii, să nu remarcăm asta...!

Nu am cum să verific dacă mai există prin arhive înregistrarea acelei emisiuni. Dacă n-a fost distrusă, ar fi grozavă transcrierea și publicarea textului discuției celor trei, o filă în felul ei unică din istoria României. O consider o capodoperă – fără ghilimele – a fostului meu coleg, confrate și prieten.

Radu MAREȘ

ITINERARIILE PLASTICE

Muzica și pictura ca experiență etică



La trecerea dramatică dintre două lumi, în plin carnagiu mondial, care a însemnat, pentru România, și o schimbare dramatică de sistem, este vorba de anii patruzeci, arta a trecut prin propria ei dramă care s-a prelungit, sub nenumărate forme, până la prăbușirea *de jure* a sistemului opresiv, de inspirație sovietică. Artiștii formați în libertate, cu opera

în diverse stadii de realizare, s-au văzut constrinși, de multe ori constrinși administrativ și prin abuzuri directe, să-și părăsească reflexele de atelier și să se alinieze unor comandamente noi, prin înregimentarea într-un amplu angrenaj propagandistico-ideologic. Într-un fel sau altul, niciun artist român nu a ramas neatins de această modificare subită a statutului său, unii asumându-și imediat noua condiție, alții fiind eliminați din prim-planul vieții publice, iar alții fiind obligați să se manifeste în subteranele realului și ale comportamentului simbolic deopotrivă. Printre victimele acestui sfârșit de lume și ale acestui dramatic derapaj istoric se regăsește, alături de nenumărați alți artiști importanți, cum ar fi Corneliu Baba, Alexandru Ciucurencu, Ion Țuculescu, dar într-un fel ireductibil, și Alexandru Țipoia. În acest context, un șir de întrebări se naște în mod spontan, și el nu privește un caz particular sau altul, ci se adresează chiar fenomenului artistic românesc în ansamblul său: în ce relație ar putea fi, de exemplu, Corneliu Baba cu Alexandru Țipoia? Sunt ei victime în aceeași măsură, sunt ei contemporani ca artiști dincolo de faptul că aparțin aceleiași generații? Fac ei parte din aceeași lume în consecința faptului că trăiesc aceeași istorie nemijlocită etc. etc.?

L-a prima vedere s-ar putea spune că nu, că timpul lor nu se intersectează și că existențele lor nu se suprapun. La o

Alexandru Țipoia se interesa de lucrurile mărunte, cum ar fi, de pildă, geometria ascunsă și eternă a obiectelor perisabile, armonia formelor nespctaculoase în care se reflectă, însă, marile armonii ale universului însuși. Problemelor imediate, legate de comanda oficială și de promisiunea unei poziții sociale și a unei cariere profitabile, el le-a preferat austeritatea, rigoarea morală și prezența publică discretă până la marginea anonimatului. Profesionalist fanatic și conștiință artistică insașiabilă, Țipoia a încercat, cu toate riscurile imediate care țineau de perioada anilor 50 și cu cele pe termen lung, derivate din informarea aproximativă (dată fiind izolarea informațională a României), să-și sincronizeze opțiunea estetică și actul artistic cu mișcările de idei din Europa și din lume. Când în estul Europei și, în particular, la noi, se făceau îndeobște compoziții musculose și se cînta patetic eroismul proletar-colectivist, el compunea abstract, construia arhitecturi vizuale suficiente sieși, rememora codurile reprezentării bizantine sau intra în psihologia și în expresia demersurilor constructiviste. Un loc special pe această largă plajă de forme, în care geometria, linia pură, și o sursă figurativă certă se întilnesc aproape în mod natural, îl reprezintă ampla tematică a instrumentului muzical. De la schița frugală până la grafica elaborată și de aici la pictura complexă și la obiectul tridimensional, în speță la sculptură, bogăția, coerența interioară și consecvența de-a lungul întregii vieți a acestui motiv constituie un caz unic în pictura noastră. Dar instrumentul muzical este și nu este ceea ce presupune identificarea lui imediată. Pe de o parte, el este un reper metonimic prin care se aduce în concretul percepției vizuale ideea de muzică, iar, pe de altă parte, este o formă de generalizare și de ridicare deasupra timpului istoric și a spațiului perisabil a nudului feminin, a ritmului și a muzicii intrinseci pe care acesta le dezvăluie cu atita generozitate. De la expresia pură a feminității și până la arhitectura viorii sau a violoncelului nu este decît un pas, acela al capacității de a privi asociativ, iar de aici și până la efigia semnului plastic, în spiritul căruia intră tot ceea ce



Alexandru Țipoia

privire mai atentă, însă, răspunsul este mult mai complex. Formula artistică a lui Baba, aceea a lui Ciucurencu, aceea a lui Țuculescu și aceea a lui Țipoia sunt fațetele particulare ale unei lumi unice și inepuizabile. În vreme ce Baba privește epopeic, sadovenian, o umanitate simultan înălțătoare și dramatică, Ciucurencu privește extatic spectacolul crud al luminii, al vegetației și al meteorologiei, în vreme ce Țuculescu resuscită memoria substanței cromatice și clamează voluptățile ei abisale, Țipoia cercetează, pe toate palierele și în toate registrele, disponibilitatea limbajului de a se recrea pe sine însuși ori de a construi lumi alternative și mereu imprevizibile. Antropocentrismul lui Baba, hedonismul apolinic al lui Ciucurencu și submersia dionisiacă a lui Țuculescu sunt completate firesc de estetismul cu sclipiri metafizice și de geometria senzuală pe care se sprijină toată creația lui Alexandru Țipoia.

Numai că, în timp ce mai marii sau mai modeștii săi colegi de generație participau cu penelul și cu spițul la muncile câmpului sau la treburile oțelărilor, în timp ce ei alungau chiaburii și pictau în transă voioșiile colectivizării,

natura și cultura au dus până la ideea însăși de frumusețe, măsură, armonie și ritm, este un alt pas, decisiv, pe care Alexandru Țipoia îl face cu o devoțiune aproape mistică.

Așadar, instrumentele muzicale sau, mai bine zis, reprezentările lor în epură, aproape inefabile, care devin o constantă a repertoriului său de forme și care l-au urmărit aproape obsesiv pe Alexandru Țipoia, reprezintă, implicit, și o mărturie a refugiului din fața unei iconografii aberante, dar și dovada unei căutări febrile a echilibrului, a tihnei contemplației și a împăcării lumii exterioare cu ritmurile interioare și cu aspirațiile proprii către frumusețea absolută.

Pentru că, mai mult decît orice altă structură, instrumentul muzical din categoria viorii sau a violoncelului reprezintă expresia deplină a rigorii arhitecturale și sugerează, cu aceeași forță, împăcarea formei sensibile cu armonia imponderabilă a muzicii; la urma urmelor, refacerea unei unități pierdute ori doar temporar neglijate.

Alambicul lui Ianus



Zei și zeițe. Eterați, palizi, infometați, spirite pure, înțelepți, bine intenționați, binevoitori. Parfumați, delicați. Fără sex, fără apetit, fără excese. Exuberanți și fantastici. Zeii se transformă în lupi. Zeițele în căprioare. Ei mor. Revin apoi. Se multiplică. Sunt omniprezenți și invizibili. În toate epocile și în toate limbile, de la inuiți până la azteci, ei sunt aici, în permanentă.

J'ai écrit pour faire cesser les hurlements dans mon cerveau. (Dan Fante)

Citit romanul *Caravansérail*. O privire critică asupra lumii, a dezordinei, Picabia (1879-1953) denunțând impostura și *les faux semblants*. Îl urmărim în compania amantelor, conducând o mașină-bolid, jucând bacara la Monte Carlo, frecventând bordelurile din Marsilia și saloanele fumătorilor de opiu. Francis Picabia a fost un scriitor prolix, un corespondent infatigabil și un critic fără pereche. A excelat în prezentarea critică a artelor, de la impresionism la cubism; de la arta figurativă la neoromantism. În 1921, părăsește toate stilurile dedicându-se artei personale. O artă în care „*Le mot lumière n'existe pas*”.

Gândirea ecologică consistă într-o interpretare nouă a locului pe care îl ocupă umanitatea în centrul naturii, în termeni limită ai biosferei, în finitudinea umană și cu solidaritatea ansamblului de viețuitoare.

„*C'est le croyant qui fait exister Dieu, mais ce Dieu n'est pas pour autant une idée ou un fantasme. Il est la fleur du rien, la rose aux pétales d'air, le souffle marée haute.*” (Christian Bobin)

Simt nevoia să scriu atunci când simt că nu mai am mult de trăit sau când mintea se întunecă în obsesii obscene.

Totul trece atât de repede, ridiculizând prezentul...

La televiziune: Istoria războaielor din secolul al XX-lea. Au fost 250 de războaie și 100 de milioane de morți.

O corespondență excepțională. *Paul Morand – Jacques Chardonne. Correspondance (1949-1964)*. Două temperamente opuse, două stiluri fulminante. Ceea ce îi unește este talentul, nonșalant, eliptic, laborios. Chardonne scrie într-un stil elitist. Morand traversează lumea făcând analize pertinente (voiaj, portrete, eseuri). O umbră în viața celor doi. Ambii au susținut guvernul de la Vichy, în perioada colaborării cu Germania nazistă.

X, agonizând, și-a pregătit sicriul (în albastru), așa cum și-ar fi cumpărat un automobil *Ford* albastru.

Venirile sunt un fel de stațiuni de sosire. Probabil singurele amintiri care ne aparțin cu adevărat.

Viața unui om este istoria păcatelor lui.

Der Liebe Gott steckt im Detail. (Avy Warburg)

Occidentul. Constatarea unei carențe tot mai accentuate: modul cum valorile, convingerile, ideile radicale se relativizează, se estompează, se destramă. Nimic nu rămâne ferm, intransigent, tenace. Alături, societatea de consum, cu marea sa putere de eroziune, seducție și evaziune, involuntar nocivă.

Pavel ȘUȘARĂ

Nicholas CATANOY

Aripa mea dreaptă



„Urmele tale s-au
spuberat în nisip,
Dar inima mea e
plină de greieri
Și cântă

Ca o cucuvea în
ruinele nopții
Inima mea cântă!”

Lucian Mănăilescu

Mă trezesc în fiecare zi cu un dor intens, neîmplinit după Petru. Trebuia să fi ajuns eu prima la moarte, eram sigură că așa o să fie, iar Bătrânu mă lăsa s-o cred.

Dimineața care revine fără tine e cea mai grea, Petrucu, iar „măinele” n-are nici o importanță, mi-l inchipui ca o gaură neagră.

Încerc să ies din starea de animăluț rănit și părăsit, dau cât pot durerea la foc mic, luând la rând, să le dirijez spre Fondul Petru Ursache din biblioteca „G. T. Kirileanu” din Piatra Neamț, volumele, unele uzate prin folosință, subliniate, adnotate cu creionul. Pline de linii, de acolade, de săgeți, de cercuri...

N-am vrut să se ducă la gunoi biblioteca lui care a fost și viața lui. Se vor păstra toate fișele, toate consemnările. Or da o idee cui va; cât a trăit, Petru Ursache a tot împărțit idei, darurile lui bibliografice erau știute în Universitas Cusana, cum îi spune Luca Pițu în *Anarho – eseuri de ieri și de alaltieri* (Opera Magna, 2013). Veneau la el masteranzii și doctoranzii altora. Le crea un handicap conducătorilor de doctorate? Halal decanul Cuțitaru n-ar fi vrut asta, de vreme ce l-a scos din Universitate cu hârtie scrisă?

Petru Ursache a fost nepăsător față de recunoașterea socială socialistă: „*privești năvălirea recompensate, adevăr grațios a Eminescu, e și periculoasă, și descurajantă,*” mi-a spus el (care avea mereu la îndemână citatul potrivit). Știam prea bine că se poate muri din sentimentul că ți s-a făcut o nedreptate. Țurca lui Țucu Andriescu cu statul de funcționari mă eliminase din Universitate și din Institutul „Philippide” (atunci subordonat ei) de 3 ori în 2 ani, pentru „reducere de activitate.” O tot repet pentru că este un record al brigăzii Bumbăști – Livezeni. Dar constrângerile sociale ale brigadierilor cu „pumni de fier”, Arvinte – Andriescu – Adăscăliței, nu l-au învins pe Petru cât ordinul în 6 exemplare dat de Cuțitaru, să elibereze spațiul (vital). Întâi a fost eliminată biblioteca Facultății de Litere și mutată într-o fostă cantină, deși, la parter, se lăfăie coșcoagea barul, ca și cum asta ar trebui să se citească, etichete de pe sticloaște.

„Absurdul și securitatea sunt invincibile”, a oftat Petru și s-a dus. Cine-a afirmat că noblețea e un fel de ipocrie? Mă lipsesc de noblețea asta. Spun apăsător că s-a dus amărât de acest ultim atac *ad personam*, *ad personalitate*.

Îl ajut să fie, când nu mai este aici, pe pământ, povestindu-l, cu bune, cu rele, fără omisiuni. Îi sunt datoare lui Petru cu o înviere prin Cuvânt. A vieții lui, așa cum a fost, trăită conform tripticului onestitate, castitate și (un pic de) sărăcie. În golul etic și estetic în care am căzut postsocialist, poate că acest anamnezis al meu va fi de folos cui va.

Lumina vieții de cărturar, de „cărțar” continuă să mă încălzească; mă face să văd ce trebuie să văd: cărțile mari care trebuie citite. Se plimba, nopțile, pe hol, uitându-se la cele necitite și selectând, selectând...Le grupa. N-am clintit cărțile lăsate „vravuri – vrafuri” în camera lui. Le-am lăsat așa.

Îmi căra gențile cu revistele mele, prea multe. Lăsam pe unde treceam, în trenuri, în hoteluri, pe băncile Grădini Botanică, la patiseria favorită pe care o numeam „La cutie” (într-o cutie de carton, viețuia acolo, tolerată, o cățelușă cu dinții strămbi), o dără de ziare. În spital, după acel 10 iulie când Petru începuse lupta dramatică pentru viață, tot asta făceam. „Stai lângă mine și citești reviste proaste”, îmi spunea, cu ironia lui fină, voalată.

I s-a părut, într-un moment rău, că aș fi fost detașată de boala lui. „Ce-ți pasă ție, Magda”. Cuvintele astea îmi cad ca un cuțit în creștet, între umeri, în stern, în inimă – suflet...Umblam ca-n somn, într-un stress maxim; mi se întâmpla, în grabă, să trec dincolo de spital; veneam și mă duceam de la clinică acasă, de acasă la clinică...Nopțile, când mă întorceam târziu, o luam pe mijlocul drumului; tufele de voalul Maicii Domnului deveneau neliniștitoare. Îmi spuneam: ce se face Petru dacă mi se întâmplă ceva? Și mergeam pe mijlocul bulevardului, pe linia continuă. Mă bucuram rețetele „grele”. Cu cât erau mai scumpe, cu atât le consideram mai eficiente. L-au tratat până l-au omorât.

Petru o fi vrut să contracareze spusa asta dureroasă, că nu mi-ar păsa, și mi-a apărut în vis, ca să mă liniștească: „Să știi că am vrut să vin acasă, Magda.” Purta hăinuțele lui pământeste preferate: cămașa roșie în carouri, sacoul albastru

cu care s-a dus dincolo...Of. Dalbul de pribeag s-a grăbit să plece în locul meu.

Aș vrea să mă trezesc la irealitate: cu el, în camera de alături. În tramvai, mă aplec spre un umăr inexistent. Da, ne țineam de mână. Mi-e dor de blânda noastră intimitate, de bucuria lui calmă când mă vedea intrând, de ochii lui nemărginit de albaștri.

Cerul e greu, azi, 15 iulie, de un cenușiu bolnăvicios. Și ce abetisant e zgomotul de covor scuturat, în parc, de când un locatar cu inițiativă a montat bățătorul pe fața blocului, la scara blocului, printre teii ciunțiți de ex-primarul Simirad; actualul, Nichita, nu se lasă mai prejos: e și mai antivegetal, dacă e poreclit *Tai Tei – Tai Tot*.

Ce-ai vrea să fac astăzi, Petrucu?
- Mergem la cimitir. Pe urmă ne întorcem acasă la noi.

Cu domnișoara Z., în autobuz:

- Doamna Magda, unde v-ați bronzat așa?
- În cimitir, cade răspunsul meu, spre stupefarea călătorilor din jur.

Calul popii flutură prin încăperea, ca un semn de la el. Zilnic îmi mestec felioara de iluzie că am un semn de la el. Stau și aștept să vină semnul lui din flacăra lumânării și vine. Câinele negru, cu nasul vioară, parcă mă privește drept în suflet. Ce-mi spune? E un animal ciudat. Cum de-l găsec totdeauna așteptându-mă răbduriu pe placa de mormânt, ca pe un pod?

Mi se pare că timpul se scurge altfel în cimitir: mult mai lent, parc'ar fi adormit. Mă așez pe băncuță. Petru și-a găsit groapă între un castan și un salcâm. Salcâmul, cum o știa prea bine, e simbolul vieții. Din el a făcut Moise lada legământului. Din nefericire, e uscat în parte, însă castanul e mai sănătos. Poate că sufletul lui Petru coboară la mine, când pe castan, când pe salcâm. Inima mea (dintr-un singur lemn) speră ca sufletul lui să se fi simțit liber ca lumina când a adormit.

A intrat moartea prin ochii tăi albaștri, Petrucu și le-a luat culoarea. Ochii pe care nu i-am văzut înfricoșăți de trecere nici o clipă. Acum știi cum arată moartea. Discutam odată despre felul cum o vedea Proust: ca pe o damă grasă, în negru. Eu o văd ca pe o doctoreasă cu fundul mare. „Spăimoasă ființă, mi-ai spus. Unealta aia-i lipsește, coasă, lopată, ce-o fi.” Nu i-a lipsit.

„Eram tineri, aveam de unde muri”, îmi flutură prin minte, ca aripa verzuie a calului popii, versul lui Ion Caraion, decupat de Paul Goma.

Măncam prune vineții în cimitirul din Monteoru. Gâtlane. Creșteau perechi, lipite. Ne simțeam ca ele: pereche. Părintele Ioan Cristian Teșu îi spune „potrivire spirituală”. N-aveam grija morții noi. Despre moartea aia pișicheră, dibuită așa de Ivan Turbincă și făcută prizonieră în tașcă e vorba.

- Uite colo, o minună, mi-a arătat-o Petru. Nu știu dacă era chiar pasărea numită așa în DLR (Dicționarul Limbii Române), dar minunea ne cânta minunat. Era o minunăție de pasăre galbenă, mică și îndesată.

Unde ești, minunea mea, îl întreb și nu mă simt deloc ridicol.

- Nu mă mai întreba unde sunt, că știi, Magda. Da, știu și vreau să cred că sfântul patronim își răsfiră degetele pe fruntea ta.

Discuție cu Ani Cojan, pe aleea spre Mihai Ursachi. O întreb dacă îl supără pe Bătrânu meu când plâng.

- Nu, nu simte nici o durere acum. L-a luat veșnicia cu ea. E luminos, liniștit, departe...Fără întristare și suspin, repetă-ți asta mereu, Mogduța, îmi rostește ea numele în pronunție Covasna.

Ba nu, Ani, eu vreau să-l țin pe departele meu aproape. Refuz să-l cred detașat. Urăsc starea de indiferență. Dimpotrivă, poate că dincolo Petru a căpătat încă un ochi albastru, al treilea, cel secret, cu care mă vede clipă de clipă. Poate că-l avea și-n viață, dar nu-l folosea.

Lui Ani, pentru că nu vreau *casus belli* – motiv de război – din asta, îi spun doar atât:

Cum să nu-i fie dor de nimic?
- Ce vorbești, Magda? Să sufere o eternitate întreagă? O eternitate să participe, să se zbată? O e – ter – ni – ta – te?

Cum sună replica lui Ani, știu că o revoltă naivitatea mea, dar eu sper să-l regăsec pe Petru și în trupul lui, și în sufletul lui, și în mintea lui.

Când mă întorc acasă, ca un făcut, găsec în Schiller, adnotat de el, versul ultim pe care a ținut să-l rostească Fecioara

din Orleans: „Kurz ist der Schmerz und ewig ist die Freude!” Scurtă e durerea, veșnică-i bucuria. Așadar bucuria, nu liniștea, nu pacea.

Cred cu tărie că sufletul își păstrează personalitatea. Altfel, de ce-ar fi nemuritor? Dar pentru că Ani – Ana Cojan – Ursachi se plânge că vorbesc prea mult mă opresc aici.

„Mă rog la Dumnezeu să mi-l aducă pe Barbu înapoi. O dată, o singură dată, câteva clipe măcar”, mi-a spus carissima Silvia Chițimia, în miez de noapte, la telefon.

Ce apă vie poate să ni-i aducă îndărăt? Etnologul Silvia Chițimia știe că, într-un descântec / bocet, făptura îndurerată îl cere îndărăt pe cel dus și promite să-l poarte chiar ea înapoi, în moarte. O variantă a mitului orfic? Orfeu – femeie e gata să coboare în infern după cel pierdut. Euridice din folclorul românesc a schimbat rolul cu Orfeu – bărbat.

Pe linia subțire, fiiină dintre lumea văzută și nevăzută, încerc și eu să merg. Mă gândesc des la corpul pământesc și la corpul ceresc. În josul pământului, în susul cerului...

Dacă aș putea să-ți spun ca Iisus lui Lazăr „Vino afară, Petru!” și tu ai putea să vii, aș vrea să-ți păstrezi imaginea caldă, privirea albastră. Cred că aș avea puterea să și rîd: Vai, Petrucu, blugii tăi sunt nu numai pre-pălăți, sunt și pre-rupti acuma. Să te văd așa cum ai fost, la faptul ăsta vizez.

Ce vreau să se înțeleagă e că Bătrânu știe ce-i cu mine și ce mi se întâmplă. Asta îmi repetă și vechea lui prietenă și consăteană, etnograful Emilia Pavel. Parcă împinge norii când ajung la mormânt și se face, dintr-o dată, soare. Nu s-a pierdut, undeva, în veșnicie, într-o pulbere cosmică, nepăsător și la toate rece. N-o să-și mai amintească deloc cum să mă strige? Ba nu.

Nu mă mint când îmi spun că mă ajută să încep ziua. Sunt sleită de putere, dar îmi înving oboseala, sila de a continua, datorită lui. Am căutat în *Pe culmile disperării* ce-a spus Cioran: „Când dezesperii, gestul cel mai mic ia proporția unui act eroic” și cartea s-a deschis singură la ce căutam. Nu-i o iluzie că Bătrânu mă sprijină și dacă este nu vreau să mă vindec de ea. Mă ajuți? Te-ai ingerit, Petrucu?

Lui Petru i-a conservat mîntea și sufletul munca. *Bătrânciozitatea*, cum îi spune, în felul ei cam bătrâncios, Simona Popescu, i-a fost străină. Era mult mai puțin marcat de vîrstă decât mine: dinții erau perfecți la orzecistul meu, și mersul. Și rezistența la masa de scris s-a dovedit maximă. Bătrânu meu a fost tânăr pe viață, vă repet, doctore Burlacu. Știi că mi s-a cutremurat sufletul (durerea celui alt s-o iei asupra ta nu-i vorbă goală), când, după intervenția prost gândită, Petru mi s-a plîns: „Nu mai pot citi, nu mai pot scrie!” Articolul intitulat *Un moment dilematic în existența lui Sadoveanu*, început în spital, a rămas neisprăvit: i-ați pus capăt drumului de cărturar. Dacă n-ați știut să-i amânați moartea, de ce i-ați adus-o mai repede?

Petru Ursache a ales timpul de scris, doctore, scrisul a fost alesul lui destinal. A primit ca pe o îndatorire să suporte intervenția (de ce nu mi-ați spus care-i riscul?), ca să se pregătească pentru noua carte. Numai că Dumnezeu dormea cu capul pe clinica aia și de Petru n-avea știre. Sau cum?

Ne împărțeam cărțile noi apărute: care să scrie despre ce. Ale lui Nicolae Breban, de pildă. Eu, despre *Singura cale*; el urma să scrie despre moarte (*Profeții despre prezent: Elogiul morții*) și a murit.

„A venit o carte de la Compania”. Noi le spuneam Adinei Kenereș și lui Petru Romoșan Îngereasa și Măceșul. „Scrii tu sau scriu eu?” Am rămas eu.

Ah, prăduitorii aștia de viață numiți medici și experimentele lor. Era un om frumos intelectual Bătrânu meu. Nu vreau să rămână nevăzut – neauzit efortul lui. Am datorita să-i păstrez rădăcinile pământene: cărțile.

Există o deznădejde care mă pune în mișcare: să-i editez opera, să scriu (lacrimile să fie cerneala) *Cartea despre Petru, Cartea lui Petru, Cartea cu Petru*.

Poate că e și cartea mea ultimă: Cartea – Moartea. Oricum, o scriu ca și cum ar fi ultima. Ca o iertare târzie că nu l-am putut ține în viață. M-aș prăbuși definitiv dacă, în timpul care va mai curge pentru mine, n-aș tipări măcar seria ETNO a celui dus fără vrere.

Tu citești și cînd nu citești, dragul meu. Tu scrii și cînd nu scrii. Te țin aproape de cititorii tăi...Au apărut deja, la Eikon, *Etnosofia, Etnoestetica, Etnofrumosul sau Cazul Mărie* (ai iubit cel mai mult cartea asta și mi-ai dedicat-o: „Se dedică Măriei – Magdalena, într-adins”), *Moartea formeii*... Sunt aproape de

Magda URSACHE

(Continuare în pag. 22)

PIETRE DE RÂU

Puterile și slăbiciunile intelectualilor

„Apa trece, pietrele rămân.”



Am admirat de-a lungul unei vieți trecute niște oameni, care se întâmplă să fi fost intelectuali. Am admirat și alte persoane, adesea mai inteligente și mai demne decât cele marcate drept intelectuali. Se pune întrebarea în ce raport s-au aflat intelectualii admirați de mine cu puterea politică a vremii lor și care au fost consecințele acestei relații? Se mai poate extinde întrebarea și spre raporturile mele (intelectual ipotetic) cu puterea.

Toți intelectualii pe care i-am admirat în tinerețe sau la maturitate (nu mulți și nu tot timpul) au fost în raporturi de opoziție cu puterea, sau măcar s-au dovedit capabili (cu eforturi imense, desigur) de a face abstracție de *forma mentis* pe care puterea „comunistă” sau nazistă voia să le-o impună. De la Ernst Jünger am învățat că se poate rezista oriunde, nu doar în munți și păduri, partizanul se poate organiza în mijlocul dezastrului, iar refuzul zgomotos nu e singură formă de rezistență.

La Radu Petrescu am admirat autocentrarea violentă și inatacabilă, capacitatea de a scrie eliptic de istorie și încrederea în rostul scrisului, independent de orice program de reformă socială sau politică, în faptul că demnitatea scriitorului poate fi păstrată iar privilegiile pot fi refuzate, ignorate.

La Cioran (pe când eram adolescent, dar și acum) admir radicalitatea unei nebunii constructive bazată pe autodepășirea colectivă (*Schimbarea la față a României*), dar și luciditatea sceptică mergând până la autodistrugere. La Onisifor Ghibu am admirat curajul de a nu abandona proiectul cultural și politic, patriotic și național, care i-a străluminat tinerețea, și de a folosi orice prilej pentru a-l reafirma, pentru a constitui bazele reafirmării sale, chiar dacă viața i-ar fi fost în primejdie. A nu se uita scrisoarea trimisă lui N.S. Hrușciiov în 1956 cerând mândru retrocedarea Basarabiei furate de Soviete.

La Mircea Vulcănescu admir patriotismul arzător și lucid, talentul de economist în vremuri de restriște și sublima naivitate de a crede că în fața unui tribunal de colaboraționiști, de slugi și de militari cuceritori poți să te aperi de pieire cu date statistice și cu probe de moralitate derivate.

La Paul Goma am admirat tenacitatea, capacitatea de a se dăru prin scrisul său (de)construirii unei lumi care voia să ne distrugă, să ne supună și al cărei propar lucid a devenit. E singurul om pe care îl cunosc care știe pe piele proprie ce înseamnă să anticipe, să fii clarvăzător sau să evoci, contra curentului, acte, situații și destine pe care mai toți ar vrea să le uite (de rușine sau de frică).

La Marian Popa admir forța de a fi singur și jertfa (profesională) de sine, pusă la temelie singurei și adevăratei Istorie a literaturii române între 1944 și 1989, curajul de a compara efectele similare ale totalitarismelor asupra literaturii, descrierea corectă a efectelor ideologiei și cenzurii asupra «creației colective», dintr-o perioadă printre cele mai prolix și negre ale culturii române, perioadă pe care a străbătut-o ca un spărgător de gheață, atent să nu fie strivit de presiunea și mișcarea imprezvizibilă a banchizelor. *

La Tata, Alexandru Culcer, am admirat statura, mâna caldă, curiozitatea fără hotare, ideile originale, talentul desenatorului, fruntea înaltă, scrisul rotund și cursiv, pantofii totdeauna lustruiți, dar nu i-am iertat compromisiunile (și mania articolelor ocazionale), determinate de grija pentru familie, poate de frică și de naivitatea de umanist supus mereu speranței.

Dan CULCER

DE PESTE OCEAN

„Religia pentru ateii”, o călătorie personală



Pentru mine, cariera de intelectual public extrem de vizibilă a lui Alain de Botton reprezintă și o călătorie personală. El a urmat calea pe care mi-ar fi plăcut să o urmez și eu, mult mai devreme. Prin urmare, aici nu voi face doar o recenzie a celei mai recente lucrări a sale, *Religion for Atheists (Religia pentru ateii, 2012)*, ci voi schița și semnificația acestei călătorii.

Alain și eu suntem intelectuali din aceeași generație, de formație similară – în filosofie și literatură – și cu idealuri culturale similare. Alain de Botton este unul dintre cei mai vocali și proeminenți apărători ai unei „filosofii a vieții de zi cu zi”. El susține viziunea – și arată prin exemple, în fiecare dintre lucrările sale devenite bestseller – că filosofia și literatura nu reprezintă apanajul doar al savanților și al elitelor intelectuale. Ci sunt dedicate tuturor celor interesați să se rupă de programul lor aglomerat ca să se bucure de lucrările canonice ale filosofiei și literaturii occidentale. Dacă oamenii citesc lucrările lui Alain de Botton, vor fi convinși că – departe de a fi depășite sau de a avea doar un interes istoric – aceste lucrări canonice sunt încă relevante pentru viața lor de zi cu zi. Idealul de a te ocupa cu filosofia și literatura – să spunem așa, înțelepciunea secolelor – ar putea părea potrivit unui spirit academic, însă, din experiența personală, am ajuns la concluzia că în cea mai mare parte nu este așa.

Cu toate că există unii cercetători respectabili în Statele Unite care scriu despre probleme umane importante într-un mod relevant pentru public și ușor de înțeles, fără a fi simplist – și mă gândesc acum la Martha Nussbaum, Richard Rorty, Arthur Danto, Harold Bloom, Stanley Fish, Victor Brombert și alți câțiva – totuși pentru majoritatea învățaților, scriitura academică are tendința să fie prea specializată pentru a interesa publicul general. În plus, pe la mijlocul anilor 1990, când eram în facultate, domeniile literatură comparată, engleză, franceză și alte limbi erau dominate de teorii extrem de specializate, ezoterice – numite vag „poststructuraliste” sau „postmoderniste” – care se bazau pe un teren îndoielnic și lărgău și mai mult decalajul dintre scriitura pentru publicul general și cea academică și umanistă. Pentru o demitizare convingătoare a acestor teorii, aș recomanda lucrarea lui Alan Sokal și Jean Bricmont – „*Fashionable Nonsense: Postmodern Intellectual's Abuse of Science*” („Prostii la modă: Abuzul de știință al intelectualilor postmoderniști, 1997”).

Desigur, au fost și încă mai sunt nenumărați savanți în artă și științele umane – poate marea majoritate – care scriu în mod evident despre domeniile lor de specializare și aduc contribuții importante în aceste domenii. Cu toate acestea, în majoritatea cazurilor, publicul lor țintă nu este, așa cum e cazul la Alain de Botton, o audiență generală, ci mai degrabă un grup mai restrâns de specialiști. După estimarea mea, natura specializată a scriiturii academice, combinată cu preponderența teoriilor misterioase și la modă, riscă să facă studiile literare irelevante pentru public în anii 1990.

*În prezentul literaturii române acțiunea pozitivă a lui Marian Popa este ocultată, în parte, de o imagine la alcătuirea căreia au contribuit mai mulți factori: personalitatea puternică a auctorului, orgolios, afectând cinismul, apoi grupul căruia părea că este sau s-a dorit să fie afiliat, credem abuziv, pentru a ușura denigrarea persoanei, atunci când opera rezista, invidia profesională din mediul literar, presiunea fixațiilor care continuă să acționeze deși, după 1989, în alte cazuri s-au operat revizuii excesiv de binevoitoare, chiar atunci când participarea la acțiunii informative sau activitatea de agenți de influență a unor scriitori este bogat documentată. Ceea ce nu este, pentru moment cel puțin, cazul lui Marian Popa. Acuzele la adresa lui, în acest sens, s-au construit pe o argumentație tezistă privitoare la o colaborare, dată ca certă, între critic și Securitate. Sunt deci obligat să prevăd reacțiile confrăților și să-i anunț că pregătesc, pe baza studiilor efectuate în arhive, dar și pe cunoașterea directă a personajului, un studiu în care voi încerca să particip la redistribuirea corectă a accentelor. Îi invit deci pe toți cei interesați să citească, fără prejudecăți, articolele lui Marian Popa din *Săptămâna*, unde avea o rubrică, cartea scrisă în colaborare cu Marius Tupan, *Avocatul diavolului*, dosarul de urmărire informativă deschis sub numele de «MIHU», și dosarul penal care i s-a deschis după rămânerea în Germania (dosare accesibile la CNSAS) dar, mai ales, să-și revizuiască, dacă vrea, ideile privind modul cum trebuia scrisă istoria literaturii sub comunism. Mă opresc, scopul articolului meu nefiind elogiul activității lui Marian Popa. Un articol, semnat de Mihai Iovănel în *Cultura*, (30.11.2010) dă o descriere echilibrată a situației. Deși, recunosc, introducerea lui Marian Popa în seria dată are un caracter de provocare, o închei cu propunerea de a i se acorda titlul de *doctor honoris causa* al unei universități unde rectoratul ar avea ceva *cojones*. Opera sa este un argument suficient.

În acest context academic, lui Alain de Botton i-a trebuit mult curaj și un salt de credință ca să părăsească mediul academic (când era absolvent de filosofie la Universitatea Harvard) pentru a deveni un intelectual public, care promovează filosofia și literatura. Acest obiectiv ar fi fost unul cu totul comun pentru intelectualii europeni ai anilor 1930 și 1940, atunci când – ca să dau doar un exemplu din multele de acest fel – existențialismul avusese un impact atât de puternic asupra culturii, încât această noțiune a devenit aproape învechită în ziua de azi. Pe cât de greu este să devii intelectual public într-un mediu academic – din cauza celor două motive principale pe care le-am menționat mai sus –, dar și mai greu este să ajungi la acest statut în afara mediului academic. În ziua de azi, publicului general i s-a închis gura și, în general, acesta nu prea este interesat și nici nu are timp pentru preocupări intelectuale.

Într-un interviu, Alain de Botton descrie alegerea sa de a părăsi mediul academic pentru a deveni un intelectual public ca fiind folosirea celei mai bune oportunități: „În alte vremuri, aș fi putut fi o persoană academică, într-o universitate, dacă sistemul universitar ar fi fost diferit. Deci totul are legătură cu a încerca să găsești cea mai bună potrivire între talentele pe care le deții și ceea ce poate să-ți ofere lumea la acel moment”. Cu alte cuvinte, ceea ce oferă De Botton lumii este o adevărată dragoste pentru cunoaștere; un sentiment de aplicare practică a lucrărilor canonice, precum și explicații clare, elegante ale unora dintre cei mai binecunoscuți romancieri și filosofi occidentali. Eforturile sale au fost răsplătite din belșug prin succesele răsunătoare pe care le-a reținut. Prima lui carte, *Essays in Love* („Eseuri despre dragoste”, 1993) a devenit imediat bestseller. *The Romantic Movement* („Romantismul”, 1994), *Kiss and Tell* („Sărută și spune”, 1995) și – preferata mea – *How Proust Can Change Your Life* („Cum îți poate schimba viața Proust”, 1997) i-au urmat rapid exemplul, devenind la fel de populare. Succesul lui Alain de Botton este câștigat pe bună dreptate, nu numai datorită calității și accesibilității lucrărilor sale, dar și pentru că muncește din greu ca să-și păstreze statutul de persoană publică și să țină legătura cu cititorii. Călătorește în jurul lumii la lansări de carte și colocvii; ține legătura cu admiratorii pe Facebook și alte forumuri publice; vorbește la conferințele TED și chiar conduce propria sa companie de producție, numită *Seneca Productions*, care face documentare despre cărțile sale. Pentru el, să fie intelectual public – nu mai spunem să fie scriitor – este mai mult decât o meserie cu normă întreagă. E o pasiune pe viață.

În ciuda titlului provocator, cea mai recentă lucrare a sa, *Religia pentru ateii* (2012), nu reprezintă o apologie a religiei în fața celor fără de credință și nici, dimpotrivă, o apologie a ateismului în fața celor credincioși. Mai degrabă este cea mai puternică și cea mai convingătoare apologie a valorilor umaniste pe care am citit-o de la lucrarea Marthei Nussbaum, *Cultivating Humanity* (Cultivarea umanismului, 1997). De Botton ilustrează convingător faptul că principiile și alegoriile religioase ar trebui să joace un rol important în societatea laică modernă. Teza lui principală este aceea că „noi am inventat religiile pentru a deservi două nevoi centrale care continuă să existe și în ziua de azi și pe care societatea laică nu a reușit să le rezolve cu nicio aptitudine specială: în primul rând, nevoia de a trăi împreună în armonie în comunități, în pofida impulsurilor noastre egoiste și violente adânc înrădăcinate. Și în al doilea rând, nevoia de a face față unor îngrozitoare niveluri ale durerii care apar din vulnerabilitatea noastră în fața eșecului profesional, în fața deteriorării unor relații, și până la durerea în fața morții celor dragi și în fața propriei degradări”. (*Religia pentru ateii*, 12).

Într-un fel, De Botton exprimă aici o versiune laică a „Pariului lui Pascal”. Filosoful francez din secolul al șaptesprezecelea Blaise Pascal a afirmat, așa cum bine se știe, în *Pensées* (1669) că, de vreme ce existența lui Dumnezeu nu poate fi probată sau contrazisă, orice persoană rațională trebuie să creadă că Dumnezeu există și să trăiască „ca și cum ar nutri această credință”. Rezultă, pe același fir logic, că, dacă Dumnezeu există, atunci cea persoană are numai de câștigat, iar dacă nu există, atunci nu are nimic de pierdut. Ducând mai departe cu un pas acest gen de argumentare, *Religia pentru ateii* a lui De Botton spune că deși noi pariem că Dumnezeu nu există, tot trebuie să aderăm la niște principii religioase ca și cum Dumnezeu ar exista.

Ce avem de câștigat din „Pariul lui De Botton”, ca să spunem așa? Mai întâi de toate, principiile și ritualurile religioase – cum ar fi liturgia sau ale modalității de adunare religioasă – ne oferă un sentiment al comunității. Fără aceasta, riscăm să devenim indivizi izolați, preocupați doar de noi înșine și înstrăinați. De asemenea, religia ne învață despre valoarea bunătății și a altruismului, care este la fel de necesară pentru comunitate cum este și pentru căsniciile moderne și viața de

Din culisele traducerii *Filocaliei*



Motto: „Dacă Dumnezeu va ajuta să apară întreaga *Filocalie* în românește, acest act va rămâne legat în mare măsură de numele Părintelui Arsenie Boca și de mișcarea religioasă pe care a trezit-o în jurul Mănăstirii de la Sâmbăta de Sus, pe cele mai autentice baze ale tradiției ortodoxe și cu mijloacele cele mai curate duhovnicești, ale învățării stăruitoare și ale dragostei de suflete” (D. Stăniloae, vol. II, 1947)

Nutrind ferma convingere că *Biblia* în românește este „ceva extraordinar”, Emil Cioran se extaziase (pe bună dreptate!) și de frumusețea traducerii *Filocaliei* (vol I-IV, Sibiu, 1945-1948). La zece ani după apariția la Sibiu a primelor patru volume, călugărul Andrei Scrima vorbea de ele la Paris, într-un interviu publicat de pr. Oliver Clement⁽¹⁾. Dar abia la distanță de trei decenii după tipărirea primei jumătăți a colecției de învățături creștine reunite sub numele de *Filocalia*, oficialii comuniști au îngăduit publicarea următoarelor patru volume (vol. V-VIII, București, 1976-1979).

Fără să știe mai mult decât citise prin prefețele primelor patru volume, sau poate nici măcar ce scrisese până în 1948 la Sibiu profesorul Dumitru Stăniloae, Cioran s-a grăbit să aducă laude în exclusivitate lui Dumitru Stăniloae (1903-1993) pentru reușita stilistică a traducerii *Filocaliei*.

După cum își amintise prin anii optzeci, vremea ocupației germane a Parisului a reprezentat pentru Emil Cioran perioada în care a învățat „două lucruri: engleza și româna. Am citit în acea perioadă – spunea el într-un interviu – tot ce puteam găsi în românește, în special *Biblia*, pentru a mă perfecționa în limba română... ca apoi s-o abandonez în favoarea francezei” (vezi Caietele Academiei Internaționale „Mihai Eminescu”, Caietul nr.2, *Emil Cioran*, Craiova, 2007, editat de C-tin Barbu, sau <http://fr.scribd.com/doc/70857079/Caiet-2-Cioran>).

La Paris bursierul Cioran ajunsese în 1937, cam la o lună după ce un tipograf comunist îi tipărise *Lacrimi și sfinți*, volum de „auto-biografie mascată”, mărturisind mai mult decât o sensibilitate nativă față de problemele religioase. Fiindcă în acei ani, 1936-1937, Cioran trăise o adevărată „criză religioasă”. În opinia sa, *Lacrimi și sfinți* ar reprezenta o carte de „adnotări pentru și împotriva religiei” scrisă de un tânăr „înclinat spre exces” după un an întreg în care lecturile i s-au împărțit între

familie. Figurile religioase și profeții, afirmă mai departe De Botton, ne oferă modele al căror exemplu merită urmat. Acest lucru este important mai ales într-o cultură puternic influențată de mass-media, care ne îndeamnă să admirăm figuri de sportivi și actori, dintre care mulți au un comportament și valori îndoielnice. Religiiile lumii, de asemenea, subliniază rolul educației: nu ca trambulină pentru obținerea unui loc de muncă practic, ci ca pe o modalitate de a crește emoțional și intelectual, ca indivizi.

Religia ne învață și despre modestie și ne amintește de limitările noastre. Nimic nu ilustrează acest punct de vedere mai bine decât teodiceea, sau întrebarea de ce există suferința celor inocenți într-o lume guvernată de o divinitate omniscientă și omnipotentă. Răspunsul dat de creștinism în *Cartea lui Iov*, de Blaise Pascal, de Simone Weil și chiar de Dostoievski în *Frații Karamazov* ajunge să fie cuprins în următoarea teză a lui De Botton: „Creaturi fragile, limitate cum suntem, cum putem noi să înțelegem căile lui Dumnezeu?” (*Religia pentru ați*, 198). Unele lucruri sunt dincolo de înțelegerea umană, dar limitările noastre nu ar trebui să fie o scuză pentru orgoliu sau pentru a crede că suntem mai presus de moralitate.

Dacă pun importanța lucrare recentă a lui De Botton în rândul tradiției îndelungate a umaniștilor occidentali este pentru că subliniază importanța valorilor etice și sociale umane care își găsesc cel mai bine expresia prin inventarea religiei. Deși criticii postmoderniști, cum ar fi Michel Foucault și Jean-François Lyotard, s-au descris ca fiind „anti-umaniști”, afirmând că umanismul postulează principii generale care conduc la excludere și ierarhizare, *Religia pentru ați* demonstrează în mod clar de ce nu este așa. Dimpotrivă, ne convinge De Botton, nu putem exista armonios sau fericiți ca societate laică fără respectul pentru principiile religioase și înțelepciunea transmisă de-a lungul veacurilor.

Claudia MOSCOVICI

Traducerea din engleză de

Anca Cristina ILIE

mistici și vieți de sfinți. La maturitate prețuia în mod special această carte, despre care credea că „e cea mai bună scrisă în românește”, deși aproape toți prietenii săi români n-au înțeles-o, atacându-l după apariția ei. De fapt Cioran – mare admirator al gânditorului religios care a fost profesorul Nae Ionescu pe care-l însoțea la curs fără să-i fie asistent – era la rândul său convins că „religia merge mult mai în adâncime” (Cioran) decât orice altă cale de cunoaștere. „Cufundat în lectura misticilor creдем că-i înțeleg”, va spune el amintindu-și de „tentația misticismului” trăită la 26 de ani: „Am trăit clipe când te afli dincolo de aparențe. O înfiorare năvalnică te surprinde pe neașteptate. Te simți cuprins de o plenitudine extraordinară... Cele câteva momente de iluminare trăite de mine m-au condus la înțelegerea fericirii supreme de care vorbesc misticii. În afara fericirii supreme la care suntem chemați în mod cu totul excepțional și numai pentru scurt timp, nimic nu mai posedă adevărată existență. Trăim în regatul umbrelor. Oricum, din Paradis (ca și din Infern) nu te mai întorci niciodată același care ai fost.” (Cioran, <http://fr.scribd.com/doc/70857079/Caiet-2-Cioran>).

În cripto-comunismul de după nouăzeci s-a început re-editarea primelor patru volume ale *Filocaliei* (în 1992, la Editura Harisma) fără retipărirea prefețelor ediției sibieni, ca nu cumva să fie menționat numele Părintelui Arsenie Boca (la vârsta de 25 de ani, traducătorul lui Ion Scăraru) și, desigur, spre a fi ferită de difuzare adevărata istorie a traducerii *Filocaliei*, așa cum apărea ea în deceniul al patrulea povestită de profesorul Stăniloae, care-l desemnase în 1947 pe starețul de la Mănăstirea Brâncoveanu „ctitor de frunte al Filocaliei românești” (vezi prefața volumului II). După decembrie 1989, teologul Stăniloae își amintea într-un interviu că faimosul stareț de la Sâmbăta de Sus stătea la Sibiu, „luni de zile”. Același lucru îl consemnase la Sibiu și în prefața volumului III, unde chiar a precizat că primele patru volume ale *Filocaliei* au apărut datorită „stăruinței Părintelui Arsenie, care a stat lângă mine [începând din iarna anului 1943-1944] tot timpul traducerii” (vezi D. Stăniloae, „Cuvânt înainte” în *Filocalia*, vol. III, Sibiu, 1948).

După căderea comunismului profesorul Stăniloae și-a amintit de puternica personalitate a starețului de la Mănăstirea Brâncoveanu care a „reînviat cu viața și cu propăvăduirea sa duhul *Filocaliei* în viața religioasă a poporului nostru” (D. Stăniloae, op. cit.). În timpul războiului pentru redobândirea Basarabiei, iar apoi pentru jumătatea Ardealului oferită de Hitler ungarilor, Părintele Arsenie i-ar fi dat profesorului Stăniloae „neconținut imbold” să traducă primele patru volume ale *Filocaliei*. Bărânel teolog l-a descris pe Sfântul Ardealului ca pe un om care „avea ceva atractiv, puternic”, și care impresiona „prin forma hotărâtă a lui de a fi. Era un dar al lui. Parcă era o piatră, o stâncă” (D. Stăniloae într-un interviu acordat după 1990). Profesorul de mistică Nichifor Crainic (1889–1972) al cărui curs îl continuase (pentru un an) la Facultatea de Teologie din București este descris de teologul Stăniloae prin opoziție cu faimosul stareț Arsenie de la Sâmbăta de Sus, ca un om „foarte deschis, comunicativ” (ibid.). Aproximativ dintre cei doi i-a venit în minte probabil chiar din perioada (decembrie 1944 – martie 1945) în care ieromonahul Arsenie Boca îl ascunsese la Sâmbăta de Sus pe profesorul Nichifor Crainic (membru al Academiei Române) în vila mitropolitului Nicolae Bălan din incinta mănăstirii.

Printre amintirile sale deformate de trecerea anilor, fiica profesorului Stăniloae inserează un pasaj (privitor la traducerea *Filocaliei*) dintr-o scrisoare a lui Cioran. Iată fragmentul de scrisoare: „Doamne, ce limbă curat românească! E o incântare. Ce plastic sună această limbă a ceasloavelor și a rugăciunilor. Ca zăgrăveala de pe pereții bisericilor, plină de culoare și de forță de expresie! Părinte Stăniloae, ai ales exact limbajul care trebuia pentru asemenea lucrare” (v. scrisoarea lui E. Cioran în vol.: L. Stăniloae Ionescu, *Lumina faptei din lumina cuvântului. Împreună cu tatăl meu*, București, ed. II-a revăzută, 2010, p.318).

Desigur că Emil Cioran, care petrecuse la Sibiu în iarna anului 1940 ultimele sărbători în familie, nu avea de unde să afle că stilizarea volumelor *Filocaliei* apărute între 1945 și 1948 – datorită „stăruinței Părintelui Arsenie” (D. Stăniloae, „Cuvânt înainte” în *Filocalia*, vol. III, Sibiu, 1948) –, fusese în fapt opera a doi mari poeți.

În cea mai mare parte, stilizarea i se datora elenistei Zorica Lațcu (Maica Teodosia de la Mănăstirea Vladimirești de lângă Tecuci), eminentă elevă a profesorului Ștefan Bezdechi de la universitatea clujană și poetă mistică de mare talent ale cărei poezii apăruseră în paginile prestigioasei reviste *Gândirea*, scoasă de Nichifor Crainic. Spre a se ocupa în tihnă de stilizarea traducerii *Filocaliei*, Zorica Lațcu (1917 – 8 aug. 1990) primise de la starețul Arsenie Boca o chilie care să-i fie birou de lucru la M-rea Brâncoveanu (v. mărturiile Aspaziei Oțel Petrescu despre prima sa întâlnire cu Părintele Arsenie Boca în ianuarie 1948: „Parcă l-aș fi întâlnit pe Iisus”, <https://melidoniumm.wordpress.com/?s=Aspazia+Otel+Petrescu>). Începând cu iarna anului 1944, o importantă contribuție la „limba curat românească, plină de culoare și forță de expresie” avusese vreme de trei luni însuși marele poet religios Nichifor Crainic ascuns de Părintele Arsenie Boca la Mănăstirea Brâncoveanu (vezi N. Crainic, *Memorii*, vol. II, București, Ed.

Muzeul Literaturii Române, 2001, pp. 37-42). Într-una dintre declarațiile date în anchetele din 1955, după arestarea măicuțelor de la Mănăstirea Vladimirești, Nichifor Crainic menționează în treacăt efortul depus de el la stilizarea *Filocaliei* în vremea când a fost găzduit în vila Mitropolitului Ardealului de la Mănăstirea Brâncoveanu.

La rândul ei, Maica Teodosia (poeta Zorica Lațcu) povestea că „în perioada în care Părintele Arsenie Boca împreună cu părintele D. Stăniloae traducea *Filocalia*, dânsa ajuta la traducere, stilizând textul” (vezi Maica Adriana de la Schitul Cornet, în vol. *Mărturii din Țara Făgărașului despre Părintele Arsenie Boca*, Făgăraș, Ed. Agaton, 2004, p.78). Aceasta este adevărata istorie a traducerii *Filocaliei* într-o limbă românească atât de frumoasă încât a trezit admirația unui mare stilist a cărui ultimă tentativă de a-și îmbunătăți stilistica scrierilor românești a implicat o atentă citire a *Bibliei* din 1936 tradusă de Gala Galaction.

În încheiere vom recopia pasajul despre moartea martirică a Părintelui Arsenie Boca, întrucât acest fragment înregistrat în 2007 este cu îndărijire îndepărtat în toate cărțile ce apar ca ciupercile după ploaie spre a menționa „mărturia” Părintelui Pantelimon Munteanu de la Ghighiu (mutat apoi la M-rea Turnu): „În 1989 părintele Arsenie spunea celor apropiați: «*nu mă mai vedeți în curând, că aștia mă termină*». (...) Ultimele momente și le-a petrecut la Sinaia. Trebuie neapărat să scrieți asta. Am fost la el împreună cu părintele Dometie care a fost ținut acolo cam o săptămână și nu i-au dat voie să vorbească cu el. Maica de acolo ne spunea că e la Drăgănescu. Părintele Arsenie avea însă un cățel mic, flocos, negru. Unde era părintele, acolo era și cățelul. Când am văzut cățelul, mi-am dat seama că este acolo. În cele din urmă ni s-a spus că este bolnav și că nu poate vedea pe nimeni. I se poate trimite doar un pomelnic sau o scrisoare... După trei zile ni s-a spus că a murit părintele. L-au adus și era așa cum era: TORTURAT și CHINUIT. /.../ Nu mi-e frică să spun adevărul, chiar dacă unii mai vor să ascundă acest lucru. Puteți fi și un om trimis de cei care l-au torturat și acum vor cu orice preț să ascundă adevărul. Eu spun adevărul pe față, pentru că mulți îl știu, dar nu îl spun” (Părintele Pantelimon de la M-rea Ghighiu, înregistrare din toamna anului 2007). După difuzarea pe internet a acestui pasaj, bătrânul părinte Pantelimon a fost mutat de la M-rea Ghighiu, iar internetul a fost „curățat” de respectivul pasaj pe care, dintr-un bun obicei, l-am transcris într-un caiet și l-am citat într-un articol publicat de rev. „Argeș” în oct. 2010 (v. Isabela Vasiliu-Scraba, *Moartea martirică a Părintelui Arsenie Boca, un adevăr ascuns la Centenarul sărbătorit la Mănăstirea Brâncoveanu*; http://www.centrul-cultural-pitesti.ro/index.php?option=com_content&view=article&id=3274&Itemid=112). Există în zilele noastre o meserie bine plătită pentru „aranjarea”, după comanda plătitorilor, a unor informații care circulă pe internetul de limbă românească.

Marele duhovnic Arsenie Boca îl văzuse pe 27 oct. 1989 pe preotul Simion Todoran (cărui maica Zamfira i-a anunțat telefonic moartea Părintelui pe 28 noiembrie). Atunci, cu o lună înainte de plecarea lui la Domnul, i-a spus că este „ultima dată când ne vedem” (S. Tudoran în vol. *Mărturii din Țara Făgărașului despre părintele Arsenie Boca*, Ed. Agaton, 2004, p.113). Locuind la Sinaia, Părintele Arsenie Boca (pensionat pe 1 iunie 1967) se dusesese probabil marți 21 nov. 1989 la București să-și ridice pensia. Într-o notă pentru Securitate este consemnată intenția sa de a-și muta pensia la Sinaia. După relatarea preotului N. Boboia din Porumbacu de Sus, Părintele Arsenie Boca s-a întors cu o mașină care a fost somată de doi securiști să oprească. Șoferul n-a vrut, dar Părintele Arsenie Boca i-a zis că-i rămân cei doi copii pe drumuri, fiindcă securiștii îl vor împușca dacă nu oprește. Din mașina oprită Părintele Arsenie Boca a fost scos cu brutalitate și apoi bătut cu sălbăticie. E foarte probabil că șoferul l-a transportat apoi la Sinaia lăsându-l în grija maicilor de acolo, înspăimântate de Securitate să nu sufle nici o vorbă de cele întâmplate. Probabil că părintele Pantelimon împreună cu părintele Dometie au presimțit ceva fiindcă aveau mare evlavie la Părintele Arsenie. De aceea s-au dus la Sinaia unde au rămas cam o săptămână, cât a durat agonia și maicile înspăimântate nu i-au lăsat să-l vadă pe cel torturat.

Despre Părintele Arsenie Boca, preotul din Porumbacu de Sus mai spunea că „ar trebui să fie folosit la facultățile de teologie, la seminarii, la mănăstiri, în toată țara. Nu să fie ținut ascuns” (Pr. Nicolae Boboia, în vol. *Mărturii din Țara Făgărașului despre Părintele Arsenie Boca*, Făgăraș, Ed. Agaton, 2004, p.26).

Isabela VASILIU-SCRABA

Sursa: <http://isabelavs.go>

Proză

Proza de la gară



Nu știu ce aş putea spune despre gări.

Poate că ar trebui să încep cu ceea ce am citit undeva, referitor la gări. Unele sunt impresionante, adevărate oraşe în miniatură.

De exemplu, Gara Hauptbahnhof din Berlin, cea mai mare din Europa.

Finalizată în 2006, gara principală din capitala Germaniei are două etaje, 14 peroane și aproximativ 80 de magazine. În fiecare zi mai mult de 1.100 de trenuri și 350.000 de pasageri tranzitează gara. Probabil acolo s-au pus bazele unor căsătorii trainice ori s-au petrecut dureroase despărțiri.

Dar, poate, aceste despărțiri au fost doar începuturi.

Am auzit de experiențe sexuale deosebite în trenuri, dar nimeni încă nu mi-a povestit detaliat ceva.

Oricum, ce mai contează.

Important e că totul a început într-o gară. În gara orașului meu. O gară ne semnificativă dintr-un oraș ne semnificativ. Dintr-o țară ne semnificativă. Etc. etc...

Pe la ora 5 după-amiază, ora în care statistica spune că se fac de trei ori mai multe contacte sexuale după căsătorie, și alea plictisite și când oamenii plictisiți se întorc la casele lor plictisite, o familie plictisită, gravitând în jurul unei femei plictisite, ei bine, în gara mea au apărut două persoane suspecte.

Nu știu de ce le numesc suspecte, dar cred că erau așa pentru că s-au așezat una pe peron și alta în afară, privindu-i aproape nemișcate pe cei care trec. Păreau niște oameni care așteaptă pe cineva, dar, la fel de bine, ofițeri sub acoperire. Și apoi, erau îmbrăcați la fel, cu pulovere gri și pantaloni negri.

Nimeni nu a observat aceste amănunte, doar eu, pentru că am ochiul format. Încă din copilărie. Tatăl meu era un om dificil, ascuns, nu știam niciodată ce reacție ar fi putut să aibă când venea acasă, așa că eram mereu cu ochii deschiși, atent, în alertă. Mi se formase un fel de instinct de autoapărare. Cred că, datorită acestui fapt am devenit mai atent în viață și nivelul meu de inteligență a fost mereu în creștere.

Interesant era că cei doi erau bărbați. Păcat. Regula de bază a suspjecțiilor este să nu fie depistați ușor, adică ar fi fost bine să fie un bărbat și o femeie, sau măcar două femei, pentru că, în general (în spionaj mai ales), femeile nu dau de bănuț.

Ele sunt mereu banale și trec neobservate.

Așa încât cei doi priveau trecătorii destul de fix, adică fără expresie, sau culoare, cum vrei să ziceți.

Pentru o clipă am uitat însă de ei, cei ce treceau prin gara mea meritau, totuși, puțină atenție. Mergeam de multe ori la gară, fiind singurul loc unde orașul meu părea că are viață, era dinamic. În rest: prăfuit și cenușiu. Ori de câte ori doream să cred în dinamismul orașului meu, mergeam, cum am spus, la gară.

Acum să fim puțin atenți, se poate ?

Uite, trece o femeie și un bărbat. Femeia are o plasă de plastic, colorată. E supărată puțin, încruntată. Cum s-ar spune, nu e în apele ei. Ajung la mine frânturi de cuvinte, discuția era începută de mult.

- Cu ce am greșit acum ?

- Păi e normal să greșești, tu tot timpul greșești, ești femeie.

Evident, din bun simț încerc să nu mai fiu atent, respect femeile, ele nu trebuie judecate după fapte, ci după vorbe. Cuvintele lor sunt miere pentru noi bărbați.

Acum trec doi prieteni, tineri între 18 și 25 ani. Nu știu de ce spun prieteni, pentru faptul că merg alături?

- Mă, tu știi că pe unde am lucrat eu, toata lumea a dat faliment ?

- Hai!

Reamintesc, suspjecții privesc parcă în gol, fără culoare. Interesant. Să nu uităm nicio clipă acest fapt.

- Mă, zice prietenul numărul doi, pentru că e normal să zică și el ceva (în proza mea toate personajele sau gândesc sau vorbesc, adică se manifestă, zic ceva), mă, zice el, tu știi că am fost la curve vinerea trecută, uite una dintre ele! - și arată în depărtare trei fete.

- Du-te, și ai plătit tu femeile ? Ai plătit să faci sex ?

- Asta crezi tu, mă. Păi atunci când mergi la curve nu le plătești nici serviciile, nici plăcerea, ci tăcerea. Asta ar lipsi, să știe nevasta, ha, ha, ha! Da, mă, dar pe una a arestat-o, știi ?

- De ce ?

- Cică recruta proxeneți minori să-i ducă la Istanbul !!!

- Da, am auzit că e un proiect de lege: căsătoria pentru o oră, alternativă la legalizarea prostituției !

- Și acum unde mergi ?

- Undeva!

- Deci, tu mergi undeva, ca să ajungi undeva ?

- Da.

- Bine, vin și eu.

Vedeți, acești oameni comunicau. Era un moment important, ori de câte ori se comunică, comunicare.

Fiți atenți, stop, trece o femeie, spune și ea ceva.

Nu se aude prea bine, parcă bolborosește.

Ușor disperată, ușor șoptită. Nu avea o voce de femeie pierdută, ci de femeie găsită.

Dar, bărbatul, da, bărbatul de lângă ea vorbea hotărât.

- Trebuie să faci ce îți spun eu, în timpul liber poți să fii și femeie de casă ! Ți-am spus, trebuie să vopsim casa. Și culoarea va fi „brotăcel plin de viață”. Înțelegi acum ?

Hopa! Prin gară trece un popă! Cu zâmbetul tâmp de bunăta profesională și costum negru. Lângă el, un tânăr și el negru, și o bătrână, și cum îl facem pe Dumnezeu să rădă ?

Țiganul dădu din cap, era prea greu.

- Povestindu-i planurile noastre de viitor !

Între timp se aude un tren, buluc de călători ies pe peron. Sunt greu de urmărit, dar și mai greu de ascultat. Frânturi de conversații, se perindă chipuri.

Acum un tată și o fiică:

- Dar, de ce ?

- Pentru că secretul unei căsătorii perfecte rămâne un secret !

- Și secretul vieții ?

- Ei, fiica mea, secretul ăsta e mare: să fii bun în ceea ce faci, chiar dacă nu știi ce faci...

Un om bătrân se întoarce de undeva:

- Mie nu-mi vrea nimeni răul, știu, toată lumea îmi vrea numai bunurile.

- Bine, tată, dar ...

A apărut ziarul local. Pe prima pagina este un titlu mare: „Ministerul Sănătății va dezveli un monument dedicat pacienților care au murit în spitale.”

Sau alt titlu: „S-a constatat că la penitenciar, gardienii iau pe

ascuns notițe de la vameșii aflați în arest”.

Sau: „Șocant: inspectorii OPC au descoperit vitamina C în legumele de la...”

Acum trece prin gară un tip bine îmbrăcat. Lângă el, o doamnă îndesată, apetisantă:

- Știi, draga mea, după țigara electronică, se zice că va apare și sticla de bere electronică!

Râsete.

Rumoare în gară: trei polițiști alergând după niște tineri, îmbrăcați.

- Ce-i, cei ?

- Naiba știe, am auzit că niște hackeri din oraș au atacat o femeie și au violat-o !

Precizez că violurile au crescut în rândul intelectualilor și al celor de la salubritate.

Am uitat de cei doi indivizi, numiți suspjecți care controlează gara prin mișcări oculare rapide.

- Ai auzit tu, negocierile pentru Ardeal continuă, cică... Ungaria a făcut o ofertă, dar România ține de preț !!!

- Mă, tu îl știi pe Nicolae Guță ?

- Da' cum nu ?

- Mă, a intrat în Cartea Recordurilor!

- Hai?

- Da, e primul manelist din lume care a apărut pe scenă cu ochelari de vedere.

- Ce chestie!... Da' am auzit că Aurelian Temișan a dezvăluit că el este adevăratul vinovat în atentatele de la 11 septembrie. Am zis eu că românii sunt foarte deștepți.

- Da, da...

Două bătrâne trec prin gară :

- Auzi, tu!

- Da, aud...

- Cică patriarhul Daniel a reușit să fiarbă două ouă moi, doar cu puterea minții !

- Mare e puterea lui Dumnezeu!...

- Da, mare! E un om sfânt.

Ceva s-a întâmplat: cei doi suspjecți se privesc în ochi, subit și, dintr-o dată, parcă de comun acord părăsesc gara.

Trebuie să decid. Am decis. Încep să-i urmăresc. Traversează parcul Romei și se îndreaptă spre colțul cu strada Lucaci. Nu vorbesc, nu fac mișcări bruște, doar merg alături. Se opresc în fața unei case. Acum am sesizat, era o plăcuță nu prea mare, pe fațadă, ceva cu: INSTITUTUL PENTRU CERCETĂRI VECTORIALE.

Interesant, nu am văzut plăcuța niciodată, părea că se născuse peste noapte. Cei doi intră. Dar, din toate părțile, ca într-un film ciudat, vin doi câte doi suspjecți (mie mai ușor să-i definesc dacă zic așa) și intră în clădire. Apoi, tăcere. Am stat briciu la ușa de la intrare cam o

Absolut nimic. Neavând nicio idee, mi-am propus să revin și am plecat acasă. Aveam și eu casă.

Azi dimineață am primit un material pe calculator la mesaje spam: STUDIUL SOCIOLOGIC COMPORTAMENTAL. Poate nici nu l-aș fi citit, dar aruncându-mi ochii la subsol am observat autorul: INSTITUTUL PENTRU CERCETĂRI VECTORIALE. Wow!

Am citit pe nerăsuflăte: „Oameni, oameni, copii, femei, îndrăgostiți, priviri ciudate, cuvinte fără sens, manifestări, repetarea unor gesturi, etc.”

Și o concluzie: „În urma analizelor comportamentale ale oamenilor din Satu Mare, roboții noștri, analizând toate datele și prelucrându-le pe 102 parametri, etc., au concluzionat: ÎNCA SUNTEM UMANI. Și bipezi. Datele vor fi comparate cu cele din Comunitatea europeană, dar un lucru era clar: Noi românii...

Buimăcit, mi-am băut cafeaua repede și m-am dus din nou la gară. M-am plimbat peste șine, am privit trenurile, am privit oamenii...

Așa e cu gara. Oamenii vin și pleacă. Socializează, asigură frânturi din MAREA socializare. Gara e un fel de sărbătoare a recoltei. Prin gară trec trenuri. Cel mai bun loc unde îți se poate întâmpla ceva e gara. Aici oamenii vin și pleacă. Aici oamenii ațipesc pe scaune colorate și se sprijină de pereții murdari.

Cred că încet, dinastia gărilor va dispărea. 27 de gări și halte din Prahova au rămas fără energie electrică din cauza datoriilor de peste 76 milioane de lei către Electrica. Gara. MAREA TRECERE. Chiar și curentul electric o ignoră.

Eu cred că, într-o viață anterioară, am fost o gară părăsită.

George TERZIU



Grafică de Alexandru Țipoia

Trei textele estivale



Pelerinajul la casa lui Karl Marx. În ziua de 11 decembrie 1993, tăindu-te o necesitate fiziologică presantă, cu prilejul unei excursii lorene la Trier, intrai, pentru micțiune desigur, în casa memorială, în locuința unde vulgata marxiană pretindea că se născuse Karl, bărbosul, entitatea prestaleniniană.

Declinându-ți identitatea de venetic estiot, ereai acceptat fără taxă și te îndreptai spre umblătoarea locului... după ce însă aruncași nițcai priviri inchișitoriale la mobila reconstituită și pozele cu instantanee de la șturlubăticile domestice ale Părintelui întemeietor al Gnozei din Kremlin. Într-una mergea dînsul de-a bușile, călărit de copii cit Henric al IV-lea în prezența ambasadorului spaniol consternat, acesta, de neglijarea etichetei curiale.

Te îndreptai, dară, cu pas veloce spre comodități, *wohin der Koenig (wenn auch sehr gross ist) zu Fuss geht*, cu gândul că aveai să îți înțelnești pe vreunul din spectrele zugrăvite atât de universitar prin ultimele cărți derrideene. Dar, în loc de spectre și stafii puse pe cutreierat Europa, îți era dat să percepi, tot cu urechea binecunoscută, numai o voce insinuantă, ceva precum un glas ultratombal, ce suna, la tragerea apei closetiale, cam așa: «Cultura e ca pelteaua; cu cât ai mai puțină, cu atât încerci să o întinzi mai mult.»

O luai la goană, de spaimă, și nu te opreai pînă la Porta Nigra, pînă la vestigiile din vremea lui Constantin cel Mare, pe care totuși nu te cățărai... ca să prindă ochiul tău de șloim prezbitic țintirumul unde personagiile ficționale din romănelul *Albastrul cerului* de Georges Bataille, înciotate, vor fi confundat bolta înstelată cu orașul iluminat de subt ei, gândindu-se cu mahnire că Tătuțul Fondator putrezise în groapă londoneză și nu sub locul propriei lor înclăștări amoroase.

In drum spre Haarlem. Pe 26 decembrie 1993, în drum spre Marea Nordului, după o succintă excursiune de-a lungul canalelor amsterdameze, unde îl întâlneai pe Dumnezeu, ci nu damezele amorului tarifat din cartierul roșu, căci era a doua zi de Crăciun, zăreați, din goana avtomobilului, la trecerea prin Haarlem, ce? Restaurantul croat PULA de bună seamă.

Vă rideați de vă hîiați, ca descărcare după ceasurile petrecute la Rijksmuseum, printre cadre de Rembrandt și alte obiecte artistice rare.

De fapt, italieții numesc orașul istrian cu pricina nu altfel decât POLA.

De fapt, toți slavii sudici, iugoslavii de ei, știu, grație poligloției țiganilor prea puțin sedentari, semnificanța moldovalahotransilvană a preacinstului toponim. O știa și Ian, soțul Cristinei Samson, amfitrionul și pilotul vostru, în Maastricht viețuitor.

Curios: nu Ian, ocupat cu volanul, nu Cajvaneul, dedat consumului de peisagii cu mori de vânt + poldere, nu ei surprindeau năstrușnica firmă a crășmarului adraitec. Nu dîșșii, ci Dorina Afusoei și Cristina Samson trăgeau întia holbare la epifenomenul încurcării babelice a limbilor, semnăindu-vi-l odată cu dificultatea de a preda idiomul dadanubian brînzoșilor de olandezi, în al căror grai matern evocă grupul fonetic /lu/ falul, ceea ce știa și Apollinaire, nicidecum terminația singularului românesc articulat al unor substantive masculine + neutre.

Ele, damele, ereau, ci nu voi, cu depistarea impactului iscat de confuzia limbilor, de care ne dă seama cutare capitol al Facerii/Genezei, urmând ca pogorîrea Duhului Sfânt, la Rusalii, să remedieze, prin darul limbilor conferit apostolilor, nasulia veterotestamentară în cestiune.

Voi, bărbații, ocheați doar statuificările: pe a lui Grotius, la Delft, și pe a lui Iohan De Witt la Haga... întru cinstirea consultărilor pe care le va fi avut – cеста din urmă – cu modestul dar genialul șlefuitor de lentile ce îl asigurase, la sfîrșitul întrevederii, că *omnis determinatio est negatio*.

Vă comportați, carevasăzică, previzibil și unii și altele, și ele și voi. La imperfect, maică, la imperfect.

Revirginizarea recentă a Mătușii Elvira. Antamăm, pe o notă de voioșie, un *excursus exiguus* pînă la Mătușa Elvira, abila, multicolora, politropica de ea, că merită.

Fostă secretară pecerie pe Facultatea de Filologie în 1989, condamnătoare patetică a «bandiților de la Timișoara» și a vesticelor «agenturi» destabilizatoare, teoreticiană a caracterului nereligios al Valahilor în general, al literaturii

Farmecul discret al cotidianului



Întâmplarea a făcut ca pînă zilele trecute să nu-mi fi căzut în mână nicio carte a prozatorului Mircea Gheorghe, chiar dacă, cel puțin una din cele patru publicate în ultimii ani a apărut la o editură prestigioasă (*Partida de canastă*, Polirom, 2005). Probabil nu aș fi văzut nici foarte recentul volum de proză scurtă *O adevărată familie*, dacă nu mi-ar fi fost trimis prin poștă, editura Adenium, la care a fost publicat, nefiind una de maximă vizibilitate. Și ar fi fost păcat.

De la primele cuvinte, scriitura lui Mircea Gheorghe te captivează, te face sclavul ei. Povestitor înăscut, nu făcut, Mircea Gheorghe știe să conducă fraza cu mână sigură, fără prețiozități stilistice și sofisticării narative menite să îl pună în încurcătură pe cititor. Autorul are (câte) o poveste de spus și o spune cu toată simplitatea specifică unui om cu adevărat inteligent, necomplexat de postura de scriitor, lăsând întotdeauna cititorului un mic spațiu de reflecție, locul unei revelații menite să ofere o mai bună cunoaștere a caracterelor sau a cutumelor personajelor sale. Fiecare proză în parte contribuie la elaborarea unei fresce sociale de mari întinderi, a unei realități pe cale de a fi uitată (ultimii ani ai regimului comunist) sau a vieții destul de prozaice a românilor care au ales să emigreze imediat după dramaticele evenimente din decembrie 1989.

Scurtele povestiri care alcătuiesc volumul *O adevărată familie* poartă semnele autenticității experienței de viață a autorului. Nu întâmplător, acțiunea lor se derulează în România ultimilor ani ai regimului Ceaușescu, sau în Canada anilor de adaptare ai unui emigrant român. Pentru că, citind minuscula notă biografică de pe pagina de gardă a cărții, aflăm că autorul, născut în anul 1943, a decis, imediat după căderea regimului comunist, la o vîrstă deloc fragedă, să emigreze definitiv în Canada.

Din perioada „românească”, excelentă este povestirea *Inspekția de vară*, un fel de *Revizorul* lui Gogol, à rebours. Un inspector de la județ, care trebuie să controleze o școală din mediul rural are parte de o primire demnă de călătorii care coboară într-o gară pustie din vestul sălbatic. Autoritățile îl ignoră, primarul prea ocupat cu treburile lui nu-și arată chipul, este nevoit să parcurgă pe jos cei 12 kilometri pînă la școală, unde dă peste un învățător-director

medievale în special, bună manipuloare a telefonului și a lacrimilor crocodiliene, ca și a bărfelor + curentelor sfiori, cum își va fi refăcut ea virginitatea etică în anul de grație 1997? Ei bine, invitînd (alături de Gheorghe Popa, rectul momentului, fostul asistent al soțului dumneaei, decăcan dogmatic, acesta, și pe o durată nedeterminată, al Facultății de Fizică) în Aula Magna – pentru întîlniri cu studențimea și discursuri ironice – pe himenoplastul Mircea Dinescu, capace să resfințească un lăcaș unde multe găinăreme univescuritate se perpetraseră cîndva, de ar fi să pomenim numai condamnarea de către gagademicul Viorel Barbu, sub presiunea Gărzii Pretoriene, a manifestațiilor tinerești din februarie 1987.

Dreptu-i că Himenoplastul dădea prilej instanței rectorale popale să se revirgineze și ea nițeluș, făcînd bunăoară *mea culpa* pentru unele grave impolițeturi comise la adresa Reginei Ana, căreia i se interzisese, sub Regimul Moșillesc Prim, să viziteze Sala Pașilor Pierduți, ori la adresa marilor intelectuali exilici cu numele de Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, piloți de Gabriel Liiceanu, cărora nu li se îngăduise întîlnirea cu studioșii din Universitatea Alexandru-Ioan-Cuza.

Tot e ceva, căci – vorba metafizicienilor leibnizieni – de ce să nu fie ceva... mai degrabă decît nemica, *potium quam nihil*?

Estimp, spinoziancă pînă la brîu, Mătușa Elvira, sorohanca de ea, perseverează în ființa-i politropicosă, cînd, în interviuri acordate *Daciei literare*, nu îl amenință pe Dumnezeu însuși cu dezvăluiri cenesasice senzaționale la Judecata de Apoi.

Oui-da! Elle persévère, cette mère sévère envers elle-même, et pour laquelle «agere, vivere, suum esse conservare, haec tria idem significant».

Oui-da!

Luca PIȚU

de o factură foarte specială: un fel de Ceaușescu în miniatură, sau, dacă vreți, un fel de Louis de Funés, scâlambăindu-l pe fostul dictator comunist. Acesta îl primește pe inspector după protocolul pe care șeful statului îl acorda oaspeților de același rang, veniți din lumea întregă. Tonul povestirii te face să rețreiești atmosfera sinistră a acelor ani: „ – Trăiască domnul inspector! Trăiască domnul învățător! țipă un băiețel cu o voce subțirică. – Ura, ura, ura! strigară ceilalți agitând stegulețe tricore din hârtie și niște pancarte micuțe cu chipul învățătorului, pe care pînă atunci le ținuseră, s-ar fi zis, ascunse. Apoi, ca la comandă, începuseră să cânte un marș, pe care inspectorul nu-l mai auzise niciodată. Avea o solemnitate stranie marșul, textul lui proslăvea conducerea înțeleaptă a învățătorului, grija lui permanentă pentru progresul școlii către cele mai înalte culmi ale învățămîntului” (p. 29). Punctul culminant al ceremoniei de întîmpinare a inspectorului este atins în timpul discursului ținut de învățătorul-director. *Mutatis mutandis* el este un discurs șablon al lui Nicolae Ceaușescu, adaptat specificului școlar: „Dragi elevi, vorbi învățătorul după ce făcu iar semn să înceteze aclamațiile. După cum știți, sub conducerea înțeleaptă a cadrelor didactice, școala din satul nostru a obținut în ultimii ani succese importante pe linia creșterii neconținute a nivelului învățămîntului. Trebuie să menționăm cu justificată mîndrie, rezultatele deosebite ale...” (p. 30).

Finalul acestei inspekții cu accente bufe, exemplare însă pentru spiritul „Eporii de aur” este, poate neașteptat, dar nu mai puțin autentic. Austerul inspector, un om normal venit să-și facă treaba pentru care este plătit, fără pasiuni și excese, tehnic, pragmatic, operativ, chinuit de o tot mai acută durere de cap, se scufundă într-o melancolie progresivă, renunță la orice tentativă de a mai controla ceva și acceptă învins paharele cu vin, umplute cu promptitudine și generozitate de săritorul său amfitrion. Până la urmă, întreaga povestire este un fel de alegorie despre felul în care retorica fără conținut, niște forme de manifestare la limita grotescului, înfruntarea cu entuziasm a simțului ridicolului, megalomania indecentăucid spiritul critic și dezarmează orice tentație de a impune niște reguli ale normalității.

Alte proze fixează sarcastic chipurile unor „eroi ai revoluției” care, cu numai câteva zile înainte, făceau eforturi la limita decenței de a intra în grațiile unor activiști pentru a se înscrie în partidul comunist, dar care imediat după căderea dictatorului își revendicau merite de mari luptători anticomuniști tocmai în baza nonapartenenței lor la PCR, care nu mai apucase să fie oficializată.

La fel de incitante sunt și relatările despre viețile aventurierilor care s-au avîntat să-și caute norocul peste mări și țări, fără niciun fel de experiență anterioară sau cunoaștere profundă a unei astfel de situații. Ei ajung în țara străină (în cazul concret, Canada) cu mîntea plină de visuri, inițial trăiesc asemeni unor turiști, apoi încet, încet, banii încep să se termine, apariția visatelor locuri de muncă bine plătite întârzie. Unii se complac să trăiască din ajutorul social, alții își reduc mult din pretenții, se acomodează firesc cu situația de a fi întreținuți de soțiile mai puțin pretențioase în a-și găsi un loc de muncă, dar tensiunile inevitabile care apar în familie determină multe cupluri să se despartă. Un fel de tristețe melancolică, irizată însă de firciele fine de umor, dă nota dinstinctivă a acestor povestiri din diaspora.

Marea calitate a scriitorului Mircea Gheorghe stă în aceea că el nu se pretinde niciodată a fi altceva decît este: un prozator. Nu filosofează pe marginea întîmplărilor reproduse, nu încearcă să pară un moralist, nu se incurcă în parabole și texte cu cheie. Povestește clar, simplu, luminos, pe înțelesul tuturor ceea ce vede și aude, ca într-un film pe care spectatorul îl poate urmări relaxat cu o pungă pe popcorn în brațe. Nici o tendință moralizatoare nu agresează confortul de lectură al cititorului. Concluziile, atâtea câte rămân la sfîrșitul volumului, îi aparțin în exclusivitate cititorului.

Scriitor român stabilit în Canada din anul 1990, Mircea Gheorghe este un autor de proză scurtă cu har, care a văzut multe și știe să povestească. Volumul său *O adevărată familie*, este o excelentă lectură de (incă) vacanță.

Tudorel URIAN

Mircea Gheorghe, *O adevărată familie*, Editura ADENIUM, Iași, 2013, 240 pag.

Proză



Fus orar

După o oră de așteptare n-am mai rezistat și m-am interesat:

– A plecat ori încă nu a sosit? l-am întrebat pe unul care cu ceafa sprijinită de linia trenului, răpus de fierbințeala soarelui, tolănit pe iarba pârjolită își

acoperea fața cu un ziar îngălbenit.

- Cine anume?
- Cum cine?! ăsta de două!
- A! Nu știu, poate...
- Poate, ce?

A pliat ziarul de câteva ori până când a ieșit o corabie, și-a pus-o pe creștet și s-a ridicat în picioare:

– Poate că da, poate că nu, făcu el spre mine ligându-și dinții din față. Își așeză corabia mai pe ochi și clipi des spre soare. Faptul că ne aflăm aici – se aplecă și făcu cu degetul arătător un cerc pe iarba pârjolită – numai noi doi, înseamnă că e prea devreme ori că e prea târziu.

- Demult așteptați?
- Nu prea țin socoteală zilelor și nopților nedormite.

Să-i spun ori să tac?, mă gândeam. Deoarece, nu îmi dau seama când a putut să treacă trenul fără să-l văd? Să fiu al naibii dacă l-am auzit măcar! Dar precis că a trecut chiar prin fața mea. Alt drum pe aici prin Haltă nici nu există, decât numai drumul ăsta de sub nasul meu! Nici măcar nu țin minte la ce mă mai gândeam când a trecut..., dacă a trecut.

Mi se topea capul din cauza zădufului. Vrăbiile abia zburau la un metru de pământ, câte una adormea în zbor și în picaj se zdrobea de șinele trenului încinse. Toropit de soare continuam să șed încovoiat pe valiza mea turtită în speranța că trenul întârzie pe undeva. Nu obișnuiesc să port șosete. Mi-am scos ghetetele ca să îmi aerisesc picioarele. Stors de puteri, din când în când, îmi făceam aer cu Inimă de Câine de Bulgakov. Am închis ochii și mi-am lipit urechea de șina încinsă să aud dacă vine:

- Soarele ăsta!, zic pentru mine.
- Ce anume ați spus? întrebă capul său lunguiet. Îi țâșneau zulufii de sub corabie.
- Zic, nici tu apă, nici tu umbră, și soarele ăsta pe capul nostru!
- Așa e!
- Mai are rostul să așteptăm, crezi că o să vină?

Nu pricep de unde și-a făcut apariția un adolescent în maieu kaki, parcă a picat din cer, care de grăbit ce era, s-a lungit peste traversele dintre șine, alături de valiza mea, cu fața în sus și cu limba scoasă afară:

- A plecat ori întârzie? se interesă adolescentul gâfâind la cer.
- Tu cum crezi? a intonat celălalt umbrindu-ne de sus pe ambii.

Prosopul verde

Carlos o iubea pe Bela, eu pe Carlos, iar Bela pe mine. Era vineri după o ședință extraordinară. Ținusem un discurs cu tematica: Insecta de azi, insecta de mâine. Bela de acum îmi întindea un buchet mare de flori. Se turna șampanie. Carlos, ca de obicei, se întorcea de la WC, pe braț îi spânzura un prosop verde. Bela a văzut cum îmi străluceau ochii de dragul lui Carlos. Pe atunci purtam pantaloni scurți iar pe sub pantaloni nimic. Ea m-a încolăcit cu mâinile sale lungi pe după gât, strâns. Mi-am ținut buzele ca să o pup peste pleoape. De când îl știu, Carlos are o pasiune aparte pentru acest local. Mereu lăsa ușa de la WC crăpată, se consolează cu glas tare și răgușit: Mi se pare că, între timp, am îmbătrânit. Glumesc când spun că mi se pare, chiar m-am ramolit rău de tot de vreme ce nu iese nimic, dar absolut nimic! Și într-adevăr nu îi ieșea nimic. Cu toate acestea, de fiecare dată când intră și iese din WC, înainte și după, se spăla îndelung pe mâini și bătaie din cur în fața oglinzii, se saltă pe vârful degetelor, mă caută în oglindă și dincolo de ea.

Andrei îi spunea lui Ștefan

Vipus împreună cu Puklin s-au pornit să mă caute într-o joi dimineață, la o oră în care cocoșul încă nu cânta, așa, cu noaptea în cap și-au luat în picioare adidașii, s-au pornit flocoși, au coborât scările împodobiți în sacouri cu nasturi lipsă, fără cămăși dedesubt, ambii nu purtau chiloți iar în buzunarul interior al sacoului le era vârat câte un plic de aceeași înălțime, tocmai dădeau colțul străzii Uzina, alergau cu ochii țințiți în sus, spre crengile copacilor, la nori, cu gura căscată, cu gura închisă, cu gând să dea de mine, la vreo cincisprezece pași mai încolo de acum se aplecau pe sub automobilele parcate pe autostradă, pe după roți, pe urmă își băgau iscoditor ochiul și în țeva de eșapament, printre altele se interesau de măturătorii încovoiați cum să ajungă la plajă fără să ocolească satul, în zadar. Își trăgeau sufletul dar, și fără a-și trage sufletul, își puneau întrebări unul altuia în legătură cu scopul meu, erau preocupați de locul în care mă aflam, pe ăla pe care mi l-am ales, ferit de ochii lor, cine știe ce face el acum acolo, șoptea Andrei când mai să ajungă pe cozorocul unui mal de râpă, poate bea apă, zicea el, sau poate se scarpină acum ca mine, continuă Ștefan, iar cu palma sa albă ferea straturi de urzici bătrâne, cu toate acestea, Ștefan avea o datorie bănească față de Andrei, încă de anul trecut îl tot pasează săptămânal sub pretext că banii sunt nimic în comparație cu scopul lor de a mă găsi pe mine, ăla rătăcit, acoperit de perdeaua minciunii.

Fantezii cu Solos

Solos ăsta câteodată mă face să cred în una: că-s prost. E unul dintr-ăia care are tănuț în adâncul său suflul umorului, preferă să tacă, de fapt, mai mereu tace, numai atunci când îl scot din sărite cu întrebările mele se ridică de la masă sau face altceva și insailă câte o perlă de-a lui, din aia, că pe loc ajung singur la concluzia că sunt pe bune prost.

Musca în lapte

Aștern peste un bulgăre de posmag o felie groasă de parizer proaspăt. Dau să mușc o dată, alung musca, dau să mușc încă o dată, de trei ori din același loc – nimic. Cu toate acestea, cu dinții infipți, am nimerit în gură numai o dungă de parizer în formă de lună. Mestec cu limba îndelung și-nghit. Îmi desprind dinții din capcană, pun posmagul pe prispă iar restul de parizer îl arunc în fundul gâtului, colțul se prăbușește în stomac nemestecat. Umplu o cană cu apă din căldarea de sub șoproș. Spăl și șterg ugerul iepei cu poala cămășii. Mulg iapa în altă cană. Torn pe gât aproape jumătate din lapte. Vâr pe gura câinii pumnul de posmag, aștept puțin, fac un vârtej cu posmagul la fundul câinii, pe urmă expun posmagul la soare. Pe marginea prispei uneori las posmagul la soare câte trei, câte patru zile de august.

Șuieratul

Vara asta port maeul cu Jimi Hendrix imprimat pe spate. Dorm îmbrăcat și mănânc îmbrăcat. Merg cu mâinile-n șolduri. Mă spăl când vreau. Mai mulți care noaptea umblă pe străzile întortocheate ale orașelului, pe unii nici măcar nu-i cunosc, când mă văd, încă de foarte departe îmi fac semn de salut cu mâna sau cu ghitară, câte odată nu apuc să-mi închipui la cât de departe de mine sunt ei atunci când mă salută, cu toate acestea îi aud ca aici. Chioțele, șuieratul lor aprig se aude îndeajuns de tare și datorită faptului că vântul suflă puternic numai în direcția mea, nu și-ntr-a lor, se lansează în aer focuri de artificii. Mi se pare că plouă. Furnicile ies prin crăpăturile asfaltului la suprafață, inundate.

Cotești imediat în bucătărie

Între casa mea și iaz taică-meu ridică o porumbărie. A depășit o săptămână de când s-a apucat să o înjghebe. La construcție particip în mod obligatoriu, îi sunt de ajutor. Cel puțin așa afirmă el. Trezirea la șapte, gimnastică și duș rece la și un sfert, iar din duș cotești imediat în bucătărie, halești cum poți micul dejun, te ridici de la masă, mergi împiedicat până la budă, acolo te izolezi pentru mai mult timp. Ieși la aer, privești peste case, pe malul iazului tot nu încetează să crească o porumbărie care se vede ca în palmă proeminentă deasupra acoperișurilor. Ei, taică-meu poate.

Sâmbătă, la furat

Ieri, sâmbătă dimineața, 18 aprilie, după ce mi-am băut cafeaua, șeful meu m-a delegat în Sediul Central. Trebuia

să aduc de acolo proiectorul. Urma să difuzăm la ora 15 un film pe ecran mare. La cafea a luat parte și Călin. L-am rugat să mă însoțească până la SC. Aveam de parcurs alea clasice. Mergeam printre bănci și bărfame despre cum a fost ieri. Ajunși la SC, fata de la poartă cu păr scurt și des ne-a luat la întrebări. O priveam cu coada ochilor, căci înspre noi pe ușa laterală de acum abia își căra legănat cele peste o sută de kile directoarea Instituției. Am rugat-o să ne ierte pentru impertinență.

Mă întorc pe altă parte

Alaltăieri m-am culcat cu mâinile sub cap și de atunci fluier. De aproape trei zile tot sforăi și n-am treabă. Cu toate că, mint. Ceva deranjează. Încă nu știu ce, dar presupun că e vorba de nas. Mucii care s-au adunat timp de o vară în căile mele respiratorii, acum dau în clocot. Câteva femei răcite aleargă prin Metrou după un tânăr în roșu, probabil că puștanul este fiul uneia dintre ele sau poate că e un hoț de buzunare. E o după-amiază aprigă, soarele nu glumește. De ceva vreme păsările nu mai răcnesc printre ramuri cum obișnuiau ci se concentrează aproape toate mai pe sub streșinile caselor acoperite cu țiglă, mai pe sub tufări, mai pe sub rochiile florăreselor care, însetate și sleite de puteri, se sprijină cum pot de colțurile clădirilor. Paharul de apă, cuțitul, farfuria umplută ochi cu macaroane amestecate cu brânză, jumătate de pâine, portofelul, furculița și fărâmiturile de biscuiți zac turtite și sparte de roata bicicletei în fața oglinzii din dormitor. Este ziua în care trebuie să îmi ridic salariul. Să fie niște bani acolo pentru cheltuieli rapide și mărunte. La fiecare bere băută se dă câte o turtă de mălai coaptă. Vacanța ar fi putut dura încă o săptămână dacă Solos nu mi-ar fi golit cartela de credit cu o seară înainte. Pieptenele metalic cu dinții rari dar fără mâner îl agăț în cuiul de la bucătărie, acela care nu știu de ce este bătut în perete chiar deasupra plitei de aragaz, în același cui anin și mănunchiul de chei, sunt paznic la grădinița de copii și am obosit de atâtea uși încuiate. Văd cum o umbră de câine traversează în diagonală tavanul. Îmi amintesc că dorm pe acoperiș sub cerul liber. Ca să nu sforăi mă întorc pe o parte. După o foarte scurtă pauză de liniște încep să grohăi. Fără să mă ridic din pat mă întind orbecând după paharul cu apă, dau de cioburi și de macaroanele fleșcăite peste covorul persan. O oră mai târziu am adormit din nou, mi s-au pus pe ochi ochelari de soare. Din cauza febrei de august antenele scârțâiau amețite pe acoperiș iar jos în curte copiii țipau ca pescărușii după ploaie.

Cu Lupinca în fân

Au trecut trei sute patruzeci și cinci de ani de când Vipus nu a udat florile. Din acest motiv dar și din multe altele, Lupinca a hotărât ca de acum încolo Vipus să nu îi mai calce pragul casei. Magazinul unde se vând portocale este situat după colț, nu departe de casa Lupincăi. Acolo Vipus își va petrece cea mai mare parte din restul vieții. De acum înainte, ca să își câștige pâinea și adăpostul, Vipus va trebui să măture curtea interioară a magazinului, va trebui să curețe zăpada de pe acoperiș, eventual va parca camioane și va primi nașteri de la cățelele de pe teritoriul complexului. După o muncă de peste trei decenii, administrația complexului comercial i-a oferit lui Vipus în schimbul acestor servicii o chichineată la subsolul magazinului; era plasată la capătul unui coridor lung și năruit iar deasupra ușii scăpăra un bec de neon ars la un capăt; o încăpere scundă și întunecoasă fără fereastră, loc în care înainte se depozitau borcanele goale, teul, căldările și tot felul de carpe. Tot în urma hotărârii consiliului administrativ, Vipus primea o dată pe zi seara pe sub ușa câte ceva de mâncare. Însă el refuza să mănânce; împingea înversunat farfuria înapoi pe sub ușa; muncea cu dăruire dar nu poftea să ia în gură nimic în afară de apă. Vipus slăbise și îi căzură umerii atât de tare că nu se putea vedea bine ce face de după barba sa. Chiar dacă nu prea avea somn, locul lui era unul din rafturile pentru borcane; nu dispunea de spațiu pentru pat; din cauza acestor rafturi suprapuse abia dacă putea el să se strecoare pe ușă înăuntru; între rafturi și peretele opus încăpeau doar mătura și bocancii; deschideai ușa și dădeai cu nasul în tălpile zbârcite ale lui Vipus. Vipus postea și se ruga. Într-o duminică, directorul magazinului aflase cu ce se ocupă Vipus noaptea, a venit și i-a tăiat el cu mâna lui cablul electric care duce în camera lui Vipus. În ciuda nopții, Lupinca repeta ceva la pian dincolo de perete. Cu două zile înainte să treacă în neființă, Vipus făcu o gaură în peretele despărțitor, vâri pe acolo o floriceică care căzu pe capacul pianului.

Oleg CARP

Poezie



Plecând din valea Ungerengeri

Valea Ungerengeri.
Înainte anotimpului ploios,
zis masika,

iarba ajunge cu puțin mai mare decât gleznele cailor.
După câteva săptămâni, din joaca ploilor cu pământul
răsare iarba și pare că atinge cerul.
Peste încă un timp,
plin de învăpăiatele portocale ale soarelui și lunii,
iarba se usucă.
Apoi, un fel de preot al locului, spun ei, îi dă foc.
Fumul zboară parcă pe firul unei ape a cerului.
Întâi apa, apoi iarba, preotul acela și focul.
Pe tăcutul fir al văii Ungerengeri curge un fum gri-
albăstrui.
Mă iau după el.
Un strat de cenușă subțire îmi ascunde sandala.
Călătoresc cu privirea pe firul văii Ungerengeri.
Pe cap port un turban turcoaz.
E început de secol.

La Hassan

Are o casă, împrejmuită de nisip,
ceva iarbă aspră din loc în loc
și un singur măslin.
Pe măslin l-a găsit aici acum treizeci de ani,
atunci când a venit.
Au rămas împreună pe colină pentru totdeauna.
Are mulți prieteni.
El pregătește mâncare gustoasă, simplă, aromată
după rețete vechi; africane, berbere și arabe.
Prieteni vin pentru bucatele lui,
dar și pentru sufletul lui singuratic.
E cald sufletul lui Hassan, bun ca pâinea subțire a
deșertului.
El nu părăsește niciodată colina.
Trec caravane care-i aduc legume și apă.
Un tânăr djerbian* îi aduce fructele și carnea.
Măslinile le are în fiecare an de la prietenul lui,
frate de gânduri și de visuri deșertice: măslinul.
Pentru cafea a tocmit o negresă.
Apare de sub colină, ca prin farmec, cu desagii puși pe
Ahir,
un măgar ciudat, semănând unui om pus mereu pe
glume.
Negresa vine întotdeauna seara,
când vârful luminos al lunii seceră deșertul.
Desagii se clatină. Ea merge drept.
Și este subțire.

*djerbian – locuitor al peninsulei Djerba (Tunisia)

În Zaafran

Vorbesc de Zaafran.
În locul acesta crește șofranul.
De aici începe Sahara.
Salhim este un om al Saharei.
El are un cal, o caleașcă și o nevastă
cu buze groase, străpunse în colțuri de patru cercei.
Caleașca lui e din fier vopsit în albastru.
Are roțile arătoase ale unei mașini.
Urc pe o scăriță și-mi sprijin picioarele
pe o stinghie lată cât palma.
Sunt în caleașcă.
Scândura ei e acoperită cu pături curate.
Culori roșii, verzi, albastre,
culori țesute din păr de dromader.
Eu am un turban ca șofranul.
Capul lui Salhim e înfășurat într-un turban gri.
Din când în când îl udă cu apă.
Mă uit la el. Are dinții rari și înnegriți.
Are cute adânci pe față.
Vorbesc cu el. Vorbește franceza.
O știe din clasele primare.
O înțelegere tăcută stă între mine și el
când nu vorbim.
Suntem ca doi prieteni
care nu-și mai revarsă bucuria în afară,
o tot circulă în inimile lor, ca într-o singură inimă.
Așa aflu viața deșertului, a dunelor,
mereu aceleași dune și mereu schimbătoare,
viața soarelui din Zaafran,
viața căldurii, a dromaderilor, viața cailor sălbatici.
Când vorbesc de Zaafran,
vorbesc de viața lui Salhim.

Cristina ONOFRE

Când vechiul târg devine capitală



Multiple orașe românești încep să aspire la dezmoșirea din provincialism și din ratăre prin revigorarea culturii și prin nașterea germenilor de industrie a culturii. Astfel, se fac pași nu lipsiți de importanță pentru solidaritatea actorilor importanți în vederea resuscitării unui capital de speranță. Printre șansele abordate azi, aspirația la titlul de Capitală culturală europeană a făcut din multe târguri prăfuite niște oaze promițătoare.

Opt zile și câteva lumi noi de văzut, prin magia trupelor de teatru aduse de FIST la Suceava, din toată lumea, nenumărate universuri scenice inventate prin texte semnate de Alexandr Galin, Nico Vaccari, Jean-Paul Sartre, Sofocle, Tadeusz Slobodzianek, Laurent van Wetter, George Ștefan, German Sadulaev, Radu Țuculescu, Sarah Kane, John Fowles: first FIST. Școlile actorului și ale regizorului sau ale scenografiei, construcția de rol și deconstruirea inteligentă a textului, șlefuirea gamelor infinite ale trăirii umane accelerând pe evoluții surprinzătoare ce țin de psihismul auctorial, toate aceste produse tipice ale artelor scenice au făcut obiectul demonstrațiilor de clasă și de studiu ale formațiilor de actori incluși în program. O foarte originală premieră mondială pentru lumea teatrului s-a consumat recent în Bucovina: Festivalul Internațional al Școlilor de Teatru a reunit, la Suceava, Fălticeni și Câmpulung Moldovenesc, între 5 și 12 iulie, trupe aparținând celor mai diverse școli de interpretare, începând cu cele naționale (București, Iași, Tirgu Mureș, Sibiu, Cluj), și până la cele din Londra, Budapesta, Chișinău sau Lodz. Această primă ediție a avut ca organizatori Consiliul Județean Suceava prin Muzeul Bucovinei, Asociația pentru Festivalul Internațional al Școlilor de Teatru, Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale” din București, Institutul Cultural Român, iar ca parteneri Ministerul Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni, Iulius Mall și Teatrul „George Ciprian” din Buzău. Lor li s-au adăugat alte importante forțe de parteneriat media locale și regionale. Neprețuit a fost și ajutorul Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava. S-au implicat direct Ministrul pentru Relația cu Românii de Pretutindeni, domnul, cunoscut actor și el, Bogdan Stanoevici, Președintele Consiliului Județean Suceava, Cătălin Nechifor și Prefectul de Suceava, Florin Sinescu, precum și domnul Stelian Nistor, Președintele Adociației pentru Festivalul Internațional al Școlilor de Teatru. Proiectul se lansează cu un concept inedit, o premieră mondială, de creație și de cercetare teatrală (inaugurat într-un oraș fără teatru, dar cu tradiții culturale vechi și temeinice, în jurul unui metabolism de comunicare interculturală), în cadrul căruia sunt reunite mai multe dezvoltări de școală, stiluri, curente și paradigme clasice sau inovative și experimentale, purtând marca maștrilor din toată lumea scenelor de elită, având ca obiectiv atragerea spre arta dramatică a publicului tânăr, în special elevi și studenți, dascăli și maestri, din Bucovina, România și din diverse alte țări, dar și oferirea unei alternative pentru turiștii ce vizitează Nordul în sezonul estival. Festivalul cuprinde trei secțiuni: Spectacole, Ateliere, Întâlniri cu publicul. La secțiunea Spectacole, au fost prezentate producții ale școlilor de teatru din România (Universitatea Națională de Actorie, Teatru și Cinema „I.L. Caragiale” București, Facultatea de Teatru și Televiziune – Universitatea Babeș-Bolyai Cluj Napoca, Universitatea de Arte „George Enescu”, Secția de Artă Teatrală a Facultății de Litere, Istorie și Jurnalism de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu), Republica Moldova (Academa de Muzică, Teatru și Arte Plastice Chișinău), Marea Britanie (Drama Centre London), Polonia (Școala Poloneză de Film, Televiziune și Teatru din Lodz), Ungaria (Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică din Budapesta). Publicul s-a întâlnit cu actori interesanți, de actualitate, precum tânărul și deja mult titratul – de către juri internaționale -, Dragoș Bucur, sau cu inegalabilul maestru Ion Besoiu, cu alți invitați speciali pentru Dialoguri, dar s-a bucurat

în fiecare zi de contactul direct cu actorii Adrian Titieni, care este și Rectorul UNATC „I.L. Caragiale” București, George Ivașcu, Directorul Teatrului Metropolis din București, Paul Chiribuță, Decanul UNATC „I.L. Caragiale” București dar și Directorul FIST Suceava, precum și Stelian Nistor, Președintele Asociației patronale – un artist notabil el însuși, al scenei bucureștene și românești, precum și al studiourilor de filmare românești, cândva plecat din Bucovina, precum și fiica sa, extrem de talentată, Catinca Maria Nistor (un artist în formare, cu mare viitor). De reținut au fost și atelierele de lucru pe psihologia actorului, dar și Workshopul de lupte scenice și cascadorie condus de binecunoscutul trainer și profesor Ioan Albu din București. Pe 10 iulie, FIST a mers la Fălticeni, cu spectacolul „Stele în lumina dimineții” prezentat de bucureșteni, precum și la Câmpulung Moldovenesc, cu spectacolul „No exit” al trupei din Chișinău. La final, Juriul – format din profesioniști ai teatrului, educației și jurnalismului – a decis acordarea următoarelor premii: Premiul Juriului pentru Spectacol a fost acordat pentru montarea „Crimă”, de Nico Vaccari, pus în scenă de studenți de la Universitatea de Arte Central Saint Martins din Londra, în coproducție cu Bézná Theatre din Londra. Premiul Juriului pentru interpretare colectivă a fost obținut de piesa „Clasa noastră”, de Tadeusz Slobodzianek, în interpretarea absolvenților clasei de actorie a prof. Adrian Titieni, de la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”, Facultatea de Teatru, București. Juriul festivalului a mai acordat două premii pentru interpretare feminină și două pentru interpretare masculină. Acestea au fost obținute de Mihaela Velicu, pentru rolul Anna din piesa „Stele în lumina dimineții”, de Alexandr Galin, interpretată de masteranzii anului doi la Arta Actorului din cadrul UNATC București, și de Zuzanna Zazulin, pentru rolurile multiple din „Mândrie și munți”, după opera lui German Sadulaev, spectacol jucat de studenții Școlii Poloneze de Film, Televiziune și Teatru din Lodz. Pentru interpretare masculină au fost premiați Theodor St. Claire, interpretul rolului Cămătăreasa din spectacolul „Crimă”, și Barnabas Horkay, pentru Robin, din spectacolul „Purificare”, prezentat de Compania de Teatru Trojka, în coproducție cu Trafó Production – Füge Production și Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică Budapesta, Ungaria. Tot în ultima zi, au fost oferite premii pentru Participarea la fondarea Festivalului Internațional al Școlilor de Teatru Suceava (FIST) următoarelor școli de teatru: Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I. L. Caragiale”, București; University of Arts London Central Saint Martins, Drama Centre London; Facultatea de Teatru și Televiziune din cadrul Universității Babeș-Bolyai, Cluj; Universitatea de Artă Teatrală și Cinematografică, Budapesta, Ungaria; Universitatea de Arte „George Enescu” Iași, Facultatea de Teatru; Școala Poloneză de Film, Televiziune și Teatru din Lodz, Polonia; Universitatea de Arte din Tirgu Mureș; Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, Chișinău, Republica Moldova, Facultatea de Teatru, Film și Dans; Universitatea „Lucian Blaga”, Facultatea de Litere și Arte, Sibiu. Gala Școlilor de Teatru, inaugurată la nivelul excelenței în Bucovina prin FIST, iulie 2014, țintește un proiect ce suscită deopotrivă orgoliul autorităților și al mediilor culturale, media și mecena implicate pentru candidatura Sucevei la titlul de Capitală Culturală Europeană, peste zece ani...E un drum lung, deloc ușor, croit într-un teren cultural aproape deșertic, în care decisive vor fi nu numai preceptele teatrale stanislavskiene izvorâte din „munca actorului cu sine însuși”, ci și canoanele politicilor culturale românești înglobate în „muncile autorităților și organizatorilor cu inerțiile tradiționale”...Dar, First FIST – Best DRAMA. Metabolismul actualului FIST a demonstrat virtuțile incontestabile ale școlilor teatrale, ale actorilor, dar și ale organizatorilor, pe cale salvării culturii prin proiecte ce aparțin de industriile culturale.

Angela FURTUNĂ

Maimuța lui Voltaire și critica literară



Strălucita emancipare a occidentalilor de sub tutela bisericii catolice la sfârșitul Evului Mediu, prin descoperirea și punerea în lumină a unor uluitoare valori ale antichității clasice, epocă pe care marele prieten al românilor, lam numit pe Jules Michelet, a botezat-o inspirat Renaștere, a repus

în circulație, printre atâtea idei, cunoștințe și noțiuni care însuflețesc și innobilează spiritul uman, dând o greutate aparte chiar și modernității, și pe aceea de critică. E drept, nici derivatul ei regresiv, mai târziu – critic –, nici noțiunea folosită de Aristoteles în *Poetica* ori de Hippocrate și Galenus în operele lor nu desemnau în acele vremuri pe vreun profesionist iscusit ori o meserie specifică, omologată și recunoscută ca atare. Cele două arte poetice ale antichității, respectiv *Poetica* lui Aristotel și *Ars Poetica* lui Horațiu nu erau, în fond, decât niște adagii recomandate a fi ținute pentru obținerea garantatei izbânzi în materie de către creatorii de versuri.

Plecând de la rădăcina *krei* = sită; a distinge, a discrimina, etimonul *krinein* conservă, în primul rând, sensul de „a distinge”, „a despărți”, a separa, „a judeca”. În ocurență, la rândul-i, *krites* sau *kritikos* (în latină, la Cicero sau Horațiu, *criticus*) menține și el înțelesul de judecător, responsabil cu segregarea binelui de rău și a adevărului de minciună; în ordine metaforică, drept cumpănit, selector și trier al seminței sănătoase de zoană... De remarcat că în antichitate, *kritikos*, referindu-se numai la editarea și redactarea de texte, se opunea totdeauna noțiunii de *grammatikos*, disciplină severă, de la început responsabilă cu puritatea și corectitudinea uzajului limbii. Pentru că tot a venit vorba de ea, în paranteză fie spus, dacă un Sigismund de Luxemburg nu pregeta să-i atragă atenția unui subaltern sau servitor, ce o fi fost, că el, împărat roman, era mai presus de gramatică (*Ego sum rex Romanus et supra grammaticam*), în epocile de deplin prestigiu și autoritate ale clasicismului filologic, nimeni n-ar fi îndrăznit să conteste judecățile unui *criticus*, fie el chiar și un insignifiant dar harnic editor de texte vechi, grecești și latinești (socotit, mai târziu, de un Montaigne, *l'honnête homme*). Până la florentinul Angelo Poliziano (1454-1494), se pare că nimeni nu a vorbit deslușit despre critic, cum a făcut-o el în *Miscellaneorum centuria*, ca despre un judecător al literaturii. Poet (cel mai mare poet italian al secolului al XV-lea), elenist de clasă și traducător din grecește în latină al *Iliadei*, Angelo Poliziano este considerat primul filolog și reputat colaționar de texte de la care se poate vorbi cu îndreptățire despre umanismul criticii literare în sens modern. Până însă a se profesionaliza și a deveni un riguros exercițiu de judecare, omologare și ierarhizare a literaturii, critica va parcurge aproape două secole în care, vorba lui Northrop Frye, această adevărată a zecea muză va ține în cea mai mare măsură de educația umanistă, cultură sau studiu al disciplinelor umaniste. Potrivit, de altminteri, *Artei poetice* a lui Boileau (1636-1711), în conformitate cu principiile clasicismului deduse de el în mare parte din canonul antic, poezia sau, în fine, opera literară vor izbândi și se vor impune în cetate, cucerind gustul publicului, dacă se vor conforma bunului simț, rațiunii și pedagogiei modelelor prestigioase ale tradiției. Pentru marele polemist și apărător al scrisului și scriitorilor ce țin cumpănă dreaptă bunului simț și eleganței, *Art poétique* nu e decât o recapulație a trăsăturilor spiritului clasic, un repertoriu de norme menit a feri orice încercare literară de tentațiile excesului și alunecare în afara ordinii și grației. Nicidecum, așadar, un sistem științific de principii care să poată fi considerat, fie și cu bunăvoință, un corpus al teoriei criticii. Socotit mai curând un spirit satiric decât un critic în înțelesul modern, în ciuda faimei de teoretician de care s-a bucurat în secolul următor, este evident că Nicolas Boileau nu este nici pe departe inventatorul criticii, disciplină întemeiată de La Harpe, așa cum ne confirmă într-un studiu aproape uitat datând din 1937 și Șerban Cioculescu, urmându-l în bună măsură pe Saint-Beuve.

Combătându-l pe Ferdinand Brunetière care în *Evoluția genurilor în istoria literaturii* (1890) vorbea de patru secole de critică franceză, Cioculescu aprecia că nimic, pînă la urmă, nu-l putea îndreptăți atunci pe pozitivistul istoric literar francez să dateze atât de devreme existența genului și a profesiunii de critic, câtă vreme, în clasicismul incipient, literatura abia dacă își găsea un ecou difuz în conștiința oamenilor cultivați, iar, pe de altă parte, umanismul, se știe, respingea categoric orice specializare în sensul pe care noi i-l acordăm astăzi. În viziunea lui Șerban Cioculescu, ambiția criticii, de precedere și de îndrumare, a creației, este o utopie de catedră a criticii [franceze] și nu rezistă examinării istorice.

Un critic de meserie a apărut în Franța, în opinia acestui autor modern de fascinante breviar, abia spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor și acesta este La Harpe, discipolul lui Voltaire, conferențiarul literar care corespunde înțelesului modern al criticii. În cursul său, adunat sub titlul *Le Lycée*, el a cercetat dezvoltarea tuturor artelor frumoase din antichitate pînă în zilele sale, cu o expunere mai întinsă a secolului al XVII-lea și al XVIII-lea. Până la el, trebuie să consultăm bibliografia generală (opuscule teoretice, memoriile corespondențe), ca să recompuem din fragmente risipite judecățile literare despre operele trecutului. În lipsa de pînă atunci a *criticii constituite ca gen* (s.n.), mărturiile individuale dispersate ne îngăduie o privire critică și istorică asupra felului în care s-au răsfrânt operele în conștiința contemporanilor. Astfel apare în plină lumină arbitrarul afirmației lui Brunetière, care a făcut știința naturală a genului, fără nicio rigoare de ordin științific. Departe de a fi fost un gen străvechi, tutelar al producției literare, *critica se naște cu La Harpe* (s.n.) într-un moment istoric de sfârșit de epocă...”

Jean-François de La Harpe (LAHARPE) s-a născut în 1739 la Paris într-o familie săracă. Tatăl, de origine elvețiană, slujise ca ofițer inferior sub autoritățile franceze, dar, stingându-se de timpuriu din viață, îl lăsase pe Jean-François, încă pușter, fără niciun sprijin. Așa se face că va urma școala într-un colegiu de binefacere, ceea ce nu-l împiedică, pe când nu împlinise încă 19 ani, să-și critice sever în câteva satire protectorii, ispravă care-l va conduce direct în faimoasele carceri din De-L'Évêque. La 24 de ani se afirmă fulgerător în urma succesei tragediei *Le comte de Warwick*, care se bucură de o primire extrem de favorabilă. Grație debutului atât de promițător în viața literară, este remarcat de Voltaire, cu care începe să întrețină o corespondență asiduă. Marele filosof îi va deveni în timp (cu nelipsite, totuși, despărțiri tranzitorii) unul dintre mentorii și prietenii cei mai apropiați și mai ascultați. Până la moartea lui Voltaire (1778), La Harpe va fi un adept fără rezerve al filozofiei politice a acestuia, care milita pentru armonia dintre monarhii deținători ai puterii politice și filosofii deținători ai înțelepciunii. De aici, grație săltărețului spirit galic, se pricopsește probabil La Harpe cu porecla de *le Singe de Voltaire* (Maimuța lui Voltaire). *Maimuța ca metaforă* face, de altminteri, obiectul unuia dintre cele XXV de *excursuri* (e vorba mai precis de cel de al XIX-lea) ale lui Ernst Robert Curtius din *Literatura Europeană și Evul Mediu Latin*, operă monumentală tradusă și în românește de Adolf Armbruster. În ciuda supranumelui, după moartea marelui filosof iluminist, La Harpe n-a fost împiedicat de nimic să formuleze o serie de rezerve, de altfel rezonabile, cu privire la unele acte ale maestrului său, fiind acuzat, ulterior, automat, de către adepții acestuia, de trădare...

Căsătorit în 1764 cu fiica unui negustor de cafea ce va străluci în Teatrul lui Voltaire de la Ferney, însă fără a-l face de fel fericit pe critic, după sinuciderea acesteia în 1794 (anul în care marele său dușman, l-am numit pe Robespierre, va reuși să îl arunce pentru un timp în închisoare), reîntors la Paris, în căutarea marii fericiri, La Harpe încearcă marea cu degetul a încă unui mariaj, dar, numai după trei săptămâni, noua soție (mai tânără ca el cu 35 de ani) îl abandonează, divorțând. Reîntors la Paris, în 1768, de la Freney (lângă Geneva), unde fusese timp de mai mulți ani oaspetele lui Voltaire, La Harpe începe să-și scrie celebrele foiletoane publicate ani în șir în revista *Mercure de France*. Critic sagace, înzestrat cu un verb ascuțit precum o lamă de brici, La Harpe nu are milă și nu iartă pe nimeni, că se cheamă el Diderot, Rousseau sau altcumva. Niciun autor de literatură din vremea sa n-a scăpat de ascuțimea fără precedent a penei sale care, deși corectă în genere, nu scăpa prilejul de-a turna de-a dreptul vitriol peste rană, cu scopul evident de a face ecarisaj și uneori, cum s-a spus, pentru, și din simpla plăcere de a intimida și manipula... Din această cauză, deși a avut și prieteni, precum Mademoiselle de Lespinasse, Marmontel sau d'Alembert, La Harpe s-a pricopsit cu enorm de mulți dușmani, în frunte, firește, cu mefistofelicul Cardinal, cel care s-a străduit din răsputeri să împiedice intrarea lui în Academie, petrecută totuși sub președinția lui Marmontel, la începutul primăverii anului 1776.

Autor de poezii și de tragedii jucate în timpul vieții cu mai mult sau mai puțin succes, din perspectiva posterității, opera cea mai importantă a lui La Harpe rămâne *Lycée ou cours de littérature ancienne et moderne*, în 12 volume, publicat între 1799 și 1805. El adună prelegerile catedratice ținute mai bine de 20 de ani de La Harpe în fața tinerilor de la Ecole Normale Supérieure de Paris, conferințe care ni-l relevă pe La Harpe în toată splendoarea magistraturii sale de dialectician și de *critic de inventar și de bilanț* (cu formularea foarte exactă a lui Șerban Cioculescu) al actualității literare. Dacă în hățșurile literaturii antice La Harpe a ezitat uneori și s-a descurcat mai greu, încurcând borcanele, în ceea ce-i privește pe contemporani, se spune că a fost un diagnostician infailibil, un

Poezie

Aproape sinucidere

Cu trupul istovit de frumusețe
părăsesc locul nașterii
definitiv
nu știu prea bine ce înseamnă
acest de-fi-ni-tiv
poate o ațipire sau o agonie a verbelor
părăsesc în mare grabă chiar tribul
aproape – se poate spune – fug
încerc zadarnic să șterg de praf prezentul
încerc
nu are niciun rost
să-mi mai ridic revolta în cap
precum poalele disperării
în pupile încă păstrez urmele
prăbușirii în apele rușinii de moluscă

ce naiba are avionul ăsta
plutește în loc
i se spune aeronavă
nu găsesc pe nimeni să mă lege
de catargul blândului amurg
pe carapacea mea centura de siguranță
e asemeni unei caste orgii

cred că odată cu ușa deschisă
am uitat la plecare
cuvintele întoarcerii
abia acum realizez suspendarea
de-fi-ni-tiv
nimeni nu-mi pregătește destinul
nimeni nu înțelege că cicatricele
nu dispar subit
ca un stol de grauri ce
întunecă orizontul iubirii

ce naiba are avionul ăsta
între două aripi metalice
nu sunt decât mărturia unei generații:
voi avea decența să-mi ascund sexul
în triunghiul bermudeilor.

Ea era foarte frumoasă.

Constantin M. Popa

merit căruia îi și datorează, în spirit modern, reputația de critic literar.

Întrevăzând și etichetând mahnit într-una dintre scrisorile sale inedite (comentată în *Convorbirile de luni* și de Saint-Beuve) literatura prezentului său (*martie 1760*) ca un soi de tâlhărie, Voltaire deplângea faptul că, „dacă mai sunt la Paris câțiva oameni de geniu, ei sunt persecutați. Ceilalți, scria oripilat filosoful, sunt corbi care trag de câteva pene de lebedă ale secolului trecut, pe care le-au furat și pe care și le potrivesc cum pot, în cozile lor negre”. Desigur, un geniu indiscutabil și marele persecutat al vremii sale a fost pentru Voltaire mai tânărul La Harpe, criticul în care maestrul de la Freney vedea pur și simplu „pe restauratorul Artelor Frumoase”. Peste exact un secol, vorbind despre adevărata vocație a criticului, marele exponent al romantismului, Saint-Beuve trimitea într-un studiu despre *Doamna Bovary* de Flaubert la același La Harpe, clasicul reprezentant, după părerea lui, al celei mai noi discipline, sagacele cărturar umanist care la vremea sa a știut să slobozească năprasnic toate tunurile pe operele adevărate și vii ce i s-au perindat prin față, defilând „cu toate pânzele sus și cu pavilionul în bătaia vântului”. Un adevărat clasic, ne spune Saint Beuve, cu gândul poate și la opera de critic a lui La Harpe, „este un autor care a îmbogățit spiritul uman, care i-a sporit, în mod real, comoara. Care l-a silit să facă un pas mai mult, care a descoperit un adevăr moral fără echivoc sau a surprins o pasiune eternă în inima noastră, în care totul părea cunoscut și explorat; care și-a exprimat gândirea, observația sau invenția, indiferent sub ce formă, însă largă și mare, fină și de bun simț, sănătoasă și frumoasă în sine; care s-a adresat tuturor într-un stil propriu și care este, în același timp, al întregii lumi...”

Ștefan Ion GHILIMESCU

Educație și management

(Capcana „managerialismului”)



Despre *educație* se discută abundent. Ea rămâne un subiect obsesiv-preocupant, de permanentă actualitate în societatea mediatică, supusă, regretabil, unei deculturalizări freactice (pe suportul industriei divertismentului) și obligată a oferi, pentru a pregăti societatea de mâine, o educație responsabilă, de calitate, în contextul unor prefaceri rapide și a unor imprevizibile provocări ale viitorului. Încât *conceptul inovator de management educațional* trebuie să răspundă prompt, prin experiențele, principiile și obiectivele propuse de către factorii decizionali, solicitărilor realității, asigurând succesul procesului educațional.

Într-un excurs istoric, recapitulativ, am putea trece în revistă puzderia de definiții de care, în timp, a beneficiat conceptul de educație, survolând o imensă bibliografie. Deși, conceptual, vorbim despre o achiziție târzie, s-au acumulat numeroase contribuții. Să reamintim, în treacăt, că anticii au acordat o deosebită importanță educației, reliefând, prin Plutarh, interesul pentru *educația copiilor* și funcția socială a educației (la Socrate), devenită artă (la Xenophon). Aristotel etapizase procesul educațional, iar Pitagora insistea pe armonia corp / spirit, conducând la *liniște interioară*. Regretabil, epoca noastră, fragmentaristă și relativistă, a neglijat, în pofida abundențelor discuții, astfel de preocupări, estompând dimensiunea fizică (corporală) în educație.

Pledăm, iarăși, fie și parantetic, pentru *filosofia Olimpismului*, adică o filosofie a vieții, de vreme ce sportul, ca bun al tuturor, propune un limbaj universal și are un uriaș rol social. Mai mult, Olimpismul, ca forță sociologică mondială, prin valorile sale, ar putea impune *un stil de viață*, stabilind o necesară „punte între generații”. Dacă sportul este o „sculptură vie”, cum spunea Pierre de Coubertin (de numele căruia se leagă renașterea Olimpismului), dezvoltarea armonioasă, îngemănând corpul, voința și spiritul, luptând împotriva celor 3 S ai epocii moderne (sedentarismul, stressul, supraalimentația), pe fundalul *infobezității* (cum numesc specialiștii fluxul comunicațional incontinent), presupune tocmai *asimilarea Olimpismului*; implicit, practicarea sportului, integrat circuitului educațional ca sistem strategic.

Din păcate, contemporaneitatea a estompat caracterul educativ al sportului și interesul pentru ceea ce s-a numit *cultură fizică*. Sportul nu poate fi un produs „de seră”, dezinteresat de fortificarea generațiilor, „consumat” la modul spectacular. Cum în decor postmodern ne mișcăm într-o societate saturată mediatic, *teletropismul* încurajează civilizația confortului. Spectacolul sportiv (ca teleconsum) invită la inactivism, narcoză socială, pasivism, disprețuind corpul printr-o dublă eroare a contemporaneității: a pansexualismului (explodând în voga vulgarofilă) și a sedentarismului (prin cultura media epidermică, interesată de spectacol). Or, în „societatea spectacolului”, cultivând frenetic ideologia divertismentului, competiția e confiscată de show, strategiile de imagine prevalează, revărsând „luminile mediatice” sub bombardament publicitar. Iar spectatorul „de fotoliu” (telespectatorul, de fapt), bransat la societatea mediatică, se iluzionează că face sport, „consumând” transmisiile sportive.

În fond, prin educație, ne pregătim – în adecvare motivațională și tehnică, cum observa sociologul Talcott Parsons – pentru *rolul de adult*. În acest efort, sublinia Adina-Maria Dan, într-o meritorie contribuție, consacrată *Management-ului educațional*, „toți suntem contribuabili”. Educația ca proces stă „în spinarea școlii”, nota, altădată, Caragiale, dar, evident, școala nu trebuie lăsată singură. Dacă parcursul educațional solicită o atenție supraveghere, fenomenul educațional, angajând învățământul propriu-zis, cercetarea, dar și conducerea, reclamă un înalt profesionalism și o maximă responsabilitate, inclusiv la nivel decizional. Pe bună dreptate, d-na Adina-Maria Dan,

inventariind definițiile și teoriile sedimentate, atrage atenția asupra dezvoltării competențelor, atitudinilor și aptitudinilor pe întregul traseu existențial, fără a subscrie, neapărat, unor opinii în vogă, potrivit cărora *criteriul ultim* ar fi „o mai bună învățare”. Ni se pare restrictiv a rezerva subiecților doar rolul de „burete informațional”, ignorând că o educație de calitate, corectă, utilă, definindu-și rolul și scopul, se cuvine armonizată cu o strategie educațională, propunând reforme și legi în adecvație cu flexibila piață a muncii. Școala și furnizorii de educație trebuie să se adapteze, pregătind legi clare, aplicabile și reforme adecvate, ținând cont că fiecare epocă propune sarcini noi și are obiective specifice. Încât, identificarea nevoilor prezentului printr-un *comportament adaptativ* (cerințe, exigențe) se asortează cu o *gândire anticipativă*, pregătind societatea de mâine. Educația are, negreșit, un loc special și „un rol fără egal”.

Pe de altă parte, însă, dacă etimologic înțelegem efortul educațional ca dezvoltare a personalității, creștere, *înființare* etc., evident că el înseamnă mult mai mult decât o instruire pe calapod imitativ. Observăm apoi că eficientizarea educației presupune, în noile contexte socio-economice și tehnologice, *îndrumarea managerială*, vizând dezvoltarea și îmbunătățirea calitativă a rezultatelor în



Alexandru Țipoia: Duet grafic

efortul educațional, omul însuși fiind o resursă racordată unui proces permanent de dezvoltare (pregătire continuă). Disociind între teoria educației / știința educației / arta educației, orice cercetător va inventaria acerbios rolul teoriilor (variate, cuprinzătoare), cu trimiteri la sfera managementului, subliniind că azi, odată cu activarea elevilor, se impune și constatarea că orice conducător „trebuie să fie manager”. Școala rămâne, negreșit, „sursa de bază a furnizării educației” și factor de schimbare, lucrarea d-nei Adina-Maria Dan oferind, pe suport reformist, abundente exemplificări din literatura de specialitate, deși unele voci profetizau chiar „moartea școlii”. Școala, însă, ca parte a sistemului societal, trebuie să fie condusă, intrând în fructuoase parteneriate (familie, mass-media, comunitate locală), nefiind sigura responsabilă de educație și neasigurând o cunoaștere încheiată, definitivă, suficientă pentru tot restul vieții. Inovativă, permeabilă, *nevoia de educație* reclamă, însă, acoperirea unor roluri / calități manageriale, pornind de la premisa vocației pedagogice, activând abilități comunicaționale, de negociere, cunoștințe psihologice și o gândire strategică.

Adina-Maria Dan ne propune un evantai de considerații asupra managementului general, ca „eveniment esențial al istoriei sociale” (cf. Jack Beatty), făcând trecerea spre cel educațional, pentru ca, în final, să insiste asupra noului profil al *managerului școlar-leader*. Bineînțeles, desprins din principiile managementului general, *managementul educațional* implică numeroși actori, activează numeroase paliere și este o combinație de activități, preluând *bunele practici* ale managementului. Unii autori disting chiar între managementul educațional (centrat pe individ) și știința conducerii învățământului, angajând o perspectivă statală (de la nivelul sistemic, la cel ghidând performanța instituțională în orizont local). Or, procesul managerial ar trebui să compatibilizeze obiectivele organizației, evoluând într-un mediu în schimbare, cu cele ale individului. Altminteri, pericolul „managerialismului”, asupra căruia autoarea atrage atenția, e cât se poate de real, punând accent pe proceduri (eficiența) și lăsând în plan secund scopurile și valorile educaționale. Până la urmă *strategia didactică* este un mod integrativ de abordare și acțiune, fiind, deopotrivă, o structură procedurală și un șir de decizii temeinic fundamentate, vizând obiective concrete, realiste, realizabile în cadrul triadei: organizare școlară, curriculară și a personalului didactic, respectându-și, desigur, funcțiile (organizare, coordonare, control, prospectivitate).

Indiscutabilă, necesitatea managementului educațional în societatea noastră este încă, din păcate, în faza pionieratului. Dar există un constant interes pentru eficientizarea procesului educațional la nivelul Uniunii Europene, vizând „regândirea educației”, pliată strategiei *Europa 2020*. Încât cooperarea și schimbul de bune practici în domeniul conducerii în educație la nivel european pot sprijini setul de măsuri inițiate la scară regională și națională, deși – ne previne Adina-Maria Dan – „în educație nu prea putem vorbi despre inovativitate”.

Ar fi un scenariu terifiant să ne imaginăm o societate în afara educației. După cum nu putem ignora, în asimetricele lumi de azi, prezența grupurilor dezavantajate, fără acces la educație, în pofida unor clamate politici incluzive; și, îndeosebi, teletropismul epocii, cu trena inevitabilelor consecințe: spectacularizare, starizare, tabloidizare, reanalfabetizare. În plus, asistăm, într-o lume globalizată, supusă unei omogenizări dirijate, la un veritabil atentat împotriva *educației naționale*, cum sublinia Ioan Aurel Pop, într-o recentă intervenție (v. *Cultura*, nr. 41/7 noiembrie 2013). Eliminarea unor discipline umaniste și identitare, frisonul alinierii, marginalizarea și rescrierea Istoriei prin defăimarea trecutului (inutil, mincinos, căzut în nimicnicie), conduc la anihilare comunitară, scria profesorul clujean. Implicit la diluarea conștiinței apartenenței și atrofierea civismului. Efortul *încetățenirii*, în sensul de „a produce” cetățeni, nu spectatori, este și rămâne, indubitabil, o majoră sarcină educativă, convergând părerilor unui alt clujean (Adrian Marino) care pleda pentru o *dublă cetățenie* (română și europeană), în sensul de a aduce Europa acasă (prin valori, instituții, standarde). Altminteri, pericolul de a cădea în *capcana managerialismului*, accentul mizând pe *tehnici* (proceduri), nu pe *conținut*, este cât se poate de real.

În plus, la noi, valul reformist, acompaniind, din păcate, prăbușirea standardelor, întreține o necurmată gâlceavă. O nouă lege a educației, în pregătire (după cum se zvonește), cere, imperativ, consultarea actorilor importanți din sistem (studenți, sindicate, rectori, asociații patronale), descurajând mediocritatea. Or, recenta OUG (nr. 49/30 iunie) a tulburat apele, promovând – s-a spus – „soluții cu adresă precisă”. Pregătind *țara de mâine* nu ne putem permite rabat de la calitate (un Bacalaureat infinit repetabil, conducere academică și, concomitent, funcții politice, hemoragia / exodul celor buni, doctoratul la FF etc.); altminteri, cu o vorbă a lui Dumitru Radu Popescu, chiar devenim „o țară călătoare”...

Adrian Dinu RACHIERU

MIGDALE DULCI-AMARE

Sclavul, stăpân de sclavi

Pamflet de Florica Bud



Uite un subiect greu! vor afirma oftând din toți răunchii, *Apucătorii De Coarne Dovediți Și... Cu Onor Creierile Nespălate Încă.*

Un subiect vetust! vor adăuga *Trăitorii Clipei De Acum Ce Nu Vor Să Se Supună Nici Trecutului Nici Viitorului.*

Ce subiect romantic! vor exclama, dându-și ochii peste cap, *Iubitorii De Pagini Îngălbenite de*

Vreme Privitori Intenși Prin Oberonul Trecutului.

Cine vor fi fiind sclavii? vă veți întreba unii dintre *Domniile Voastre, Neavând Astăzi Nici Un Nume Lung Și Laborios.*

Cine să fie stăpânii? se vor întreba insurgenții *Căroră Le Mai Zornăie Lanțurile Libertății Sau Poate Ale Nelibertății?*

Există sclavi moderni într-o lume care îngenunche, făcându-și chip cioplit din orice?

Dacă da, ce mă privește pe mine? În fond cine sunt eu să fac un inventar al lucrurilor care ar putea exista dacă... Ce întrebări aș putea adăuga unui asemenea subiect sumbru, dezbătut de-a lungul secolelor, începând cu orânduirea sclavagistă? Care îmi dă, printr-un caz particular, de furcă.

Încerc să îmi păstrez elanul creativ, dornică să continui articolul într-o suflare, de frică să nu mă părăsească inspirația, asemenea unui lup turbat care își caută locul în haita în care a crescut. Dar cine credeți că poate să mă alunge din grădina Edenului, grădina în care am pășit, călcând, din greșeală, rochia Fetei Morgana, personaj care îmi face complice cu ochiul? La ce ar putea să mă facă părtașă această fată, iubita atâtor vânători de zestre? Vă veți întreba voi *Organizatori Blajini De Escapade Montane Și Marine... În Deșertul Gobi.* De aici și până la a cita un adevăr – care în adolescență mă trântea la pământ, născând mii de întrebări în mintea mea curată – nu este decât un pas: „Deșertăciunea deșertăciunilor și totul este deșertăciune”. Imediat, legat de subiect, îmi vine în minte colegul Bazil, harnic ca o *lăcustă-contracronometru*. Bazil, sobru și tenebros, ca orice personaj kafkian care se respectă, mă pune imediat la punct, eu fiind, în aparență, un personaj zgubilit și fără mari probleme existențiale... mai puțin în zilele ploioase, când mă mai întrebam, cu voce tare, într-un mod prețios *ovaro-filozofic*, la ce ne folosește agitația noastră zilnică și vermiculară? Bazil îmi răspundea prin mormăituri, ridicând privirea din listingul pe care îl corecta: *Dacă toată lumea s-*

ar smiorcăi ca tine, omenirea ar fi încă în peșteră, flămândă și în fundul gol! Câtă dreptate avea Bazil când mă privea cu condescendență prin grosimea consistentă a lentilelor de ochelari... vă așteptați să spun „ochelari de cal”, dar nu am să cad în capcana clișeelelor tineretii mele.

Du-te femeie și muriește-te cu vopsăli și poptiroș roșu... că poate așa ți-o vini mintea la cap, mă îndemna Bazil, fără să ridice tonul, deși fără îndoială îl iritam cu trecerile mele bruște, râsu'-plânsu'. Îi urmam sfatul și odată întoarsă din *operațiunea schimbarea la față*, mă afundam în listingul din fața mea, în căutarea greșelilor pe care le-am săvârșit în timpul concepției programului respectiv. Am prins vremea minunată a calculatorului Felix, când corectam programele pe hârtia-listing. Din când în când priveam pe furiș spre Bazil, care ar fi putut să stea zălumină aplecat pe listingul său, fără să îi fie foame, sete sau altceva. Ce vremuri frumoase au fost! Dar să revin în prezentul plicticos, menționând că în acest caz stăpânul de sclavi sunt chiar eu iar sclava, este obraznica de Nera, cățelușa mea care, Dumnezeu știe cum, a tras sforile, ca ziuă să aibă program comun cu mine, separându-se de restul familiei sale canine, în sânul căreia revine abia seara. Și aflată într-o stare avansată de sclavie, dușia Nera îmi face viața grea, în accepțiunea mea. Bănuiesc că într-a ei, nu... ci dimpotrivă, consideră că așa trebuie să se poarte un sclav actual. Din cinci în cinci minute vine la biroul meu, unde se postează temeinic și este în stare să stea așa până îmi prinde privirea. Dacă vede că nu are succes, vine și mă apucă cu botul de mănecă trăgându-mă după ea. Este atât de insistentă încât cedez conform dictonului „cedează cel deștept, adică cel care stă mai prost cu nervii”. Desigur că ar putea să se așeze la picioarele mele, ca să pot să o mângâi din când în când, acest lucru ar face un câine bine *evropenizat*. Dar Nera vrea mai mult decât vor unii cai, de la un animal de companie model *Evropa-2014*. Adică insistă să o urmez în camera alăturată, să mă așez lângă ea, pe pat, ca să pornesc operațiunea de alint. Nu întotdeauna cât dorește ea, dar pe parcursul unei zile... se adună. Este printre *Marile Femei Euroburebistice*, care știu ce vor. Dacă este foarte mulțumită de mine, se întoarce cu burta în sus, omagiu suprem pe care îl aduce calității mele de stăpân. Am observat aceste mici detalii abia când am citit că prietenii noștri câinii se cred... sclavii noștri, iar pisicile egalele noastre. Las la o parte pisicile, ca să îmi pot da frâu liber indignării mele legate de așa-menționata sclavie a câinilor, aceste animale minunate care au doar o cerință... să fie mângâiate pe burtică, spate, căpșor, coadă și pe fiecare picior terminat cu lăbuțele aferente. În schimb

ei se pun la dispoziția noastră, douăzeci și patru din douăzeci și patru de ore. Ce sclavi perfecți! Ar merita mai mult decât niște stăpâni jalnici ca mine, par exemple! Mai las subiectul la dospit, este mult prea complex să îl rezolv într-o singură zi. Ca să mă revanșez că v-am plictisit, vă iau într-o hoinăreală pe dealurile Chelintei. Nu trebuie să faceți nimic decât să vă așezați în cărca noastră, noi deja am trecut Someșul cu luntrea, ajungând în satul în care s-a născut rapsodul popular Emil Gavriș și poetul Vasile Morar, el ceva mai târziu.

Încălțați cu teniși sau bascheți, copiii de pe strada noastră coboram sprinteni din barcă și o luam în șir indian pe cărarea care ne purta la marginea satului Chelintă, acolo unde își duceau veacul românii vechi, cum erau numiți țigani. Puradeii erau în colbul uliței, jucându-se fericiți cu ce aveau la îndemână. Punctul terminus era pădurea din jurul *Colibii*, unde nu o dată făcuserăm foc de tabără, la câte un sfârșit de an școlar. Primul lucru pe care îl făceam, odată ajunși acolo, era să aprindem focul, cu ajutorul doamnei Finuca, șefa expediției, ca apoi să întindem pe pământ, drept față de masă, un *doso* de cânepă pe care să așezăm *bunătățurile* din *străițile* noastre: slăninuță, ouă, brânză de vacă, ceapă și ai verde, *porodici*, *poprici*, *pepeni*, dacă eram în sezonul lor. Câte un copil scotea și vreun borcan cu unsoare, rămas nemâncat din iarnă, în care se odihnea ademenitor câte un vârf de *cărnaț* și câte o *coastă* friptă. Slănina o frigeam pe jar, scurgându-i unsoarea pe feliile de *ptită* coaptă pe vatră. Dacă aflam bureți usturoi și bureți galbeni, îi spălăm în izvorul rece și îi frigeam înfipti pe câte o țepușcă. *Ptithoi* și *pomnițele de pădure* (frăguțele) puteau să mai aștepte, că doar nu plăteau impozit din cauza asta! Odată ajunși acasă, hribele, cum le mai spunem noi *phitioilor*, urmau să fie feliate și apoi înșirate pe ață. Iarna *socăcițele* casei făceau o zupă de post gustoasă și aromată. Dacă fuseserăm norocoși să găsim mai multe *pthitoaie* atunci ajungea și de o zamă scurtă sau *zâmuca de încins*... cu *pthita* noastră cea de toate zilele... Una adevărată, rotundă cât roata carului, coaptă în cuptor pe frunză de *curethi*, pe care o păstram în cămară pe lădoi, în orice anotimp, fără să se mucegiaască. Când văd ce ofertă avem acuma la mâncare și ce mâncam atunci, îmi vine greu să cred că am evoluat. Poate careva dintre *Domniile Voastre Invitați La Fiesta Secolului* îmi va explica ce înseamnă progresul... în domeniul culinar! Sunt gata să sorb fiecare cuvânt care laudă viața alimentară pe care o ducem acum. De teorie suntem sastișiți cu toții! Mai greu este cu proba practică – *Hopul-Clopul Furat* trailului zilnic

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

Zigzaguri

un obiect sau, mai rău, un cobai” și revendică „privilegiile unui client”. Cele 13 servicii spitalicești incluse în sondaj reprezintă următoarele specialități: cancerologie, cardiologie și boli vasculare, chirurgie cardiacă și toracică, chirurgie ortopedică, hepato-gastro-enterologie, boli infecțioase, maternitate, medicină internă, neurologie, pediatrie, pneumologie, reumatologie, urologie. Partea interesantă pentru un cititor dinafara Franței o constituie articolele dedicate fiecăruia din șefii celor 13 servicii, portrete concentrate, din care rezultă că marile performanțe se obțin de către cei inventivi, pasionați, care nu se mărginesc la simple „prestări de servicii”. Autoexigența, abnegația față de bolnavi, contribuie, de asemenea, la afirmare și succes. Alain Carpentier, care prin cercetările sale a făcut posibile cardiomioplastiile (tehnica acestora consistă în întărirea contracțiilor inimii grefindu-i un mușchi prelevat de la bolnavul însuși), mărturisește că, timp de 20 de ani, spitalul Broussai, unde lucrează, „i-a fost singura patrie”; mai mult, a locuit chiar în clădirea în care se găseau bolnavii. „Cînd se acceptă această meserie [medicină] se acceptă și sarcina, aceea a unui sacerdotiu”. În serviciul său de chirurgie cardiacă și toracică – spune Anni Kouchner, reportera – nu e tolerată mediocritatea. O etică riguroasă călăuzește activitatea acestor „artiști în materie”. Un exemplu care la noi nu prea și-ar găsi egal e cel al lui Marc Gentilini (boli infecțioase). Datorită reputației sale internaționale, serviciul său e frecventat des de mai-marii acestei lumi, însă el nu profită de această situație și îi consultă la același tarif ca și pe cei lipsiți de mijloace, pentru că nu suportă in justiția, ideea de tratament diferențiat. „Eu – declară – am refuzat întotdeauna să deschid un sector privat”. Actualmente, toți cei 13 au echipe

de calitate și mijloace tehnice uimitoare, pe care însă – lucru care merită subliniat – în mare parte le-au creat ei înșiși. În fine, să mai notez că, deși au o filozofie socială și inițiative organizatorice, nici unul nu face politică militantă.

Constantin CĂLIN

Aripa mea dreaptă

tipar *Antropologia, o știință neocolonială*, cartea ta neînfricată, și *Bucătăria vie*, toate cu copertele prietenului Ștefan Arteni, în printul impecabil al Doinei Buculeac.

„Să ne rugăm cum trebuie nu știm”, spune Sfântul Apostol Pavel (Rom., 8.26). Nu știu dacă mă rog bine, dacă mă rog cum trebuie, dar vreau să te bucur receptarea cărților tale. Pentru că va veni. Destinul literar ți-l văd eficient, sporit, neacoperit de praful morții... Nu, n-ai murit, te-ai mutat puțin mai sus, pe raftul cu cărți.

Și-ți aud vocea: *un spațiu terminat, un timp terminat egal fără logos. Cuvântul e moartea morții, Magda.*

Ploaia de az' noapte, 22 spre 23 iulie, parcă mi-a spălat sufletul. Petru a venit în somnul meu și mi-a strigat: „Curaj, Magda, scrie fără menajamente.”

N-a fost nici comod, nici fricos. A urât frica și supușenia. A trecut dign prin toate exercițiile de intimidare ale decanilor. Piticul stalinist Andriescu (și nu la înălțime mă refer, ci la ce scria în proletcult) se credea, ca-n bancul antisovietic, „cel mai mare din lume”. Petru l-a disprețuit. Iar

represiunea îi sporea îndirjirea de a face tot ce credea că trebuie făcut.

Încăpățanatul! Taur încăpățanatul! Te-ai pus rău, dar bine, cu toți șefii.

În sinistrii ani '80, când se raționaliza dur lumina („O sursă de energie este economisirea ei”, decretase Ceau întâiul și ultimul, în aplauze furtunoase, prelungite, sacadate..., însoțite de ovații) se interzisese după ora 17 „consumul de lumină” în Universitatea cuzană. Cu ordonanță scrisă.

Mi-a povestit că întârziase puțin la catedră, peste ora stabilită. S-a crăpat ușa și o mână a răsucit comutatorul. Mâna era a prodecanului Ștefan Giosu, aflat în control-serviciu. „Giosu, l-a răs Bătrânu. Au dreptate studenții când îl poreclesc inversând silabele.”

Mi-a mai povestit Bătrânu că, la o conferință a lui Petru Caraman, lansat aprig în celebrele-i diatribe contra comunismului, ca să-i închidă gura – era de neoprit Caraman – cineva a fost trimis la tablou, să stingă de acolo lumina în sală. Și beznă s-a făcut. Lui Petru, lumina i-a închis-o prodecanul Giosu, de la tabloul Ceaușescu. Petru Caraman, reperul lui Petru Ursache. Amândoi și-au asumat riscul (și ce riscant a fost!) de a respecta legea morală și cerul.

„Ei, Magda, ce-ti pasă ție, respiri: citești și scrii.” Ba nu, Petru, numai tu m-ai făcut vie. Supraviețuirea asta, fără aripa mea dreaptă, e viața după viață.

Măi viață, măi, tare moartă mai ești!

Iulie, 2014

Magda URSACHE

Mozaic liric

Aeronwy Thomas
(Țara Galilor)

Privește adâncul
Să vezi cum te salută peștii
Natura și omul reconciliați.

Sylvia Adjabroux
(Franța)

pământul se face albastru
fără să mute vara însorită
într-o dulce cuminenție

Dietmar Tauchner

(Austria)

atingându-se
fărămele unei stele
s-au făcut una

(*noise of our origin*, Red Moon Press,
Virginia VA, 2013)

Marius Chelaru
(România)

udon în Osaka –
din cupă îmi zâmbeste
un samurai de orez

Jim Kacian
(SUA)

de ziua mea
o nouă călătorie
în jurul soarelui

Saša Vazić
(Serbia)

întuneric înăuntru...
zăpadă acoperind
întunericul

Toni Pavleski
(Macedonia)

înainte de amurg
norul mi-a desenat
un chip dorit

Chen-ou Liu
(Canada)

Domnul se întoarce
învăluit într-o mantie de foc și glorie
visul Lui în visul meu

Caroline Gill
(Țara Galilor)

Ziua Îndrăgostiților –
fluturii îmbrățișează landa,
zăpada sărută pajiștea

© Caroline Gill
First published in Carillon magazine, UK,
2005

Mircea Petean
(România)

în scorbura a crescut o piatră
iar din piatră a răsărit
un pui de pin

Goran Gatalica
(Croatia)

frunze ici-colo
tăcerea ei peste tot
după divorț

Pravat Kumar Padhy
(India)

flori de cireș –
mireasma învăluie
râul lung

(Honourable Mention, Vancouver Cherry
Blossom Festival, 2013)

Steve Dalachinsky
(SUA)

tăind lemne
încep să îmi dau seama
de vârsta mea

Robert D. Wilson
(Filipine)

cer albastru –
cântecul inimii
unui bătlan

Keith A. Simmonds
(Marea Britanie)

zori de zi:
un fluture
cu aripi luminate de soare

(FreeXpression Magazine – December
2008)

Eugen Popin
(Germania)

fulguie
felinarele pâlpaie
asemenea lunii

din volumul «Geometria focului», editura
Anthropos, Timișoara, 2009

George Swede
(SUA)

ziua începe. . .
urmași ai dinozaurilor
alergând, cântând

The Heron's Nest, 2010, 12:4

Smajil Durmišević
(Bosnia și Herțegovina)

mireasmă de tei,
floare pe creanga bătrână –
tinerețe și dor

Joan Digby
(SUA)

fulg de nea cristalin
suflat pe geamul cald
lacrimi de iarnă

Željko Funda
(Croatia)

noapte cu cer senin
monedele din fântână
sclipească odată cu stelele

Lidia Chiarelli
(Italia)

seară ploioasă
stropi pe geamul ferestrei:
colier de diamante

Helen Bar-Lev
(Israel)

rugăciune de noapte
alinând durerea
uguitul porumbului în zori

Rajna Begović

(Serbia)

la fereastră

Lucian PERTA



Pa-
ro-
dii

VIORICA RĂDUȚĂ

o cană goală

adică o ceașcă în care să încapă
ceva ceai, cafea sau apă

deși ar putea încăpea puțin
tot așa și niscaiva vin

o cană ca un Graal fără Graal
și cuburi de gheață sau gheață la mal

așa ceva plină dacă există
deoarece o cană goală e tristă

cam toți murim în diverse situații,
dar o cană rămâne peste generații

spun așadar, fără patimi, în vers
chiar dacă stați sau sunteți în mers,
s-aveți o cană la voi!

mânia îmi dispăre...
castan în floare

Frank Jousen

(Germania)

nea virginală proaspătă
acoperind animalul mort pe șosea
cu un giulgi unic

Traduceri:

Olimpia IACOB

* Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări * Continuări *

Seniorul

ridicat în picioare și a aplaudat. Iar Jacques Chirac a declarat în același an: „Mă plec în fața celui mai democrat om al României”. Ulterior, ajuns președinte al Franței, i-a acordat Legiunea de onoare. Prilej cu care ambasadorul Franței la București, Bernard Boyer, i se adresa omagial: „N-ați fost nici șef de stat, nici ministru, nici comandant al armatei, nici academician și nici măcar ambasador. Dar n-ați avut nevoie de aceste titluri pentru a vă face un nume recunoscut și respectat pretutindeni”. Ah titlurile! Fie-mi îngăduită încă o analogie literară. Oare un E. Lovinescu a devenit profesor universitar, academician, om politic? A fost și a rămas E. Lovinescu.

Gheorghe GRIGURCU

P.S. În numărul *Dilemei vechi*, menționat mai sus, apare și un text semnat de Andrei Pleșu, sub titlul *Moartea și viața lui Corneliu Coposu*. Autorul, fost pe atunci ministru al culturii în guvernul Roman, își notează câteva amintiri asupra „marii adunări populare” care a avut loc în ziua de 1 decembrie 1990: „prima sărbătoare post-revoluționară a zilei naționale”. Ce s-a petrecut acolo și atunci? A luat cuvântul Corneliu Coposu, care „a fost huiduit fără întrerupere, cu o grosolanie oarbă, grosolană multiseculară a «boporului» în delir”. Unde se afla acolo și atunci Andrei Pleșu? „oficialitățile – din care făceam parte la acea dată – stăteau în spatele vorbitorilor, pe un podium improvizat, în oarecare devălmășire”. Care au fost impresiile lui Andrei Pleșu? „Pentru oricine își păstrase – în ciuda climatului – o urmă de bună cuviință, jalnicul episod era stinjenitor la culme”. Așa încît, „indiferent de adeziunea

politică și de felurite umori conjuncturale, nu puteai decît să roșești asistînd la dezmățul gregar al auditoriului împotriva cuiva care, fie și numai prin vîrstă și prin biografie, a trebuit să impună decență”. Care a fost acolo și atunci reacția lui Andrei Pleșu? A părăsit cumva „marea adunare populară”? Și-a dat demisia din rîndul înaltelor oficialități care girau spectacolul înjositor? Măcar a protestat vehement în mass media? Se pare că nimic din toate acestea. Deși vorbele lui Corneliu Coposu păreau a-i indica un anume soi de „lucrare”: „Discursul său aparținea, în mod vădit, cuiva care a învățat să-și îndeplinească lucrarea dincolo de orice calcul al oportunităților”. Cînd era sincer multapreciatul eseist? Atunci cînd nu lua nicio atitudine, cufundat într-o protocolară, benefică (pentru d-sa) muțenie, ori mult mai tîrziu, abia în noiembrie 1995, cînd a publicat pentru prima oară articolul cu pricina? Cu totul fortuit în textul acestui articol, găsim următorul aforism-confesiune: „ador ipocrizia care mă ferește de bită”...

Seniorul

Nimic nu măsoară mai bine degringolada în care s-a aflat societatea românească îndată după decembrie 1989 decât atitudinea adoptată față de Corneliu Coposu. Calomniile și insultele s-au revărsat asupra sa ca dintr-un corn al abundenței. Ins vîndut Occidentului (se subînțelegea, putred în continuare), revanșard, profitor care a huzurit în străinătate mîncînd icre negre cu polonicul, complotist, agent dublu, turnător, cadavru viu ș.a.m.d., iată cîteva din ele, produse desigur de oficinele de propagandă iliesciană, dar neîntîmpinînd o ripostă energică. Deoarece atît țărăniștii cît și liberalii nu ezitau a-i adresa adesea și ei reproșuri iar intelighenții, ah, intelighenții, preferau nu o dată a se replia în turnul de fildeș al unei „echidistanțe” profitabile. Cîțiva dintre aceștia primiseră deja ori așteptau măgulitoare funcții în Guvern, în mass media, la ICR... Și totuși Seniorul, cum i se zicea marelui om politic, nu și-a pierdut cumpătul. A rămas pe pozițiile sale, calm, cu privirile ațintite, deasupra deplorabilului contingent, spre zare. Îl putem vedea astăzi pe Corneliu Coposu drept o impresiionantă întrupare a unui ideal. Zic impresiionantă întrucît se află în violent contrast atît cu perioada comunistă cît și cu cea care i-a urmat pînă-n blagoslovitele zile ale actualității. Am putea vorbi despre el ca despre un model? Incontestabil, dar un model pe urmele căruia n-a pășit nimeni. Face parte din stirpea eroică a acelor opozanți în absolut ai totalitarismului roșu, căruia îi aparțin Paul Goma și Doina Cornea, situîndu-se în fruntea lor prin suferințele fără seamăn pe care le-a îndurat: cincisprezece ani de temniță grea și doi ani de deportare în Bărăgan. Lipsa de continuitate a paradigmei sale e dureroasă, putîndu-se lăsa cu consecințe defel neglijabile. Corneliu Coposu a rămas între noi, aidoma unui străin. Ni s-ar putea replica: dar grandioasa înmormîntare de care a avut parte, la finele anului 1995? A fost un simplu moment omagial, emoționant desigur, și atît. Dar împrejurarea că discreditul său a părut a amuți după moarte, fiind substituit de elogiul cvasiunanime? Nu l-a lăudat însuși principalul său adversar care a fost Iliescu? Iarăși un lucru irelevant. Nu ziceau anticii *de mortuis nihil sine bene*? E o tactică perfidă de-a ascunde satisfacția dispariției unui lider, o tentativă de a cîștiga în ordinea „imaginii”, vezi Doamne, care se cuvine a fi caritabilă, generoasă, sapiențială. Dacă în rîndul cetățenilor „de rînd” nu ne îndoim că există convenita admirație față de senior, la treapta clasei politicești aceasta e, de cele mai multe ori, trucată. Altminteri am avea a face cu manifestările în act ale unor caractere, cu continuități reale ale aplicării principiilor sale și nu cu formalisme retorice menite a ascunde inavuable interese, tacticile arivismului.

Să nu pierdem din vedere faptul că Seniorul a preconizat o revenire la spiritul politicii noastre antebelice, care, cu toate neajunsurile sale, a înregistrat cîteva personalități de seamă, a lăsat o amprentă indelebilă asupra devenirii noastre istorice. Nu se cade a ne feri maniacal de trecut, a închide nevriscos poarta istoriei care a produs România modernă, în numele unei „actualități” care, pentru a deveni fertilă, are nevoie de un sol propice. Scriitor fiind, nu mă pot abține de la o paralelă cu situația din viața literară și culturală. N-am putut realiza o reală conexiune cu valorile decît atunci cînd am înlăturat interdicțiile ideologice asupra trecutului, cînd am refăcut punțile către Occident. Parțial, în urma relativei liberalizări din jurul lui 1965, în chip satisfăcător după 1989, cînd a fost abolită cenzura. Nu se cuvine să procedăm la fel și în politică? Maestrul lui Corneliu Coposu a fost Iuliu Maniu. Înruddit cu acesta, i-a devenit – la numai 16 ani! – secretar, rămînînd „umbra” marelui bărbat de stat vreme de un deceniu, între 1937 și 1947. Maniu a fost neîndoios cea mai importantă figură a vieții politice românești din interbelic. Nu întîmplător zbirii comuniști l-au sortit detenției pe viață. Iată aprecierile celui ce i-a stat aproape: „A făcut primele alegeri libere, primele legi democratice cu caracter european și a apropiat România de standardul european al țărilor democratice civilizate”. Și încă: „Maniu era de părere că, indiferent de maleabilitatea la care îl obligă pe un om politic situația pe care o deține, nu îi este îngăduit să facă tranzacții cu principiile. Și Maniu este omul care niciodată nu a tranzacționat principiile”. Corneliu Coposu nu s-a îndepărtat niciodată de lecția mentorului său. A respins cu fermitate propunerile de colaborare cu autoritățile comuniste care i-au cerut, în repetate rînduri, să-l renege pe Maniu în schimbul eliberării. Înfruntînd abuzurile pe care le-a creat sistemul comunist în evoluția și în conștiința obștii noastre, și-a declarat fără abatere țelurile fundamentale. Pe lângă fireasca reintroducere a normelor democratice, acestea au fost reinstaurarea monarhiei și unirea Basarabiei cu România. Potrivit cuvintelor sale: „credința mea sinceră, pe care o am de cînd eram mic și cu care voi trece pe lumea cealaltă, este că democrația și normalitatea în țara românească se vor face numai odată cu restaurarea Monarhiei”. Ca și: „Românii nu ar trebui să aibă liniște pînă ce Basarabia nu se va întoarce la patria mamă”. Oricît s-ar zice că, în prezent, opinia publică nu e foarte receptivă la atari capitole ale agendei noastre naționale, ele se mențin în idealitatea lor care sfidează realul decepționant. A le reafirma nu mi se pare un lucru mai puțin „nebunesc” decît cel de-a fi așteptat, decenii în șir, în interiorul „lagărului” comunist, surparea acestuia. Care, așa neverosimilă cum ni se înfățișa, s-a produs totuși...

În gradul în care s-a manifestat drept cel mai însemnat succes al unor Iuliu Maniu și Ion Mihalache, Seniorul face o figură puternic contrastantă cu cea a lui Ion Iliescu. Cu personajul care, preluînd, în chip autoritar, frîiele puterii după înlăturarea cuplului dictatorial, a patronat campania de înjosire și de marginalizare sistematică a celui în care intuia un primejdios obstacol pentru propria-i putere. De fapt, Iliescu nu era un anticomunist, ci un criptocomunist, care, în intenționalitatea-i reformistă, se străduia să asigure perpetuarea nelegiuitei cîrmuirii sub forma trecerii acesteia de la o echipă la alta. Crezul său nu era democratic, ci perestroikist. Cînd Corneliu Coposu a organizat, în mod perfect legal, mitingul din 28 ianuarie 1990, ai cărui numeroși participanți cereau schimbarea cursului mai mult decît dubios al guvernării conduse de Petre Roman, Iliescu a ripostat vehement, pretinzînd, într-o vorbă rămasă de pomină, că Seniorul i-ar fi pus „sula în coastă”. Cînd i s-a părut că butoanele pupitrului de comandă la care a acces nu funcționează satisfăcător, n-a ezitat a recurge la manevre criminale. Teroriștii puși în acțiune după prăbușirea lui Ceaușescu precum și siniștrii mineri aduși în Capitală pentru a planta flori de sînge, îl încarcă de-o culpă capitală. Într-o țară beneficiind de o justiție normală s-ar fi convenit să fie de multă vreme judecat și sancționat. Cît privește „cedările” Iliescului, adică încercările acestuia, atunci cînd s-a simțit bine fixat în impostură, de a-i „reabilita” pe Regele Mihai și pe Corneliu Coposu (*post-mortem!*), acestea nu sînt decît o pulbere propagandistică aruncată în privirile credulilor. Din păcate, destui politicieni l-au urmat, fățiș ori tacit, pe Iliescu. Rămînînd singular, Coposu reprezintă exact opusul primului nostru președinte de țară postdecembrist. Un astru solitar, cu o iradiere etică ce n-a încetat.

Dar un vâl de indiferență pare a acoperi din nou, în acest moment, memoria Seniorului. Ca și cum, ostenită de efortul admirației cu două surse, una de factură naturală, alta cu viclenie indusă, conștiința națională ar da iarăși înapoi. Cu puțin timp în urmă, la 20 mai, s-a împlinit un secol de la nașterea lui Corneliu Coposu. Ei bine, cum a fost marcat evenimentul? Un comentator observă cu decepție: „... nici o instituție a statului român n-a întins vreun deget către modesta

Lumea lui Eminescu



Am repetat de multe ori că trăim în lumea lui Caragiale, că Nenea Iancu ne-a ghicit pentru – Doamne ferește! – eternitate. Așa o fi, dar ia să mai deschidem o carte contemporană cu el, poeziile lui Eminescu. Poetul, chiar cînd se războiește cu liberalii vremii sale, făcînd un portret nedrept lui C. A. Rosetti (...*bulbucații ochi de broască...*) parcă tot în niscai contemporani cu noi, nu neapărat liberali, lovește.

Suntem de acord că trăim în epoca imposturii generalizate, în epoca „expertilor” care nu au nici o legătură cu domeniul expertizat (vezi AFCN, secțiunea editorială – reviste literare), în epoca doctorilor cu doctorate furate de pe net sau din alte părți, ori chiar scrise de... să le spunem afroamericani, ca să fim corecți politic? Sau să înlocuim vechea expresie, *negri*, cu una tot veche, dar care nu mai jighește pe nimeni, *sclavi*?

Un vers exemplar al lui Mihai Eminescu pentru vremurile noastre: *VEACUL NOSTRU NI-L UMPLURĂ SALTIMBANCII ȘI IROZII*. Uitați-vă în jur și, deși Eminescu s-a stins demult, lumea lui abia acum se dezvoltă, vai, armonios (conform conceptului ei de... armonie). Dar și: *Au prezentul nu ni-i mare?* [...] *Nu se nasc glorii pe stradă și la ușa cafenelii...*? Sau: *Panglicari în ale țării*. Păi de ăștia e plină lumea politică de azi, adică *Spuma asta-nveninată, astă plebe, ast gunoi/ Să ajung-a fi stăpână și pe țară și pe noi!* Dar, vai, *Toți pe buze-avînd virtute, iar în ei monedă calpă...* În aceeași *Scrisoare a treia*, iată și o altă caracterizare succintă a oamenilor de azi: *Numai banul îl vînează și câștigul fără muncă...* Păi nu sunt ăștia afaceriștii de azi, care parazitează finanțele statului și orice alte finanțe care li se ivesc în cale și pentru care au chemare(a) colegilor, de partid sau de afaceri?

Renunț să caut mai departe, delicatul poet Eminescu și-a încordat și alteori lira (sic) ca să-și dese(m)neze contemporanii, dar tare-aș vrea să știu dacă i-a trecut vreo clipă prin minte că îi dese(m)nează și pe *urmașii urmașilor* săi (iarăși sic).

Și ca să încheiem această succintă privire prin opera marelui poet, exclusiv prin lentila politico-socială, să venim și la ceea ce se potrivește cu felul în care este tratat uneori poetul de urmașii urmașilor săi: *...vor căta vieții tale/ Să-i găsească Pete multe, răutăți și mici scandale - / Astea toate te apropie de dînșii...* Apropo de mereu controversatul grupaj de prin anii 90 despre Eminescu, în care acesta era examinat fizic mai mult decît chimic (sic, adică prin geniul lui). Nu mă număr printre cei care doresc înghețarea unui mit Eminescu, dar cred că poezia lui trebuie în primul rînd discutată și atît. Al doilea rînd contează prea puțin. Chiar scrisorile lui de amor cu Veronica, primite cu atîta entuziasm, nu au nimic revelator, poate doar unele amănunte biografice, pentru profilul poetului.

Și, finalmente, mereu citatele versuri: *Iar deasupra tuturor va vorbi vrun mititel./Nu slăvindu-te pe tine...Iustruindu-se pe el...* Azi mititeii vorbesc nu numai la înmormîntări, alea nu-i mai interesează, ci cu orice ocazie și ocaziile li se ivesc una după alta, din cauza afilierei politice oriunde e mai util și mai profitabil. Le-aș zice mititeii profitori, dacă n-ar fi prea evident. Profitori și înlocuitori ai mai măriceilor...

Prin 90, îngrozit de ce năvală a impostorilor (și) în literatură vedea, Dan Laurențiu, un extraordinar poet despre care nu se mai vorbește astăzi, căci așa e epoca lui „trăiește-ți clipa”, cita tot din Eminescu: *Te-or întrece nătărăii de ai fi cu stea în frunte...* La concursul clipei, da, nătărăii l-au întrecut pe Dan Laurențiu și pe alții din vremea lui, dar în cazul, puțin probabil, că mai există și altceva decît clipa prezentă, atunci nu se știe. Deși, dacă mă întrebați pe mine, eu cred că altceva nici nu va mai exista. Memoria este ștearsă, pentru că trebuie să încapă toată lumea, așa e corect politic, fir-ar să fie! Mă rog, toată lumea care emite oarecare pretenții, literare sau politice.

Lumea lui Caragiale? Dar de lumea lui Eminescu ce ziceți? Căutați și veți mai găsi.

Nicolae PRELIPCEANU

Fundație «Corneliu Coposu», ca să-și ofere sprijinul în organizarea evenimentelor centenarului. N-a existat nici o sesiune solemnă a Academiei Române (Seniorul fiind totuși membru de onoare *post-mortem* al unui institut al acesteia), BNR n-a emis nici o monedă omagială, nici o Facultate de istorie n-a organizat vreo dezbateri, Ministerul Educației, Ministerul Culturii, ICR etc. au tăcut și ele profund” (Tudor Călin Zarojanu, în *Dilema veche*, nr. 540/2014). Oare de ce? La acestea se adaugă extrem de modesta atenție acordată centenarului în chestiune de către canalele tv. Canale ocupate pînă peste poate de personalități importantissime precum Bercea Mondial, Gigi Becali, Dan Diaconescu, Corneliu Vadim Tudor, Mircea Bănescu. Nu e deloc imposibil să fie la mijloc o recădere, de astădată pasivă, în desconsiderarea, pe atunci cu un aspect agresiv, de care a avut parte Corneliu Coposu în ultimii ani de viață. Să menționăm că numele său a avut totuși parte de o măgulitoare prețuire din partea unor nume marcante ale scenei europene. Încă în 1990, Margaret Thatcher, în cadrul Congresului Partidului Conservator, în clipa în care a fost anunțat Corneliu Coposu, s-a

Gheorghe GRIGURCU

(Continuare în pag. 23)